

Hrvatski

glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

ISSN 1800-5179

CATARO. Ville des Venetiens, dans la Dalmatie.

Brick new Splendide, che fu il primo naviglio Austriaco che fu il più del mondo, coman- dal capitano Giovanni Rossi, il quale fu quasi dieci anni l'Uscia Portuale di Padova in viaggio a Venezia.

Split Ship Management

SSM, Boktuljin put bb, POB 305, 21000 Spil, CROATIA
tel: +385 21-558-558; fax: +385 21-558-555; e-mail: ssm@ssm.htnet.hr

INA CRNA GORA

goriva
maziva

plin
plinska trošila

Održavanje redovitog snabdijevanja svim vrstama goriva i propan-butan plinom, plinskim trošilima i opremom, mazivima za razne primjene, te ostalim robama po zahtjevu predstavlja naš glavni poslovni prioritet.

Djelatnosti INA Crna Gora su:

- Prodaja propan-butan plina u bocama, malim rezervoarima, stabilnim rezervoarima za industriju, za pogon motornih vozila i za kamp potrebe
- Prodaja plinskog pribora, trošila i opreme
- Punjenje i prodaja plina u kamp bocama od 2, 3 i 5 kg
- Prodaja malih rezervoara
- Prodaja i ugradnja opreme za plin u motornim vozilima
- Usluge pregleda butanskih stanica i plinskih postrojenja kod korisnika
- Prodaja maziva putem prodajne mreže u Crnoj Gori i industrijskim korisnicima
- Izrada primjenskih servisa za potrebe korisnika (karte podmazivanja)
- Organizacija svih vrsta dostave robe do kupaca
- Prodaja mazuta, bitumena, goriva raznih vrsta krajnjim korisnicima i za dalju prodaju
- Prodaja raznog dopunskog asortimana za potrebe benzinskih pumpi

„HRVATSKI GLASNIK“ K o t o r

Časopis izlazi svaka
dva mjeseca.

„Hrvatski glasnik“ je upisan u
evidenciju javnih glasila kod
Republičkog sekretarijata za
informacije RCG pod red. br.
04/01-1828 od 31.12.2002. g.

Časopisu je dodijeljen
međunarodni standardni broj
za serijske publikacije ISSN
1800-5179, koji je otisnut u
gornjem desnom uglu korica.

Adresa:

Stari grad, Pjaca od kina
85330 Kotor

Telefon:

+381 (0)82 304 232

Fax:

+381 (0)82 304 233

E-mail:

hgd-kotor@cg.yu

Web:

<http://www.hgdcg.org>

Žiroračun:

55700-675-0-10980

Izdavač:

HRVATSKO GRAĐANSKO
DRUŠTVO CRNE GORE
K o t o r

Za izdavača:

Tripo Schubert

Glavni urednik:

Tomislav Grgurević

Redakcija:

Siniša Luković
Dario Musić
don Srećko Majić
Tripo Schubert
Tomislav Grgurević
Neven Staničić

Fotografije:

Foto Parteli
Dario Musić
Stevan Kordić
Radovan Kečkemet

Kompjuterski dizajn:

„TRICEN“, Kotor

Tisak:

„Biro Konto“, Igalo

Naklada:

800 primjeraka

Cijena:

1,00 €

Cijenjeni čitatelji,

Kažu ljudi koji su posjećivali Boku, stručnjaci za procjenu prirodne ljepote, da je Bokokotorski zaljev dragulj nad draguljima.

Da ovo nije proizvoljna ocjena, koju bi zlonamjerni mogli osporavati, govore podaci da je Bokokotorski zaljev uvršten u popis trideset najljepših zaljeva u svijetu, a jedan njegov dio je svjetsko kulturno nasljeđe. Ostala brojna priznanja nećemo nabrajati.

Međutim, posljednjih godina, a svake sve više, sve se čini da se naruži lice nevjeste Jadrana, da se pretvori u nešto što ne bi smjelo. Brojna su njena zagađenja. Sagrađeno je više tisuća objekata na nedozvoljenim lokacijama protivno urbanističkim planovima, čak i na „pjenu morskoj“. Zagađivanje mora i okolice sve je veće, zaljevsko more sve je više onečišćeno. Zaključak je nedvojben: sadašnja generacija ponaša se neodgovorno prema okolini u kojoj živi. Svuda u svijetu, kad se naprave delikti i ponaša protivno zakonskim propisima, prema počiniteljima primjenjuju se represivne mjere. Crnogorska vlast to ne čini i time praktično stimulira neodgovorne da to i dalje rade. Evo samo nekoliko primjera. U središtu Boke kotorske, na pola kilometra od zračne luke „Tivat“, sagrađeno je smetlište. U neposrednoj blizini Herceg-Novog treba biti izgrađen silos za cement. Neodgovornošću odgovornih u zaleđu Herceg-Novog, došlo je do pomjeranja tla. Srušene su mnoge kuće kada se zemljište počelo pomjerati prema moru. Prije kratkog vremena otkriven je opasni otpad na Luštici kojega je tamo odložio Remontni zavod iz Tivta. U više slučajeva more je zagađilo i Brodogradilište Bijela. Izlovljava se riba nedozvoljenim sredstvima.

Kako se ponaša aktuelna vlast? Kada se otkriju ekološki incidenti, pojave se vrlo „autoritativni“ republički inspektori, ministri ili drugi djelatnici angažirani u raznim organima crnogorske vlasti i zatim daju odgovorne izjave optužujući počinitelje tih incidenata. Uvijek se ponašaju po onoj „drž’te lopova“. Međutim, nikad se ne govori o krivici onih koji ne rade svoj posao, a to su organi i pojedinci koji su dužni sprječavati takve delikte. Najblaže rečeno, njihova je krivica što nisu činili ono što su morali činiti i što je njihova radna zadaća. Zar je trebalo dozvoliti da se bespravno izgradi duž obale na tisuće objekata? Rušenje svakog tisućitog objekta ne može djelovati represivno. Tipična obmana građana da vlast štiti priobalni pojas i more je i spoznaja da vrlo visoko kotirajući rukovodioci još nisu zakonski odgovarali za udio njihovih kolektiva u zagađivanju životne sredine. Zaključak je: trebalo bi bar ukinuti odrednicu da je Crna Gora ekološka država. Kad će crnogorska vlast prijeći s riječi na djela i odista zaštititi priobalje?

Glavni urednik

Veliki dan za Republiku Hrvatsku

Hrvatska službeno postala kandidat
za članstvo u Europskoj Uniji

Europsko vijeće je 18. lipnja 2004. odlučilo promaknuti Hrvatsku u službenog kandidata za članstvo u EU te zakazalo otvaranje pristupnih pregovora početkom sljedeće godine. Pristupni pregovori počet će bilateralnom međuvladinom konferencijom između Hrvatske i EU, koja je zakazana za početak sljedeće godine. Sve najvažnije svjetske agencije opširno su izvjestile o odluci Europskog vijeća da Hrvatskoj odobri status kandidata za punopravno članstvo u Uniji.

I naša Udruga se očitovala tom prigodom i poslala brzojav čestitke i podrške predsjedniku Mesiću i premijeru Sanaderu.

Molimo roditelje da svoju djecu uključe u projekt „UČIMO HRVATSKI“, koji započinje u rujnu mjesecu

Prednja strana korica: Brik „SPLENDIDO“ kojim je kap. Ivo Visin oplovio svijet 1852.–1859. (sliku fotografirao Srećko Krasan)
Zadnja strana korica: Kotor – Stari grad, Pjaca od muzeja (detalj)

I ovoga ljeta Kotor je živio u znaku brojnih kulturnih manifestacija

KOTORSKO KULTURNO LJETO 2004.

„Kotorski festival pozorišta za djecu“ održan po dvanaesti put • Na sedmoj „NEXT internacionalnoj smotri mode“ svoje modele prikazali talijanski kreatori i njemačka modna kuća „Escada“ • Počela realizacija projekta pod nazivom „Event Guide – Prior Event in Kotor“ • Glazbeni spektakl „Kotor Art“ promijenio koncepciju rada • Karnevalske svečanosti sve bolje i obimnije • „Čakulona“ po peti put „šoto braco sa Kotoranima“ • Premijerno otvoreni „Kotorski dani knjige“ • Završna svečanost „Bokeljska noć“ u Kotorskom zaljevu privukla između 30 i 40 tisuća posjetitelja.

Kotor je jedinstveni grad na našem primorju u kojemu se manifestacije odvijaju tijekom čitave godine s pojačanim intenzitetom u razdoblju siječanj–ožujak i srpanj–kolovoz. Veći dio tih manifestacija je tradicionalan, a sve se organizira u funkciji turističke ponude grada Kotora.

FESTIVAL POZORIŠTA ZA DJECU PO 12. PUT

Dvanaesti „Kotorski festival pozorišta za djecu“ svečano je otvoren 2. srpnja izvođenjem predstave „Kazališni sat“ Kazališta mladih iz Splita na Ljetnoj pozornici u starom gradu.

Kazalište Mladih iz Splita je prvi puta gostovalo u Kotoru prošle godine na jedanaestom Festivalu posredstvom Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore s predstavom „Poštareva bajka“. Suradnja s Kulturnim centrom Općine Kotor je nastavljena kroz projekt „Glumci bez granica“ početkom ove godine.

Na otvaranju Festivala održan je tradicionalni ritual uručivanja ključeva gra-

da od strane gradonačelnika **Nikole Samardžića** dvanaestogodišnjoj **Jovani Goković**, čime je simbolično označena predaja vlasti djeci Kotora za vrijeme trajanja Festivala. Pokrovitelj Festivala je bio Predsjednik Republike Crne Gore.

U zvaničnoj konkurenciji takmičilo se 14 lutkarskih i dramskih predstava u izvođenju kazališta iz svih bivših republika SFRJ (Federacije BiH, Hrvatske, Republike Srpske, Srbije, Vojvodine, Makedonije, Crne Gore), kao i Bugarske.

Osim takmičarskog dijela, tokom festivalskih dana bilo je organizirano više popratnih manifestacija (izložbi, turnira, nastupa plesnih skupina, okruglih stolova i dr.).

Drugog dana Festivala iz Splita su doputovali članovi splitskog Lutkarskog kazališta. Oni su nastupili van konkurencije i u gradskom kazalištu izveli predstavu „Oholica“, veoma poučnu priču, koja se prisutnoj djeci veoma dopala. Ova lutkarska predstava je poklon djeci Kotora, a za to je zaslužna **Branka Bezić-Filipović** iz splitskog HMI-ja.

pović iz splitskog HMI-ja.

Predsjednik fondacije „Kotorskog festivala pozorišta za djecu“ **Goran Bulajić** je kazao da je ove godine organizacija Festivala drukčija u odnosu na prethodne. „Festival je u određenom smislu institucionalizovan kao Fondacija, odnosno Opština koja je osnivač organizovala je Festival kao nezavisnu fondaciju sa namjerom da nastavi da živi na jedan drugačiji način samostalno u organizacijskom, estetskom i finansijskom smislu. Ovaj način organizovanja bi trebao da zaživi od sljedeće godine“.

GLAMUR PRED KATEDRALOM

Katedralu sv. Tripuna tri noći zaredom obasjavala su svjetla reflektora sedme „NEXT internacionalne smotre mode“. Pred publikom i gledateljima Drugog programa TVCG prošetalo je preko 130 različitih modela – od kupaćih kostima i ljetnih kompleta do zimskih jakni i haljina koje pripadaju samom vrhu kreacija visoke mode. Na jednome mjestu našli su se njemačka

modna kuća „Escada“, talijanski dizajneri **Marco Coretti** i **Angelo Mosillo**, talijanska modna kuća „Piedras“, čija je glavna kreatorica ovogodišnja predsjednica Smotre **Maria Bucelatti**, i naknadno uvrštena u program zimska kolekcija marke „Henry Cotton's“, također iz Italije. Nažalost, najzvučnije ime ruske modne scene, a i šire, **Igor Čapurin**, nije se pojavio. Među manekenkama na pisti ispred katedrale posebno se isticala tamnoputa **Davina**, koja slovi kao jedan od najboljih pariških modela.

Ono što će najviše obradovati ljubitelje ovakvih manifestacija jeste najava organizatora da će narednog ljeta jedan od najpoznatijih talijanskih modnih kreatora, najvjerojatnije, imati svoj kotorski debi.

Vrijedno je navesti utiske direktora USAID-a **Howera Hindlaya**, za kojega je sve prikazano bilo veoma impresivno i s puno elegancije. „Ambijent, kultura grada i mediteranski štimung, učinili su da sve izgleda mnogo bolje.“

Na Kotorskom festivalu pozorišta djeca su bila ne samo publika nego i glumci

Sa modne piste na sedmoj „NEXT internacionalnoj smotri mode“ u Kotoru

Sve ovo su prilike za promoviranje crnogorske kulture, a osobito grada Kotora, domaćina ovoga modnog spektakla.

„KNEŽEVA VEČER“ – NEOBIČNA AFIRMACIJA KOTORSKE TRADICIJE

Kotor, grad koji je dio svjetske kulturne baštine i najatraktivniji urbani reprezent Boke kotorske – zaljeva koji je član Kluba najljepših zaljeva svijeta, ima sve reference prepoznate i priznate od ostatka svijeta, da može postati jedna od najatraktivnijih turističkih destinacija na jadranskoj obali. Turizam ima sve preduvjete da postane stožer razvitka Kotora i cijele općine. Međutim, Kotor ne sagledava svoje mogućnosti na organiziran način, te se ne može govoriti o stacionarnom turizmu, ali se uveliko može kudititi tranzitni turizam kao jedini organizirani vid turističkih kretanja ka Kotoru, jedinom gradu u Crnoj Gori koji ima Fakultet za turizam. Ni tome vidu turizma se ne posvećuje pažnja, dostojna jednog savjesnog i poslovnog domaćina, te u toj domeni inicijativu preuzimaju stručni i spretni tur-operatori i turističke organizacije, prvenstveno iz Dubrovnika i druge, koje cijelog ljeta svakodnevno dovode na stotine inozemnih turista na izlete u Kotor, u Boku i dalje, pokazujući im Kotor onoliko koliko je to njima interesantno, i to sa svojim vodičima. Direktor turističke organizacije Kotora, gosp. **Rade Čoso**, procjenjuje da je Kotor prošle godine po osnovu prihoda od tranzitnog turizma izgubio oko milijun eura.

Da je krajnje vrijeme da se Kotor, sa svim svojim prirodnim, te stvorenim vrednotama, pokrene s mrtve točke ka razvitku turizma, da aktivno uzme učešća u kreiranju turističkog gospodarstva i u tom pravcu privređuje, u razgovoru za dnevni list „Vijesti“ potvrđuje arh. **Vlasta Mandić** iz Kotora.

Gospođa Mandić je autorica projekta, jedinstvenog performansa kod nas, pod nazivom „Kneževa večer u Kotoru“, koji je ovoga ljeta predstavljen u Kotoru, s glavnim ciljem valoriziranja historijsko-kulturno-graditeljskog nasljeđa Kotora. Kotor, grad s mediteranskim šarmom, je vječita pozornica života prošlosti i sadašnjosti. Bedemima učvršćena, stoljećima sačuvana urbana struktura srednjovjekovnog grada i u suvremenim uvjetima života kvalitetno funkcionira. Duh grada odoljeva, u većini slu-

začetku prepoznati njegove velike mogućnosti. Izrađen je osobito atraktivan i kvalitetan plakat, koji na prednjoj strani ima likovnu ilustraciju kotorske vlastele, a na poleđini opis projekta na pet stranih jezika. Projekt je primarno usmjeren prema skupinama turista koje organizirano dolaze na nedjeljni performans.

Ovoga ljeta promotivno su realizirana dva prikazivanja „Kneževa večeri u Kotoru“, pred punim auditorijem, na trgu koji može primiti preko 350 gledatelja, na opće zadovoljstvo

turističku funkciju utvrde sv. Ivan. U tom pravcu, u proljeće 2004. godine, grupa građana Kotora pokrenula je kod gradskih vlasti inicijativu da se kroz urbanističku provjeru lokacija sa sjeverne i južne strane grada, kao i kompletne utvrde, pokrenu aktivnosti koje bi projekt učinile izvjesnim. Prvenstveno treba provjeriti promet, parkiranje, okomitu komunikaciju s vrhom utvrde, svezu sa zaledem (Špiljari) i mnoge druge odrednice (gospodarstveno-financijske) koje trebaju utvrditi sv. Ivan pretvoriti u prvoklasnu turističku destinaciju. Za posljedice bi imali pretpostavke razvitka stacionarnog turizma – izgradnju hotela na brdu Vrmac. Sveza mora i šume, morskoga i planinskog zraka, uspostavlja se za 10 minuta suvremenim liftovima, žičarama, vlakovima itd., koliko je i inače potrebno prosječnom turisti da sa plaže dođe do svoje sobe u bilo kojem hotelu pri moru.

Gospođa Mandić ističe da su dati prijedlozi vrlo inspirativni, čekaju na akciju za koju se nada da će uslijediti već od rujna 2004. g.

Vlasta Mandić

UMJESTO SEMINARA I KONCERTA – OKRUGLI STOLOVI

„KotorArt“ – neovisna inicijativa u kulturi, i ove je godine, po treći puta, započela sezonu 13. lipnja 2004. godine, koncertom „Gudača Sv. Đorđa“ iz Beograda, s dirigentom **Petrom Ivanovićem** i solistima **Ratimirom Martinovićem**, pijanistom, i **Romanom Simovićem**, violinistom. Na programu su bili koncerti F. Mendelssoona.

Za razliku od predhodne dvije sezone, opterećen već dugogodišnjom nejasnom kulturnom politikom u Crnoj Gori, „KotorArt“ je bio prinuđen da ove godine promijeni koncept svog rada. Umjesto seminara i koncerata, bit će organizirani okrugli stolovi.

Cilj okruglih stolova, koji se planiraju u listopadu,

Vlastela iz „Kneževa večeri“

čajeva i situacija, negativnim tendencijama socio-demografskih kretanja, još se osjeća, prepoznatljiv je.

Znači, sve je tu ispred nas ili u nama. Impozantni eksterijeri ulaza u grad, gradski trgovi na kojima Vas dočekuju historijske ličnosti sa scenskim kazivanjem o sebi, lagana, neopterećujuća povijesna faktografija s detaljima i „čakulama“ iz profanog života Kotorana iz prošlosti, u kostimografiji renesanse, sve osmišljeno kao *event guide*, s finalnim prijemom kod Kneza na dvor, na Trgu sv. Mihovila, gdje turiste dočekuju glazba, pjesma, folklor Boke, glumački medaljoni o mentalitetu i naravima bokeškim. To je „Kneževa večer u Kotoru“, kako kaže njezina autorica Vlasta Mandić.

Organizatori projekta su nevladine organizacije „Biserne Boke“ i „Fešte“, Kulturni centar i Općina Kotor. Svi sudionici su u

svih, a posebice grupe inozemnih turista iz Švedske i Italije.

Ovaj projekt nema za cilj da bude samo zabavnim događajem. U biti, glavni razlog za njegovo pokretanje jeste valoriziranje kulturnog ambijenta i nasljeđa kao turističkog proizvoda. Jenostavno rečeno, kulturu treba prodavati, ona u današnjim turističkim trendovima ima svoju potražnju a time i cijenu, koja ovisi o našem znanju, radu, inicijativi, istrajnosti i dr. Ovaj projekt može snažno doprinijeti razvitku lokalnog ugostiteljstva, trgovine, malog gospodarstva (suveniri, zanatstvo, kulinarstvo i dr.).

Kotor jedino kao kulturna turistička destinacija može sebi osigurati razvojnu budućnost. Projekt „Kneževa večer u Kotoru“ je samo jedan mali korak u tom pravcu. Veliki korak, koji može biti početak turističkog razvitka Kotora, je revitaliziranje i stavljanje u

jeste da se otvoreno razgovara o postojećim pitanjima, a to su: glazbeno obrazovanje u Crnoj Gori, festivalski milje, profesionalni orkestar u Crnoj Gori i perspektiva razvitka glazbene kulture u Crnoj Gori.

O ovim temama bit će pozvani da kažu svoje mišljenje umjetnici, direktori festivala, glazbeni kritičari, direktori glazbenih škola, ne samo iz Crne Gore, nego iz Hrvatske, Srbije i Bosne.

Prigodom zatvaranja ovogodišnjeg „KotorArt“-a bit će izvedena prva crnogorska opera „Djevojka bez ruku“ crnogorske skladateljke **Tatjane Prelević**, koja živi i radi u Hanoveru.

TJEDAN KARNEVALSKOG LUDILA

Karnevalske fešte u Kotoru ređale su se od 2. do 7. kolovoza, ne samo u starom gradskom jezgru i okolo njega, već i u mjestima duž kotorskog zaljeva.

Organizator, Udruženje „Fešta“, pod pokroviteljstvom ministarstva turizma RCG, Općine Kotor i Turističke organizacije RCG, priuštilo je lokalnom pu-

Drugog dana je organiziran Dječji maskenbal na Trgu od oružja. Najmlađi su u velikom broju i s prekrasnim maskama do kasno u noć plesali i zabavljali posjetitelje. U isto vrijeme, na prčanjskoj rivi organizirana je „Fešta od mušlja“. Prčanj je inače poznato turističko mjesto, pa je ova vrsta zabave dobrodošla mnogobrojnim turistima. Mjesna zajednica Prčanj se pobrinula da uz veliku količinu ukusno pripremljenih mušlja i Nikšićkog piva ugosti sve prisutne. Na rivi se igralo i plesalo uz zvuke karnevalske i dalmatinske glazbe.

Trećeg dana članice klapa „Bisernice Boke“ i „Alkima“, uz Gradsku muziku, priredile su na kotorskoj rivi pravu kulinarsku feštu. Na jelovniku su bile razne pašte, rižoti, plodovi mora. Brojni posjetitelji su „ala maka“ gustirali ukusno pripremljena jela. Na kraju su ostale prazne teče i pinjate. Iste večeri, u Pomorskom muzeju organizirana je veoma uspješna i interesantna izložba pod nazivom „Brodovi u boci – Splendo“.

dusi“. Fešta je trajala do duboko u noć.

U petak, 6. kolovoza, pred punim Trgom od oružja, uz karnevalsku glazbu sastava „Tri kvarta“ obavljeno je predstavljanje inozemnih karnevalskih skupina iz talijanskog grada Putignana, Rijeke, a pose-

glavne tribine prodefiliralo je 30 karnevalskih skupina, među kojima su se posebno isticala „Brazil“ i „Venecija“ iz Kotora, te karnevalska skupina iz mjesta Tuzi.

Karnevalska fešta završila se velikim vatrometom, a „ludilo“ se nastavilo na pjacama i pjacetama staroga

Karnevalska skupina „Venecija“

bnu pažnju je privukla karnevalska skupina iz Pančeva.

Posljednjeg dana karnevalskih manifestacija održana je karnevalska regata u kojoj je sudjelovalo 20 jedrilica tipa „Krstaš“ iz gradova Crnogorskog primorja i nekoliko zemalja iz okruženja, a u organizaciji „Montenegro yachting kluba“ iz Kotora.

Kao završnica ovog 3. internacionalnog ljetnog karnevala, uvečer je organizirana jedinstvena karnevalska povorka. Kapo od karnevala, magistar **Jovan Martinović**, nazočnima se obratio riječima: „*Narode Kotora i Boke Kotorske, iz cijele naše regije brdske i primorske, i svi ostali što ste arivali sa strane, svi skupa na gomilu i domaći i furešti, pa bilo da nosite gaće ili ste u vešti, što ste došli učestvovati na našoj fešti, da ste nam zdravo i da vam uvijek stoji pravo.*“

Preko 30 tisuća posjetitelja, raspoređenih od ljetnog bazena VK „Primorac“ pa do Markata, uživalo je u dobro osmišljenim i brojnim maskiranim skupinama, u koloritu originalnih kostima, ritmu i mediteranskom štimungu. Pored plavih i crvenih mažoretki i Gradske muzike, ispred

grada u stilu, kako to Kotorani kažu, „poludi narode bokeški i furešti“, do ranih jutarnjih sati, uz karnevalsku glazbu grupe „Tri kvarta“.

U svim ovim priredbama uzeli su učešća predsjednik Federacije europskih karnevalskih gradova **Henry van der Kron** iz Amsterdama i potpredsjednik **Josip Silav** iz Rijeke.

Internacionalni ljetni kotorski karneval je član fondacije europskih karnevalskih gradova od 2000. godine, a Crna Gora se kandidirala za domaćina Konvencije udruženja europskih karnevalskih gradova 2009. godine. Te godine Kotor će biti središte karnevalskih svečanosti uz prisustvo skupina iz svih europskih zemalja, pa i iz Brazila, obećao je nazočnima Van der Kron prije početka karnevalske povorke.

NOVE MODE I NOVE UŽANCE

„Čakulona“, humoristički list koju su osnovali Muljani 1886. godine, po peti put je arivala među feštanjule. Na dvadeset četiri stranice objavljene su mnoge novitadi iz komunitadi kotorske u kojima mnogi od kapa žbaljavaju ali ih autori ne mencuju a ipak se

Karnevalska skupina „Faraon“ u defileu

čanstvu i brojnim turistima i posjetiteljima iz ostalih dijelova Crne Gore nezaboravne trenutke.

Fešte su počele smotrom mažoretki na Trgu od oružja, a zatim dobro organiziranom i posjećenom „Ribarskom večeri“ na muljanskoj rivi. Entuzijasti najstarijeg ribarskog mjesta Muo su 50-tih godina prošloga stoljeća počeli sa ovakvom manifestacijom.

Četvrtog dana, organizator je specijalnim brodom za tu prigodu, uz učešće Gradske muzike i jednog broja maski, priredio „abrum“ kotorskim zaljevom. Ova manifestacija je nazvana „Maskirana Boka“. Glavne „štacije“ abruma su bile prčanjaska i peraška riva. Na peraškoj rivi su svi učesnici abruma uzeli učešća u maskenbalu uz pratnju glazbene grupe „Ekso-

prepoznaju zbog čega su se neki, kako saznajemo, ofendili.

Prijatno iznenađenje u ovom broju su brojne vrlo kvalitetne karikature, kao i jedna stranica posvećena poznatom umjetniku Mariju Maskareliju.

Ovaj je foj, kako piše na prvoj stranici u zaglavlju, tiskan „prigodom održava-

kaže Marijeti: „Krenuli smo u Evropu sa šterikama, feralima, bidoanima za vodu i lijepim navikama!“ Marijeta je na ovo reagovala: „Ne brontuljaj Štrigo, ja sam za Evropu naredna. Zajedno sa novom bandijerom, grbom i himnom, biću među belecama.“ Nije nikakav mirakul što vako pensa jedna kotorska či-

bi stali na 'Kapitano' i da još mjesta pretekne. Ne znam samo okle ovi statističari vade one povećane procente ako ih ne aloćaju u čikaru od kafe.“

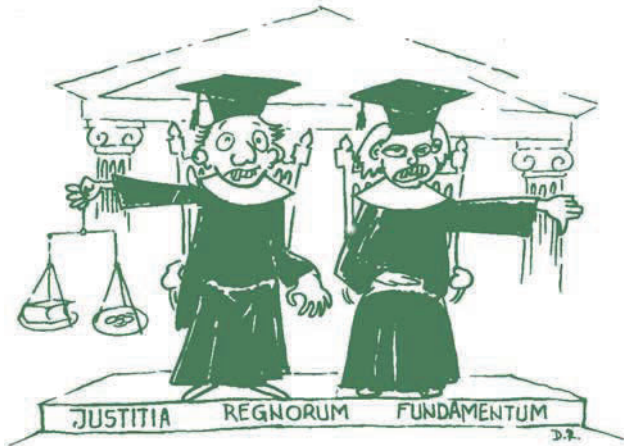
U obraćanju „Čakulone“ klarim čitačima Kotora, vekijim ali i onim što su tu skoro prijakoštali u Kotor-sku luku hvali se sve što se pohvalit može:

„Moramo pohvalit Vodovod i gradske oce što nijesu učinili ama baš ništa. Jedini smo primorski grad koji nije aktivirao pozamašni kredit za poboljšanje vodosnabdjevanja. Ali kupiše nove cistijerne. Svaka im čast. Ni da smo u Africi. I tamo se sve manje koriste. Da nas ove godine nije uslišio sveti Ilija o grdnom bi se jadu zabavili. Ma i por-ed toga svako malo se u nefalj osuše špine. Čakula se da se 'Vodovod' i 'Elektrodistribucija' stalno tuku topovskim granatama oko neisplaćenih računa. Te kanonade su preko naših škina. Trgovina je zamiritala lode za ubjedljivo najviše cijene u cijeloj Repub-

„Otvoren je dopotanto i Lapidarium. Onaj meštar od arheologije i povijesti sa zvučnom titulom Kapa od Karnevala uhvalio je opštinu na sva justa, samo tako. Otvoren je, reče on, poslije velikih napora i razumijevanja opštine. Zdravlja mi ka da su eksponate svojeručno iznova klesali a ka da je crkvice svetog Mihovila juče sanirana.“

Naravno, bilo kakav da je stađon, šta god se događalo, bez trgovine se ne može živjet. Ona, kada su ovakva tempa, najbolje cvjeta kao garofuli u proljeće. Zašto je to tako nećemo reć jer nas je strah da se neko ne ofendi. Evo što o tome kaže „Čakulona“:

„I perfino ima jedna novitad nad novitadima. Podestat prodaje ni manje ni više nego 500 hiljada metara kvadratnih općinskog zemljišta u zoni visokog turizma. Da cementira vlast svoje interesne grupe a i da poslije ne ostane ni crno ispod notaka. Ma se čuje da je to prevelika proba za amore između koalicionih

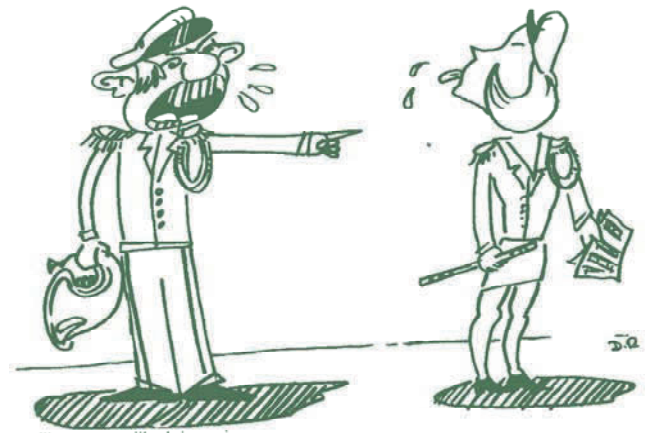
nja XXVI ljetnjih olimpijskih igara u Atini i III internacionalnog ljetnjeg karnevala u Kotoru“. Da li je uredništvo namjerno žbajlalo ili nije, ne znamo, tek XXVI. olimpijada pasala je prije osam godina. Ali ko rabota taj i žbajlaje. Broj je sadržajan, raznovrstan, zanimljiv za čitanje, zbog čega je privukao veliku pažnju ne samo kotorskih čitačina nego i fureštih koji su ovog ljeta došli ode na vijađ.

Inače, ovo je jubilarni broj, a odnosi se 120 godina osnivanja prvog Društva karnevala – Muo. U zaglavlju se pominje i pravi tata „Čakulone“ **Filip J. Vujošević**. Očito, uredništvo je zadovoljno učinjenom rabotom zato je na prvi foj, u čošak, priopćilo: „Ja povampirena dobrotska „Čakulona“ konačno sam dočekala da ličim na 'Le mond', 'Figaro', 'Messadéro', 'Politiku' itd. Uvjerite se.“ Samoreklamerski, nema što, ali ko nije za sebe nije ni za drugoga.

U zaglavlju stoji jedna izvanredna čakula dvije kotorske lajavuše zabilježena na pjacu Škaljarsku: Loreta

tadina kada tako misle i ponašaju se oni koji su na čelo naše države. Kao da ne znaju da se ne živi od pjesme i bandiere nego od ića, pića i peneza. Kuku nama s njima, blago bi nam bilo bez njih.

„Čakulona“ se, kao dobro obrazovana dama, što su je školovale guvernante, obraća čitaocima riječima: „Lipi moji čitačini komunitadi kotorske, evo me još se nijesam naspala od zimskih fešta a toka me rabotat prevremeneno. Nova moda i nove užanse: karneval u sred ljeta. I to internacionalna fešta. Da se, kako zборе, promoviše i obogati turistička ponuda Kotora. I da se domaći i furešti ne alaverte da je ponuda deboto obogaćena količinom šporkece na cijeloj teritoriji Komunitadi kao i produktima meke industrije što plivaju duž zaliva, liše malog dijela Dobrote i Starog grada. Od zimskog foja do danas ništa se nije na bolje promijenilo nije, nianci za milimetar. A stađon je dobro omanuo. Pasalo je ljeta za gostiju ni za medžinu. Mogli bi ih na prste skon-tat. Da smo ih pohapsili svi

lici. Da smo bar u nečem ka vazda bolji od Tivčana. Ako ćemo lagat. Lišen festivala od mularije ne događa se ništa. Krnevao i Bokeška noć spadaju u tradiciju. Oko kulture, ultima je ora, mora se ponešto i rabotat. To našim meštarima ne pada na pamet.“

Ipak, ima ljudi koji znaju i čakulat i hvaliti kada treba i kada ne treba. Ljudi znaju da lijepa riječ i željezna vrata otvara:

partnera. Dopotanto neki su se sjetili da su ih pasali žedne preko vode. I da manjinski partner smiče većinski paket pineza. A i tender je, kako se para, zaobišao sve regule. Dupo tanto se očekuje žestoko međusobno čeprljanje kada se vrn u lokalistički Parlamenat.“

Kako to rade dobre novine, i „Čakulona“ objavljuje izvješća iz naših malih mjesta u kojima se zbora o tome što se tamo zbiva i o

čemu poveri mještani zборе što voće ali i glasno. Iz Tabačine se javlja i ovo:

„Prije neki dan opet su bili demonstracioni kod Banke radi vraćanja starih deviza, ma su se nešto kontrastavali sporadi transparenta, perke je jedan reko da bi im ih bio napravio u pola cijene. Sve mi se para da će te devize dobiti na prvog šupljega, nego neka prežidente od pravde skuža one šolde što je za registraciju potrošio, jerbo, kako je članarinu sakupio, sigurno će poč na inkanaat.“

Postavilo se pitanje koju će himnu Republika izabrat, ne bi trebalo biti problema, perke u onu birtiju na zogove imamo toliko raznovrstan muzički izbor, da bi mogli odabrati deset a ne jednu, samo treba odlučiti očemo li ravnu goru ili onu da budemo spremni. Pošto je stađon karnevala i za bandijeru ćemo lako, samo jedan komad lincula i pritakajmo onih desetak zvjezdica da paramo na Jevropu, samo nam ministar fali. Ali i za njega imamo kandidata, onega iz Gornje Tabačine što mu faca neodoljivo na praca asocira, što mudro muči, a dvoje uči, a između toga šolde slaže pod madrac. Mogao bi zadovoljiti kriterije jer je iz čuvene familije.“

„Čakulona“ se i u ovom foju, koji je označen sa numerom petica, oliti činkve,

okomila na neke ljude kao kvočka na one što joj krađu pilice. Ona pritom nikoga ne mencuje, jer je to običaj, nego samo zbori o događajima. Međutim, oni se znaju i kada pročitaju, zovu kapa od „Čakulone“ i ljute se. Radujemo se što ga neki od njih nije izbio oliti narsnuo na njegov integritet, što se u drugim sredinama dešava. Evo nekoliko bisera, uz napomenu da mi uopće ne znamo, iako „Čakulona“ zna, o kome se radi:

„Čuveni skaljarski ganco i prošlogodišnji šampion u ribanju RCG što voli da mijenja žene, a što mu je vazda zmija u špag, toliko je zadovoljio sve muljanske patrone i prilikom prodaje njihove ribe na peškariju, da su mu svi ovi kolektivno dali otkaz. Ganco ne bi bio Ganco, da nije odma na svoje mjesto, uvalio zakonitu suprugu. Posljedica je, što je zakonita supruga, komandant svih pinjeza a njegovi tajni fondovi su više nego presušili.“

„Čuveni skaljarski maritimo, koji svoju platu uvijek pretvara u najčvršću valutu – gemišt, nadao se da će avancat osnivanjem nove pomorske nacionalne kompanije, najmanje u kapa, kako bi mu penziju bio što viši. Vjerovali ili ne, jedva su mu dali mjesto noćnog portira, pa od muke po cijelu noć obilazi zgradu i bližu okolinu.“

„U zadnje vrijeme Medovina je počeo voditi računa o zdravlju svoga komšiluka. Posebnu pažnju (iz razumljivih razloga) posvetio je političkoj poglavarici. Ovo se poglavarici toliko dopalo, pa kad je Medovina pitao, je li malo zaladilo (oko podna), ekspresno ga je poslala u P... M...“

Ovo je stađun kada poveri čitadini teško žive i jedva sastavljaju kraj s krajem jer dosta je problema a malo munide. Čitadini stalno čute, uvučeni u sebe, liber bože kao da su na sprovodu. O tome uspješno piše i „Čakulona“ jer bar ona može čakulat iako to često nijesu čakule nego potresne istine o vremenu u kojem živimo:

„Kapo od finansija komunitadi i svjetski ekspert za bankarsko poslovanje, alocan je na otvaranju festivala za djecu kako se stalno šunja iza prezidenta republike. Po rebrima nije ništa dobio, jerbo su ga oni iz obezbeđenja poznali, ali se potla ustanovilo da se šumao iza prezidenta da ovaj ne zaboravi na sponzorstvo što je obećao jerbo u protivnom kapo finansija bi morao opet da 'kala' porreze za stanove i nepokretnosti.“

„Došla jedna, što joj muž na stranca, kod onog na pjacu od rive da promijeni zelene, pa pita koliki je kurs od dolara:“

– Danas je osamdeset!
– A, jučer je bio osamdesetsedam?

– A ti lijepa moja ajde pa ga kupi jučer!“

U ovom broju „Čakulone“ objavljene su mnoge anegdote, vicevi, zanimljiv prilog iz Mula pod naslovom „Muljanske kontrade“, zatim „Dobrotske čakule“, „Kotorizmi“. Dvije srednje strane posvećene su poznatom slikaru Mariju Maskareliju. Uz napomenu: „Redakcija duguje posebnu zahvalnost porodici Maskareli“. Međutim, prezentacija ovog vrsnog umjetnika morala se obaviti na znatno seriozniji način ili u protivnom izostaviti prilog ovakve vrste.

Ovu vrlo uspjelu „Čakulonu“, bez sumnje najbolju do sada, uredila je redakcija u kojoj su bili: „Dr Neenka Bajković, Lidija Kraljević, Banfi, princ od Tabačine i priganac sa pjace od sata.“ Glavni i odgovorni urednik je bio „Boško Andrijin Grgurević, advokat – odvjetnik, bastadur, mužikant, luštradur, čučadur, špiceškandalo i oriđinal kotorski.“ List su izvanredno ilustrirali Drago Radimir i Simon Vučković.

T. Ggurević

POHVALA ZAVIČAJU KNJIGE

U Starom gradu, pod vedrim nebom Pjace od kina, ovoga ljeta otvorena je po prvi puta, ali s namjerom da postane tradicionalna, mini izložba knjiga pod nazivom „Kotorski dani knjige“. Čitateljima prenosimo osvrt dr. **Dragana Starovića**, direktora Kulturnog centra Kotor.

– U Kotoru je knjiga uvijek bila domaće čeljade. Iz crkava prelazila je u domove kao kandilo. Zato je svakome jasno zašto je mini salon knjige pod nazivom „Kotorski dani knjige“ održan u Kotoru u tihovanju i ljepoti pjace od Kina. Poznato nam je da je u svom istorijskom trajanju i čestim mijenama stranih vladavina Kotor, prije svega zahvaljujući relativno stabilnim komunalnim vla-

stima, imao i povoljne uslove za korišćenje knjige. Veoma rano pojavljuju se tzv. „kontade“, kulturno razvijeni plemićki, građanski i zanatski sloj koji pokazuje velike potrebe za knjigom. Pored ovog svjetovnog dijela treba istaći crkveni sloj obrazovanih prelata i župnika. Andrija Paltašić, prvi štampar među Južnim Slovenima, velikan i ponos našeg kraja, tokom 22 godine štamparskog rada u Veneciji izdao je preko 40 knjiga inkunabula izuzetnog umjetničkog do-

Prčanju, Casino nobile, rani krug privatnih biblioteka, zatvorenih, ekskluzivno otvorenih samo za jedan sloj ljudi, što je odgovaralo istorijskom trenutku i odnosima koji su postojali, samo nam djelimično govori o našem gradu koji je bio krvo vezan za knjigu.

Imajući u vidu ne samo ove razloge, Gradska biblioteka je nastojala da ove godine organizuje ovaj mini salon knjiga, ne samo da uveća svoj bibliotečki fond nego i da se otvori za promjene i da se prilagodi so-

što sam naveo postiglo čitanjem, onda se ono pretvara u aktivnost koja u osnovi proizvodi slobodne, humane, tolerantne i nezavisne građane, a to u krajnjoj konsekvenci znači da se pomoću čitanja društvo na suštinski način demokratizuje. Prema Blohu „čitanje znači razumijevanje misli druge osobe“, dakle dozvoljava nam da se približimo njenom mišljenju. Uostalom, ako je vjerovati „Hadrijanovim memoarima“, a nema razloga da sumnjamo, Trajanova žena

kazao je: „Narodi koji se nisu borili za kulturu prošli su kroz istoriju kao dim“.

Dr. Dragan Starović

NOĆ KOJA SE PAMTI

„Bokeljska noć“ je tradicionalna kotorska manifestacija. Takva vrsta priredbe na moru se nigdje ne organizira, pa je Kotor u mjesecu kolovozu najviše posjećen upravo zbog te manifestacije.

Utvrda Sveti Ivan, koja se ocrta čitavom svom dužinom zahvaljujući iluminaciji, izdiže se iznad ko-

Bokeška noć – prvonagrađena barka „Zlo i dobro nad Kotorom“

Bokeška noć – defile ukrašenih baraka

meta. Počeo je da radi 22 godine poslije Gutenbergove „Biblije“ (Mainz, 1455. god.), a 17 godina prije Makarijevog „Oktoih“ (1494. god.). Paltašićev izbor latinskih i grčkih pisaca je velik: Plinije Stariji, Tacit, Ovidije, Marko Tulije Ciceron i drugi. Paltašićev rad praćen je velikim finansijskim teškoćama, jer se počeo baviti novom i nesigurnom profesijom štampara. Valjda je i to bio razlog što je napustio Kotor, ali uvijek pun ljubavi prema rodnom gradu se potpisuje „Andreas Jacobi de Paltašich Catharensis“. Ovaj kratak, sumaran izlet u istoriju, ne zaboravivši mnogo kasnije Slavjanske čitaonice u Kotoru, Dobroti,

cijalnim uslovima i ubrzanom tehnološkom razvitku. Na izložbi je učestvovalo 12 izdavača, od kojih i dva lokalna „Gospa od Škrpjela“ i „Uliks“, koji će nam omogućiti da znatno povećamo broj naslova u Zavičajnoj biblioteci na naše veliko zadovoljstvo i zadovoljstvo naših čitalaca.

Čitanje se ne svodi samo na razumijevanje slova, njihovo spajanje u riječi koje zatim grupišemo u rečenice. Ono nam pomaže da poboljšamo mnoge aktivnosti, kao što je naše obrazovanje, lakše razumijevanje različitih mišljenja, kao i spoznaja da samo čitanjem i razmišljanjem možemo doći do ispravnog shvatanja. Ako bi se ono

Plotina u sred Foruma je osnovala biblioteku napisavši „Bolnica za dušu“. Zato bih, kao Kotoranin, poželio dugovječnost i dugu tradiciju ovom salonu knjiga, a da mu lajt motiv bude afirmacija mladih talentovanih pisaca koji su recipirali prave svjetske estetske vrijednosti u duhu tolerantnosti i poštovanja čovjeka i podizanja naše kulturne svijesti, na koju smo u toku istorije ovog grada sa razlogom bili ponosni. Da se podsjetimo don Nika Lukovića – oratora, poete, čovjeka koji je u kulturnom pogledu, svojim pregalaštvom toliko obogatilo i zadužio svoj zavičaj. Čovjek, živa istorija Boke, njen kulturni pojam,

torskog akvatorija, osvijetljenog reflektorima i bakljama, čijom površinom u nepreglednom lancu plove barke pretvorene u najrazličitije forme, predmete, oblike, slike, utvrde, konobe, hareme, venecijanske gondole, gradske trgove, dijelove karnevalske povorke itd. Površina kotorske rive je bila nedovoljna da primi sve posjetitelje Kotora te noći. Procjenjuje se da je u Kotoru boravilo između 30 i 40 tisuća ljudi. Ovaj nezaboravni spektakl krunisan je velikim vatrometom, a zatim se čitava masa ljudi preselila na pjace i pjacete na kojima se nastavila fešta uz glazbu grupa „Tri kvarta“ i „Montenegro singers“.

Tripo Schubert

Ljetne manifestacije u Perastu privukle veliki broj posjetitelja

TRADICIONALNE SVETKOVINE I MEĐUNARODNI FESTIVALI

Osim tradicionalnih svetkovina vezanih za peraške otoke, poput Fašnade i proslave sv. Benedikta i Velike Gospe, Perast je ovoga ljeta bio pozornica međunarodnih glazbenih festivala – prvog internacionalnog festivala „Ars et musica antiqua“ i trećeg internacionalnog festivala klapa. Na otoku Gospa od Škrpjela predstavljena je knjiga Luke Brajnovića „Tripo Kokoljić“, o životu i djelu poznatog slikara.

U svom posebnom nadahnuću priroda je stvorila Boku kotorsku, zaljev čudesne ljepote. Stari Peraštani su u samom srcu Boke naspram Veriga, ulaza u unutarnji dio zaljeva, izgradili mali barokni bajkoviti grad s raskošnim palačama i pjacetama, s dva bisera koji stoje ispred njega i krase ga, dva mala otočića, iznikla iz mora, koji se poput dva brodića ljuljuškaju na suncu i mjesecini. Perast je iznikao iz samog zaljevskog plavila i ustremio se k nebu i suncu svojim visokim vitkim zvonnicima. Grad, danas jedino očuvano barokno jezgro na našoj obali, svoj procvat je doživio u XVI., XVII. i XVIII. stoljeću kao važno pomorsko središte na Jadranskoj obali.

FAŠINADA

O ovom drevnom običaju Peraštana prenosimo sadržaj iz prigodnog prospekta koji je tiskan u izdanju NIP „Gospa od Škrpjela“.

Uvod – Peraška fašinada, po svom karakteru, predstavlja jedinstvenu ceremoniju cjelokupnog mediteranskog bazena. U njejoj jednostavnosti, lišenoj svakog folklornog elementa, sačuvano je drevno sjećanje na početak stoljetnih napora koji su bili potrebni da bi se oko male hridi (škrpjela), formirao otočić s platomom na kojem se uzdiže duhovni dom presvete Bogorodice u kojem se ona štuje pred najznamenitijom ikonom koje je duhovno nasljeđe ne samo Boke, nego i čitavog jugoistočnog Jadrana na poseban način častilo od 1452. godine pa do danas. 22. VII., dan sv. Marije Magdalene, koji je, po svoj prilici, i bio dan kada je Perast preuzeo obvezu da zasipanjem oko male hridi formira otočić i Gospino svetište, koji su tijekom vremena zaista postali duhovno uporište i to ostali do današnjeg dana. Bez primjera je taj poduhvat i u širem civilizacijskom

U iščekivanju

krugu kao što je i bez pandana i sama fašinada. Put kojim procesija barki ide prema otočiću jednako podsjeća na teške dane turske okupacije Boke od Risna do Herceg Novog kao što nas na to podsjeća i odsustvo žena u samoj procesiji. Barke idu uz obalu sve do najbliže točke otočića da bi zatim u pravoj liniji stigle do njega. I to je put

kojim se i u stara vremena plovilo do otoka kako bi se izbjegao eventualni napad turskih lađica iz susjedstva. Nekada su u fašinadi sudjelovali samo odrasli muškarci što podsjeća na naporne, odvažne i rizične peraške očeve iz burne prošlosti. Prisustvo svećenika i, nekoć gradonačelnika, u prvoj barci koja predvodi procesiju svjedoči o onoj neraskidivoj vezi života i vjere koja je karakterizirala drevna vremena Boke. Isto tako pjevanje arhaičnih peraških bugarštica muzička je memorija onog raspoloženja i veselja koje je pratilo napore dnevnog života Peraštana. Skromna večera koja se u tišini blagovala nakon obavljenog posla i molitve bila je svojevrsni sakralni čin u kojem su mještani pečatili svoje zajedništvo bar kad su u pitanju dobra općeg karaktera.

Povod za fašinadu – Na prostoru između Strpa i Do-

Fašinada skreće prema otočiću

brote (sv. Stasije), proteže se jedna podmorska kosa ili greben, široka oko pet metara. Na dva su mjesta izdanci te kose: otočić sv. Jurja i, stotinjak metara na zapad, jedan greben ili hrid. Dobro sačuvana tradicija spominje da su braća Mortešići, ribajući po noći na sred mora, našli 1452. god., Gospinu sliku na toj morskoj hridi (greben, „lega“, „škrpio“, „škrpjel“). Pobožan se narod, dirnut nenadnim ozdravljenjem teško bolesnog Mortešića, odlučio da se na toj hridi sagradi crkvice u čast Gospe i da se u njoj smjesti slika.

Bacanje kamena

Stoljetnim potapanjem kamenja, brodova i baraka oko jedne prirodne hridi nastade umjetni otočić Gospe od Škrpjela (3030 m²). U jednom podnesku duždu (1603. god.), čita se kako su Peraštani potopili do 100 starih brodova, kratkih kamenjem za znatan porast otočića.

13. X. 1963. godine M. M. iz Đurića svojom novom barkom donio je kamenje i potopio ga kod otočića. Na riječi „U ime Oca“ bacio je prvi kamen; na riječ „Sina“ drugi, a na riječi „Duha Svetoga“ treći, a zatim sve ostalo. Potom je barkom obišao otočić, a zatim ušao u crkvu da se pomoli. Potom je dodao: „Barka ne smije nositi nikakav teret dok ne odnese kamenje pod školj. To je stari običaj!“

Godine 1663., u jednoj parnici pred mletačkim Vijećem Četrdesetorice isti-

ču Kotorani, kako su Peraštani 1484. god., zapremili crkvu Sv. Marije od Škrpjela koju su sazidali na grebenu. Nakon smrti opata Pompeja Pasqualija (3. V. 1535.), odlučio Peraštani sagraditi „vrlo otmjenu crkvu Blažene Djevice, nazvane od Škrpjela, na obližnjemu otočiću“. Na vrhuncu svoje ekonomske moći Peraštani podigoše današnju crkvu u drugoj polovini XVII. st.

Što je fašinada? – Na dan 22. VII., kada se po predaji slavi našašće Gospine slike ili početak izgradnje otočića, Peraštani dovlače svojim barkama kamenje i po-

tapaju ga oko otočića. Ovaj se običaj naziva „fašinada“ (od talijanskog fascinare, -ta, a u općinskom ceremonijalu „fassinada“, a znači dovlačenje). Nije to radi samog običaja, nego zbog praktične, tehničke potrebe. More, osobito zimi, podrijava tlo pa se na tim točkama nabaci kamenje.

„Fašnade“ su bile običaj u mletačko doba. Bile su kulučki javni radovi, naime dovoz materijala za građu ili rad za koju drugu javnu potrebu, gdje se obično nešto dovlačilo. Ceremonijal je predviđao i prijenos spomenute „fašnade“ na blagdan Preobraženja (6. VIII.) za slučaj, da se običaj dogodi na svečanost Gospe Karmelske, jer se ovaj blagdan slavio u nedjelju iza prve svečanosti (16. VII.) predviđene crkvenim kalendarom.

Po starim odredbama ceremonijala, 21. VII., uvečer,

oglasilo bi se po mjestu, po naredbi kapetanovoj, da se nitko ne smije udaljiti izvan mjesta pod prijetnjom globe od 5 dukata, nego da sve barke, velike i male, pođu na „fašinadu“, a tko ne bi imao svoju, mogao je ići s drugom; tako i svi mještani, koji imaju svoje barke. Jedan bi od prokuratora na otočiću izbrojio barke.

Tijek procesije – Uvečer, 22. VII., u smiraj sunca, mladići, pod upravom Vojvode, nakrcaju kamenjem ovcu barku od trošku Općine na istočnom dijelu Perasta (Luka, punta Đurišića). U jednom periodu prva je barka bila kaić Školja u kojoj je bio svećenik (opat), gradonačelnik, veslači (2 ili 4) i pjevači, a zatim je slijedila velika barka iz Strpa s kamenjem i za nju je Općina davala 100 dinara. U novije vrijeme prva barka je od nekog mještana. U njoj su župnik, nekoliko uglednih građana iz Perasta, pjevači i veslači. Pridruže im se, međusobno povezane, i druge barke pune kamenja o trošku privatnika iz Perasta i okolnih mjesta (Strp, Kostanjica, Đurići, Stoliv). Običaj je da u barkama budu samo muškarci i da se vesla. Pjevači počinju pjesmu: **Oj vesela veselice** (od Pošova do pjace sv. Nikole), a od pjace sv. Nikole do Školja: **Dvoje mi drago zaspalo**. Kad prva barka zađe iza Školja tada se driješe te se baca kamenje na ona mjesta gdje je najpotrebnije radi jačanja podloge otočića. Običaj je da se svečanim zvonjenjem zvona dočekaju barke. Nakon toga je u crkvi krunica. Slijedila je, u prošlosti, i skromna večera (kruh, pečena janjetina, sir i salata) u prijateljskoj veselosti.

Barke se kite zelenilom od kada su u Perast došli Poležani, 1921. godine. Na *fašinadi* nije bilo zastava. Razlog je što se zastave poslije zalaza sunca nikad ne viju, nego skidaju.

Najmanji broj baraka zabilježen je 1909. god. – 2, a najveći 1973. godine – 50.

Petstočetrdesetdeveta je godina po redu od onog da-

na kad tradicija tvrdi da je prvi kamen bio spušten u čast Bogorodice koja s tog kamena i danas istim zaštitničkim pogledom gleda na Perast i Boku. Naravno, vremena i okolnosti su se promijenili i mi u njima. U tom smislu peraška *fašinada* po svom karakteru sve više poprma obilježje jedne folklorne atrakcije. U dnevnom osipanju i procesu zaborava svega onoga što je nekad činilo tradiciju i čar naših malih zavičaja, ona dragocjeno danas povezuje prošlost sa sadašnjošću i u jednostavnosti svoje simbolične ljepote, uliva nam povjerenje da ćemo i u buduće uspijevati održavati u sebi vrijednosti kao najdragocjeniju opremu za naše putovanje u budućnost.

PROSLAVA SV. BENEDIKTA

U nedjelju 11. srpnja, na blagdan sv. Benedikta, kotorski biskup **Ilija Janjić** predvodio je u crkvi sv. Jurja na istoimenom otočiću pred Perastom misno sla-

Otok sv. Jurja

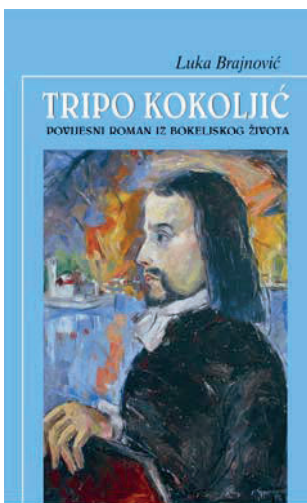
vlje. Suslavilo je nekoliko svećenika kotorske, subotičke i zrenjaninske biskupije. Na kraju euharistijskog slavlja Biskup je blagoslovio elektrificiranu zvona. Pjevao je mješoviti zbor crkve sv. Mateja iz Dobrote.

Svečanosti su nazočili gosti Hrvatskoga građanskog društva i članovi udruge „Artel“ iz Rijeke kojima će ovaj događaj ostati dugo u sjećanju.

**BRILJANTNA
REKONSTRUKCIJA ŽIVOTA
POZNATOG SLIKARA**

U crkvi Marijina Uznesenja na otoku Gospe od Škrpjela, u četvrtak, 12. kolovoza, predstavljena je knjiga „Tripo Kokoljić“ **Luke Brajnovića** u izdanju NIP „Gospa od Škrpjela“.

Knjigu su predstavili don **Branko Sbutega**, dr. **Miloš Milošević** i prof. **Anton Sala**. Na baroknim orguljama muzicirao je **Egon Mihajlović**.

Naslovnica knjige „Tripo Kokoljić“ Luke Brajnovića

Na život i djelo Brajnovića (Kotor 1919. – Pamplona 2001.), osvrnuo se don Branko Sbutega, koji je govorio o njegovom boravku u Španjolskoj, gdje je u Pamploni radio kao docent a zatim i kao redovni profesor na Navarskom univerzitetu (Univarsitad de Navarra).

„Na sudbini Luke Brajnovića, označena je sudbina cijele jedne generacije Bokelja, ali nigdje možda ne tako markantno kao na njegovom primjeru, jer je on predstavnik sudbine jedne cijele generacije ljudi od kvaliteta, koje je zaboravio rodni kraj. Kad ovo govorim, mogu da kompariram cijeli niz imena iz korpusa hrvatskog naroda sa imenima Bokelja. Možda ni jedna osoba koja je morala da napusti rodni grad, zavičaj i zemlju, nije dobila takvu valorizaciju na međunarodnoj razini, kao što je to bio Luka Brajnović. Usuđujem se reći da je možda u XX. stoljeću malo ljudi koji su i na planu intelekta i bilo kakve karijere pošli visocije, više i dalje i bili priznati više od Luke Brajnovića“ – rekao je Sbutega.

Dr. Miloš Milošević, govoreći o glavnom liku Brajnovićeve knjige – Tripu Kokoljiću, rekao je: „*Raduje činjenica da je veliki domaći barokni slikar tako značajnog svetišta peraških pomoraca ne samo trajno živ po stalnim posjetama domaćih i inozemnih turista, nego je čak sve prisniji i življi u novim otkrićima njegovih do sada nepoznatih radova po Boki. Njemu posvećen 2003. god. izlazi i povijesni roman Luke Brajnovića. U tadašnjem ratobornom i uzavrelom Perastu rađa se daroviti slikar, krhak i bolješljiv, mekane umjetničke čudi i slikar duhovne mistične scene mari-*

janskog ciklusa, ulazeći u raznovrsne odnose s ličnostima i događajima vremena. Njegov neobični stvaralački život u takvom okruženju iznosi se u romanu, na način kako ga je slobodno rekonstruisao pisac ugledni i učeni autor Luka Brajnović sa pravim i filozofskim fakultetom djeluje kao sveučilišni profesor u Navarri, a na novinarskom fakultetu i institutu slobodne umjetnosti izdaje pet zbirki pjesama, dva romana i veliki broj stručnih knjiga i članaka, postižući izuzetan ugled. U Španiji za novinare danas postoji posebna međunarodna nagrada 'Premio Luka Brainovic de la Comunicacion'.“ – rekao je Milošević.

**ARS ET MUSICA
ANTIQUA**

Zahvaljujući nesebičnom angažmanu Egon Mihajlovića, od 1. srpnja do 24. kolovoza Perast je bio središte mnogih glazbenih događanja. Prava su zanimljivost bili koncerti na otoku sv. Jurja, na otoku Gospe od Škrpjela i u crkvi sv. Nikole u Perastu. Oduševljena publika nije štedjela dlanove tražeći još, još i još... Nastupali su: **Felicitas Jacobsen** – sopran, **Kai Wesel** – alt, **Toshinori Ozaki** – chitarone, **Ljubiša Jovanović** – flauta, **Egon Mihajlović** – čembalo i mnogi drugi. Svi zaslužuju jednaku pozornost, no posebno treba istaknuti Kai Wesela....

**TREĆI INTERNACIONALNI
FESTIVAL KLAPA
„PERAST 2004.“**

Peraštani su pokazali smisao za očuvanje svog identiteta njegujući svoj jezik, sakupljajući i bilježeći narodnu poeziju, posebno bugarštice, legende i običaje. Zbog ovakve kulturne povijesti i prirodnog ambijenta nije slučajno da se prvi puta u Crnoj Gori festival klapa i klapskog pjevanja Mediteranskog melosa održi baš u Perastu.

U jedinstvenom ambijentu, ogrnutom toplom ljetnom noći, susreli su se zvuci mora, ljubavi i čežnje, s duhom, sjenama i tajnom rada iz bajke, stvarajući jedan poseban sklad koji čini doživljaj nezaboravnim.

Treći Festival klapa održan je 12. i 13. kolovoza. Za razliku od prethodna dva, ovogodišnji je trajao dva dana. Naime, prva večer je bila revijalnog karaktera i na njoj je sudjelovala klapa „Vela Luka“ iz istoimenog mjesta na Korčuli, koja je prošle godine pobijedila na Festivalu.

Druge večeri u takmičarskom dijelu učestvovalo je 13 klapa: „Alkima“ – Kotor, „Bokelji“ – Herceg Novi, „Ljube“ – Novi Sad, „Assa Voce“ – Podgorica, „Blajke“ – Blato na Korčuli, „Jadran“ – Tivat, „Harmonija“ – Budva, „Verdi“ – Terano (Italija), „Bisernice Boke“ – Kotor, „Bar“ – Bar, „Stari kapetan“ – Herceg-

Pobjednička klapa „Jadran“ iz Tivta

Predstavnici klapa na svečanosti dodjelje zahvalnica

Novi, „Proizd“ – Vela Luka i „Ulcinj“ – Ulcinj.

Prvu nagradu ocjenjivačkog suda, Zlatni peraški grb, dobila je klapa „Jadran“ iz Tivta. Druga nagrada, Srebrni peraški grb, pripala je klapi „Asa voće“ iz Podgorice, dok je treću nagradu, Brončani peraški grb, zaslužila klapa „Proizd“ iz Vele Luke.

Nagrada Društva prijatelja grada Perasta dodijeljena je klapi „Alkima“ iz Kotora, a nagrada direkcije Festivala klapi „Blajke“ iz Vele Luke.

Festival se održao na pjaci ispred crkve Sv. Nikole pred velikom masom gledateljstva, kako mještana Perasta i okolnih mjesta Boke kotorske, tako i brojnih turista.

PROSLAVA VELIKE GOSPE

Ovogodišnja proslava svetkovine Uznesenja Marijina ili Velike Gospe, pokrenula je mnogobrojne vjernike u najpoznatija marijanska svetišta u kotorskoj biskupiji (Gospa Ratačka kod Bara, otok Gospe od Milosti i otok Gospe od Škrpjela). Sama potreba za putovanjem i odlaskom na ta sveta mjesta potvrđuje veliku istinu da je čovjek putnik koji stalno pita i traži, koji ne nalazi smiraj u zahtjevima i mogućnostima svakodnevice pa teži boljem, ljepšem, trajnijem. Marija kao majka osobito je svima bliska, čovjek je kao svi mi, razumije sve ljudske tjeskobe, strijepnje, potrebe, nade i želje, a znala je tako drugovati s Bogom da je postala najuspješnijim čovjekom svekolike povijesti. Stoga susret s njom oplemenjuje, usrećuje i daje snagu za svladavanje svih tegoba na životnom putu prema nebeskom, vječnom.

Osobito je bilo svečano na otoku Gospe od Škrpjela. Svečanu sv. Misu u 18 sati u mnogobrojno svećenstvo predvodio je kotorski biskup Ilija Janjić. Pjevao je mješoviti zbor „Sv. Tripun“ iz Kotora.

Priredio: **T. Schubert**

Zagreb pozvao na ljetovanje djecu Hrvata iz Crne Gore

DRUŽENJE ZA SJEĆANJE

Da se na ljetovanje ne ide samo na more pokazuje i primjer djece Hrvata iz Crne Gore koja su na poziv Gradske skupštine Zagreba bila u desetodnevnom posjetu Zagrebu i njegovoj okolici. Grad Zagreb i Vladimir Velnić, potpredsjednik Skupštine grada Zagreba, već drugu godinu omogućuju djeci članova hrvatskih udruga Crne Gore besplatno ljetovanje u Zagrebu.

Plodna suradnja Zagreba i Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore iz Kotora rezultat je mnogih kulturnih i društvenih događanja u proteklih nekoliko godina, te je i ovo ljetovanje djece jedan od

Deset dana u Zagrebu i razgledanje znamenitosti grada Zagreba i hrvatskog Zagorja ostat će u nezaboravnom sjećanju. Prva skupina se vratila svojim kućama 31. srpnja puna prekrasnih dojmova, a druga je

Za udobnu i sigurnu vožnju autobusima zahvalni smo „Autoturistu“ iz Samobora. Vozači Ivica & Ivica, Tomilav i Davor ostat će svima nama u lijepom sjećanju kao iskusni vozači i prijatne osobe. Nastojali su ispuniti sve želje djece za vrijeme njihovog putovanja u čemu su i uspjeli iako, pravo reći, nije bilo baš ni lako.

Boravak obiju grupa bio je popraćen programima koje su djelatnici Grada mladih pripremili. Svaki dan boravka u Zagrebu bio je ispunjen raznim događanjima i izletima tako da su djeca mnogo toga vidjela, doživjela, naučila i međusobno se družila. Temeljne vrijednosti programa sprovodili su voditelji i animatori koji su bili u svakodnevnom kontaktu sa djecom i skrbrili o njima 24 sata na dan. Poticali su djecu na kulturno-zabavne, edukativne i sportske aktivnosti, te druženje.

Direktorica Grada mladih Granešina, **Ana Troha**, sa svojim djelatnicima **Zoranom Krivokapićem**, koordinatorom, i **Marijom Berišić**, administratorom, sve je učinila da djeci bude boravak ugodan i lijep.

Polazak iz Tivta

veoma važnih i korisnih projekata.

Prošlogodišnje desetodnevno ljetovanje na zagrebačkom Sljemenu za 47 djece i 3 pratitelja bio je nezaboravni doživljaj. Ove godine potpredsjednik **Velnić** omogućio je da 90 djece u dobi od 11 do 17 godina i 6 pratitelja borave besplatno u dvjema skupinama po 10 dana u Zagrebu u Gradu mladih Granešina. Inicijativa je potekla od Velnića prilikom našeg ovogodišnjeg susreta u Dubrovniku u svibnju mjesecu. Do realizacije tog programa došlo je ovoga ljeta. U organizaciji Hrvatskog građanskog društva iz Kotora, prva skupina od 46 djece iz Bara i Boke kotorske u pratnji **Ljubinka Biskupovića** iz Tivta, **Boža Šaltića** iz Bara i časne sestre **Tihomire** iz Herceg-Novog otputovala je 21. srpnja autobusom na svoje ljetovanje.

već bila spremna da krene.

Prvog kolovoza, druga skupina od 45 djece iz Boke kotorske sa pratiteljima **Dariom Musićem** iz Kotora, **Miroslavom Franovićem** iz Tivta i časnom sestrom **Brigitom** iz Herceg-Novog, krenula je na put za Zagreb. Istog dana u kasnim večernjim satima stigli smo u Zagreb u Grad mladih Granešina, gdje nas je domaćin srdačno dočeka.

U Gradu mladih Granešina

Naravno, to sve ne bi bilo izvodljivo da tu nisu bili **Divna, Nena, Edina, Vera, Željka, Katica, Marica, Željko**, omiljena teta **Ivan-ka** i drugi, osoblje koje se brinulo da djeca nađu zadovoljstvo u hrani, da se osjećaju ugodno i smognu snage za ispunjenje predviđenog im programa boravka. Moramo odati sva priznanja odličnoj kuhinji koja je ispunila naša očekivanja i ljubaznosti cijelog osoblja. Neizostavni animatori, studenti s područja pedagoških, socijalnih, sportskih i zdravstvenih zvanja **Tomislava, Dario, Maja, Sanja** i **Nikola** učinili su sve da djeca osjete svu čar i ljepotu ljetovanja, življenja

ric pokraj Makarske, zatim nas je put preko Vrgorca i Sinja vodio u unutrašnjost Hrvatske, Likom, preko Korenice, Plitvica do Zagreba. Cijelim putem pratitelji su djeci pokazivali značajna mjesta i krajeve kuda se prolazilo i objašnjavali im događanja koja su se tu zbivala u prošlosti i sadašnjosti. Dvanaest sati putovanja udobnim autobusima „Autoturista“ iz Samobora s profesionalnim i prijatnim vozačima nisu izazvali veliki umor kod djece. Pjevalo se cijelim putem. Zagreb nas je dočekaio raširenih ruku. Djelatnici Grada mladih zaželjeli su nam dobrodošlicu i smjestili nas u za to već sprem-

Odlazak u grad

Gdje smo bili i što smo sve vidjeli ?

Mnogo bi se stranica ovog Glasnika moglo ispisati ako bismo o svemu pisali. Nastojat ću kratkim pregledom dočarati čitateljima boravak naše djece u Zagrebu. Prvi dan boravka počeo je doručkom u restoranu odmarališta uz obaveznu jutarnju molitvu časnih sestara Tihomire i Brigite, svake u svojoj grupi. Radoznalost i uzbuđenost djece bila je vidna na njihovim licima, neizreciva želja i nestrpljenje za upoznavanjem Zagreba i onim što je bilo predviđeno programom boravka. Nakon doručka direktorica odmarališta Ana Troha upozнала nas je sa djelatnicima odmarališta koji su svo vrijeme našeg boravka vodili brigu o nama.

Tom prigodom im je uručen poklon od strane djece i naše Udruge za sjećanje na ovo druženje. Animatori – studenti Dario, Tomislava,

Maja, Nikola, Sanja, preuzeli su svoju grupu djece i punih 10 dana svakoj grupi posvetili svo svoje vrijeme, družili se sa nama, vodili po Zagrebu i okolici, objašnjavali, zabavljali, organizirali nam razne vrste zabave i druženja. U popularnom paviljonu 23 „Disco Night“ svaku večer naša mladež se družila do kasno u noć uz glazbu, ples, razne prigodne kvizove i igre.

Obilazak grada Zagreba se očekivao sa nestrpljenjem. Vožnja tramvajem do Trga bana Jelačića bila je za većinu prvi susret sa takvim prevoznim sredstvom. Ban Jelačić na svom konju zaželio im je dobrodošlicu.

Osjećaj da su u glavnom gradu Hrvatske, milijunskom Zagrebu, o kojemu su toliko toga čuli, kulminirao je željom djece da što više toga vide i dožive. Ban Jelačić na konju, fontana Manduševac, u kojoj je bilo i kupanja, tržnica Dolac, blještavi izlozi, neizostavni dućani suvenira bili su ve-

Sjećanje na Dubrovnik

u družini, odgovornost prema sebi i grupi te upućenost jednih na druge i da u svojim sjećanjima ponesu uspomene na drage likove, njihovih drugara animatora koji su bili cijelo vrijeme s njima. Tu su se stvorila nova poznanstva, neizostavne simpatije i ljubavi.

Kako smo putovali ?

Krenuli smo iz Kotora. Prelazak granice prema Hrvatskoj na Debelom brijegu značio je za mnoge prvi odlazak u inozemstvo, prvi susret sa Hrvatskom, postojbinom njihovih predaka, prvi pogled na Dubrovnik.

Pogled na Dubrovnik potaknuo je neizostavno slikanje za uspomenu. Dalmatinskom obalom putovalo se do Makarske. Posjetili smo Gospino svetište Vep-

ljene i uredno namještene paviljone gdje ćemo provesti naših nezaboravnih 10 dana.

Gdje smo boravili ?

Grad mladih Granešina smješten je u istočnom dijelu Zagreba – Dubravi. Obuhvaća 43 hektara ograđenog i hortikulturno uređenog prostora park-šume unutar koje su prostrane livade s niskim raslinjem i cvijetnjacima.

Smješteni smo bili u paviljonima, samostalnim objektima sa višekrevetnim spavaonicama i pripadajućim sanitarijama. Posebno su izgrađeni objekti za sportsku rekreaciju, nogometna, rukometna i košarkaška igrališta, kao i teniska igrališta. Tu je i neizostavni „Disco“, gdje su se održavale večernje zabave.

Poklon Ani Troha od HGDCG i djece

Rashlađivanje kod fontane Manduševac

oma primamljivi. Obilježja Hrvatske, šalovi, kape, dresovi „Dinamo“ i „Hajduka“, razni privjesci, domoljubne pjesme na CD-u, bili su odmah kupljeni. Susret sa Trgom bio je susret sa poviješću i legendama Hrvata. Najduža zagrebačka ulica – Ilica, puna trgovina, ugostiteljskih objekata i raznolikih građevina, bila je meta naših radoznalih mališana.

U sljedećim danima obilazili smo znamenita mjesta hrvatske metropole. Od trga bana Jelačića krenuli smo prema tržnici Dolac i Gradecu. Točno u podne pucanj iz topa s kule Lotrišćak iznenadio je našu djecu, najava podna, kada Zagrepčani provjeravaju svoje satove. Sa šetališta Josipa

Jurja Strossmayera pružio nam se nezaboravan pogled na cijeli Donji grad koji će biti naše svakodnevno sastajalište. Ulicom Tome Bakača dolazimo do Kaptola, gdje je 1094. osnovana Zagrebačka biskupija. Kaptolom dominira velelepna katedrala Marijina uznesenja.

Posjet katedrali bio je za našu djecu nezaboravan događaj. Upoznali su se sa poviješću ovog velepnog zdanja i njegovim značenjem za Hrvatsku i hrvatski narod. Daljnji obilazak grada vodio nas je u Tkalčićevu ulicu, ulicu višestoljetne tradicije zagrebačkih obrtnika i trgovaca, danas brojnih kavana i restorana. U blizini iz-

građeni novi suvremeni trgovačko-zabavni kompleks „Kaptol Centar“ bio je veom interesantan našoj djeci – i ne samo taj trgovački centar već i ostali kojih u Zagrebu ima na pretek. Kamenita Vrata, jedina sačuvana ulazna vrata u grad, a bilo ih je četiri, bila su dio našeg puta kroz povijest Zagreba. Njihov unutarnji izgled u potpunosti je podređen legendi koja i danas živi u vjerovanju ljudi. Veliki je požar, naime, godine 1731. progutao sve drvene djelove Kamenitih vrata, ali je, po predaji, neoštećena u pepe-

lazi se Katarinin trg imenovan po Katarini Zrinskoj, hrvatskoj banici i pjesnikinji, ženi Petra Zrinskog. Tu dominira isusovačka crkva Sv. Katarine. Crkva je poznata po zidnim slikama i skulpturama. Naši domaćini organizirali su nam posjete nekim od muzeja Zagreba, tako da su nam sljedeći dani boravka bili ispunjeni posjetom muzeja grada Zgreba.

Tehnički muzej je privukao veliku pažnju djece, odjel astronomije i odjel transformacije energije bili su im veoma zanimljivi. Maksimir, jedan od najve-

Na trgu sv. Marka

lu ostala slika Bogorodice sa Isusom. Uz tu predaju nadovezala se i ona o čudotvornosti slike i mnogi vjernici i danas dolaze na zavjet. Kamenita vrata imaju svoje značajno mjesto i u hrvatskoj književnosti. U blizini je i stara ljekarna koja nastavlja tradiciju one iz 1335. godine. Dolazak na stoljetni trg Sv. Marka bilo je iznenađenje za djecu. Crkva Sv. Marka iz davnog XIII. stoljeća dominira trgom. Raznobojni krovni crijepovi crkve na lijevoj strani tvore grb Hrvatske, Dalmacije i Slavonije, a na desnoj strani grada Zagreba, što je oduševilo djecu.

Na trgu su i značajne ustanove, centar upravljajuća državom Hrvatskom, Sabor Republike Hrvatske, Banski dvori, Stara gradska vijećnica... Malo dalje na-

cih i najljepših perivoja jugoistočne Europe, podignut davne 1794. godine sa starom hrastovom šumom, livadama i romantičnim jezerima i zoološkim vrtom, posebno je privlačio pažnju djece. U blizini se nalazi stadion NK „Dinamo“ koji smo neizostavno morali posjetiti. Sportsko-rekreativni centar Jarun također je bio dio našeg posjeta Zagrebu. Cjelodnevni boravak na jezeru i kupanje poremetili su nam kiša i vjetar. Ipak, našlo se njih nekoliko koji su uskočili u vodu Jaruna i zadovoljili svoju radoznalost da osjete kako izgleda to kupanje u „Zagrebačkom moru“. Nakon naše šetnje Zagrebom posjetili smo Botanički vrt na južnoj strani Marulićeva trga, utemeljen 1889. godine, zasađen raznovrsnim

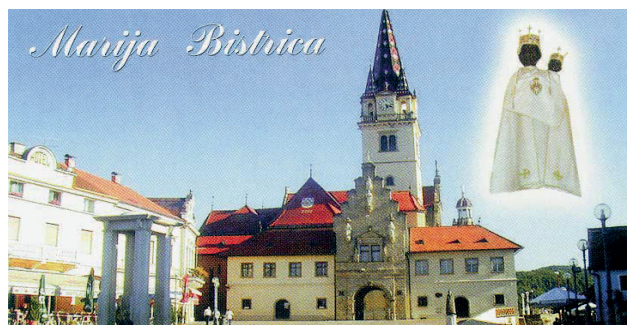

Posjet katedrali

biljem i stablima i brižljivo održavan, i tu smo se ugodno osjećali i odmarali. Tržni centar „Importane“ u blizini Botaničkog vrta bio je veoma interesantan za naše mališane. Obližnji trg kralja Tomislava sa velikim parkom i Glavni kolodvor privukli su pažnju svojom ljepotom. Od kolodvora, put do trga bana Jelačića, gdje smo se sastajali pri odlasku u odmaralište, vodio nas je kroz tri prekrasna parka koje Zagrepčani zovu Zrinjevac. Obišli smo obližnji hipodrom i posjetili dvorac Lužnicu u Brdovcu. Vozili smo se tramvajima, autobusima i prigradskim vlakovima jer su djeca sa-

priredbama predstavlja folklorno blago Hrvatskog zagorja. Hušnjakovo je arheološki lokalitet blizu Krapine na kojem je 1899. godine otkriveno značajno nalazište pračovjeka staro 30 do 40 tisuća godina. U arheološkom parku smještene su skulpture praljudi i ondašnjih životinja u prirodnoj veličini.

Toga dana smo posjetili i Trakošćan, najromantičniji i po mnogima najljepši dvorac u Hrvatskoj. Trakošćan je nastao u drugoj polovici 13. stoljeća u obrambenom sustavu Zagorske grofovije. Prvi poznati vlasnici bili su grofovi Celjski koji u to vrijeme gospodare čitavom

ljedno uživanje. Tako je konačno 1584. Trakošćan stekla ova obitelj koja će ga u svom posjedu, uz kraći prekid, zadržati sve do Drugog svjetskog rata. Muzejski postav uređuje se u fazama od 1952. nadalje, a uređenje ni do danas nije potpuno završeno. Od interijernih cjelina posebno se ističu viteška i lovačka dvorana, glazbeni salon, atelier slikarice Julijane Erdoedy kao i ostale zbirke smještene u drugim prostorijama. Neposredna okolica dvorca oblikovana je kao pejzažni park u kojem jezero, livade, grupacije drveća i gmlja čine skladnu hortikulturalnu cijelinu. Osobito i prepoznatljivo obilježje Trakošćanu daje veliko umjetno jezero, dugo oko kilometar i pol.

Put smo nastavili prema Mariji Bistrici najvećem marijanskom svetištu, smještenom u jugoistočnom dijelu Hrvatskog Zagorja na sjevernim obroncima Zagrebačke gore, 30-tak kilometara od glavnog grada.

Fascinantan izgled grada i svetišta Majke Božje Bistričke i prisustvo na prigodnoj svetoj misi ostavili

su vidno uzbuđenje i divljenje na licima svih nas. Zbog svog vjerskog i nacionalnog značaja Marija Bistrica je od strane Hrvatske biskupske konferencije proglašena Hrvatskim nacionalnim svetištem Majke Božje Bistričke. Pored crkve-bazilike sa čudotvornim kipom Majke Božje Bistričke obišli smo brežuljak „Kalvariju“ sa postajama Križnog puta koja je svaka za sebe vrijedno umjetničko djelo poznatih hrvatskih kipara. Pobožnost Križnog puta sa upaljenim svijećama nezaboravan je doživljaj za svakog posjetitelja. Na misnom slavlju kojem smo bili nazočni svećenik koji je vodio misno slavlje pozdravio nas je i zaželio nam dobrodošlicu u Marijino svetišće. Malo je bilo vremena da se sve obiđe i vidi ali sâm boravak u svetištu Majke Božje ostavio je nezbrisiv trag u našim dušama. Ovo nije naš zadnji dolazak, doći ćemo opet.

Dani su brzo prolazili. Imali smo i dva rođendana tih dana, mali Dario iz druge skupine napunio je 11 godina, a Angela iz prve skupine 16 godina.

Posjeta dvorcu Trakošćan

mo tako mogla uistinu doživjeti grad i njegovu okolicu. Našu šetnju Zagrebom upotpunili smo i izletom u okolicu Zagreba. Naši domaćini pokazali su nam samo jedan mali dio Hrvatskog zagorja jer nije bilo više vremena. Posjetili smo Krapinu, već 800 godina upravno i kulturno središte Hrvatskog zagorja. Grad Ljudevita Gaja i Hrvatskog narodnog preporoda u kojem su znameniti Franjevački samostan i crkva sv. Katarine, poznat je po održavanju Dana kajkavske kulture kada se brojnim

Zagorskom grofovijom. Polovicom 15. stoljeća njihova obitelj izumire i Trakošćan dijeli sudbinu ostalih njihovih gradova i posjeda. Trakošćan je pripao najprije vojskovođi Janu Vitovcu, a zatim Ivanišu Korvinu, koji ga poklanja svom podbanu Ivanu Gyulayu. Ova obitelj zadržava dvorac kroz tri generacije, te konačno izumire 1566., a vlasništvo preuzima država. Za učinjene usluge kralj Maksimilijan dodjeljuje vlastelinstvo Jurju Draškoviću, hrvatskom banu i kardinalu, najprije na osobno, a potom na nas-

Posluživanje rođendanske torte

Bandić i Velnić sa suprugom i suradnicima

Djelatnici odmarališta prijatno su nas iznenadili, napravili su nam rođendanke torte i ukrasili ručanicu i stol u rođendanskom slavlju. Uz rođendansku pjesmu, čestitke i poljupce naši slavljenci su proslavili rođendan na svečan način kojega će se uvijek rado sjećati.

Obje grupe posjetili su čelnici grada Zagreba. Vladimir Velnić, potpredsjednik Skupštine grada Zagreba sa suprugom, te **Milan Bandić**, dogradonačelnik Zagreba, sa svojim suradnicima i novinarima i zadržali se s nama u dužem druženju i razgovoru.

Tom prigodom su im uručeni skromni pokloni od strane naše Udruge, a oni su djeci poklonili dresove hrvatske nogometne reprezentacije i 10 nogometnih lopti. Razgovaralo se i o budućoj suradnji naše Ud-

ruge sa gradom Zagrebom i dogovoreno je ljetovanje u Zagrebu sljedeće godine.

Dani su nam brzo prolazili, veselje i druženje u paviljonima je trajalo do ranih jutarnjih sati. Bilo je tu i „tuča“ jastucima, mazanja zubnom pastom na spavanju, kolektivnog „ukrašavanja“ pjenom za brijanje, nogometnih turnira, kvizova, izbora mistera i missica, najsimpatičnijeg momka i najljepše cure itd.

Došao je posljednji dan, dan rastanka, a svaki rastanak je tužan pa ma koliko da je lijep. Tog dana prije ručka svaki paviljon poklonio je buket ruža osoblju odmarališta u znak zahvalnosti za pažnju i brigu koju su nam iskazali svo vrijeme našeg boravka u Gradu mladih Granešina.

Zadnju večer smo uz logorsku vatru u parku odmarališta prepričavali dugo-

Vladimir Velnić – pokloni za djecu

dovštine za vrijeme boravka u Zagrebu i uz pjesmu oproštali se od Grada mladih uz želju da se iduće godine ponovno vidimo. U rano jutro stigao je pred odmaralište autobus našeg prevoznika „Autoturista“ iz Samobora da nas vrati kući. Pažljivi i dragi domaćini spremili su nam lanč pakete sa osvježavajućim napitkom i uz želju za sretan put ispratili nas. Voditeljice Sanja i Tomislava uz zagrljaje, suze, obećanja da ćemo se ponovno sresti, ispratile su našu djecu na put za Crnu Goru – svojim kućama. Hvala ti Zagrebe, hvala ti Lijepa naša, hvala ti Vlatko, Milane, hvala ti Grade mladih Granešina, ostat ćete u našem sjećanju i našim srcima zauvijek.

Naši dragi šoferi vozili su nas novom autocestu iz Zagreba do Šibenika. Za 4 i pol sata bili smo na moru.

Prekrasna autocesta i krasni predjeli kuda smo prolazili učinili su nam put prijatnim i nezaboravnim. Na našem putu do kuće predvidjeli smo zadržavanje u Splitu da djeca vide taj biser Dalmacije. Neizostavan posjet nogometnom klubu „Hajduk“ organizirao nam je naš sunarodnjak **Rade Perković**. Dolazak u Split izazvao je divljenje kod naše djece. Split, smješten na poluotoku, omeđen morem i grebenima Mosora i Kozjaka, veliko je povijesno, upravno i vjersko središte Hrvatske. S južne strane splitskog poluotoka su srednjodalmatinski otoci Brač i Šolta, Hvar i Vis, a sa sjeverne prostrani Kaštelanski zaljev sa svojih 7 bisera, 7 kaštela.

Poluotok Marjan dominira Splitom tako da je iz usta naše djece odmah potekla pjesma Marjane, Marjane...

Za rastanak buket ruža i veliko HVALA

Rastanak sa GMG uz logorsku vatru

Ostali smo 4 sata u Splitu, djeca su posjetila Peristil, uspela se na zvonik Sv. Dujma, odakle im se pružio nezaboravan pogled na panoramu Splita. Posjetili smo Dioklecijanovu palaču, Hrvatko narodno kazalište, šetali rivom i starim gradom, a kruna svega bio je posjet NK „Hajduku“ na Poljudu. Rade Perković, predsjednik bratovštine „Bokeljska mornarica 809“ u Splitu, sačekao nas je i sa prijatnim domaćinima poveo na Hajdukovo igralište. Posjetili smo trofejnu dvoranu Hajduka, što je izazvalo divljenje kod djece navijača Hajduka i ostalih, te bili primljeni od direktora Hajduka Fredi Fiorentinia i počašćeni u njihovom salonu. Nazočni igrači Hajduka dali su našoj djeci autograme tako da smo sa Splitom zaokružili sve želje i htijenja naše djece na ovom prekrasnom ljetovanju koje nam je omogućio grad Zagreb.

Nastavili smo put za Crnu Goru sa obveznim kraćim zadržavanjem u Neumu radi odmora. Već je bila duboka noć kad smo se približili Dubrovniku.

Dubrovnik noću je jedan poseban ugođaj koji treba doživjeti. Osvijetljene zidine staroga grada izazvale su ushićenje naše djece. Naši dragi vozači usporili su vožnju dok smo prolazili iznad grada da što više uživamo u toj ljepoti.

Nakon Dubrovnika granica je bila na domaku i uz kratko obvezno zadržavanje nastavili smo put prema Tivtu i Kotoru gdje su djecu željno očekivali njihovi roditelji. Oko pola noći autobus je stigao u Tivat. Za naše mlade putnike iz Tivta bio je to kraj putovanja. Uz pjesmu su zaželjeli svojim vršnjacima nastavak puta do Kotora, a dragim šoferima zahvalili na prijatnoj i ugodnoj vožnji. Tako se 11. kolovoza 2004. završilo desetodnevno nezaboravno ljetovanje za 90-toro djece Hrvata i 6 pratitelja iz Crne Gore.

Dario Musić

Gostovanje grada Omiša i župe sv. Mihovila Arkandela u Boki kotorskoj

POSJET PLANIRAN U RUJNU

Na blagdan Sv. Ivana nepomuka, zaštitnika grada Omiša, Župu sv. Mihovila Arkandela posjetio je msrg. **Ilija Janjić**, biskup kotorski. Tada se rodila ideja o mogućem gostovanju Omišana Kotoru, a biskup Janjić je predložio da se ono realizira preko HGDCG-a iz Kotora uz suradnju s župnikom sv. Mateja don **Antom Dragobratovićem**.

Planirano je da u vremenu od 17. do 19. rujna 2004. godine u Kotor doputuje 40–50 Omišana s gradonačelnikom Omiša **Ivanom Škaričićem** i župnikom **Ljubom Bodrožićem**. Omiš bi se Kotoru predstavio jednom skulptorskom izložbom obogaćenom crtežima i slikama omiškog slikara i skulptora **Kažimira Hraste**, redovnog profesora

Omiš – panorama

na Umjetničkoj akademiji u Splitu. Kažimir Hraste je, među inim, autor brončanog reljefa s likom preminuloga šibenskog biskupa msgr. Srećka Badurine, koji je izložen u šibenskoj katedrali Sv. Jakova, a ove godine je po narudžbi grada Splita, a u prigodi obilježavanja 1700. obljetnice

blagdana Sv. Dujma izradio biskupski štap za uzornog nadbiskupa Splitsko-makarske metropolije Marina Barišića. Poznati su njegova skulptura Uskrsnuća izložena u Visovcu, veliki drveni Križ u crkvi Sv. Ante u Kninu itd.

Uz izložbu skulptura prikazao bi se i dio izdavačke djelatnosti kulturnih i inih institucija grada Omiša, značajne za prošlost Dalmacije i dalmatinskog klapskog pjevanja. Tom prigodom bi ljubitelji klapske pjesme mogli nabaviti, naručiti ili preslikati određene notne primjerke. Poznato je da u Omišu postoji odista vrijedna notna literatura, nepoznata ljubiteljima klapskog pjevanja u Boki.

U okviru ovog posjeta doputovat će i članovi Župskog pjevačkog zbora iz Omiša, među kojima su i članovi jedne od najkvalitetnijih dalmatinskih klapa, klape „Puntari“ iz Omiša. Njima bi se pridružilo i nekoliko sudionika i nastavnika osnovne glazbene škole „Lovro pr. Matačić“ iz Omiša.

Održali bi koncert zborске i klapske pjesme, a Župski pjevački zbor pratio bi misno slavlje u crkvi Sv. Tripuna.

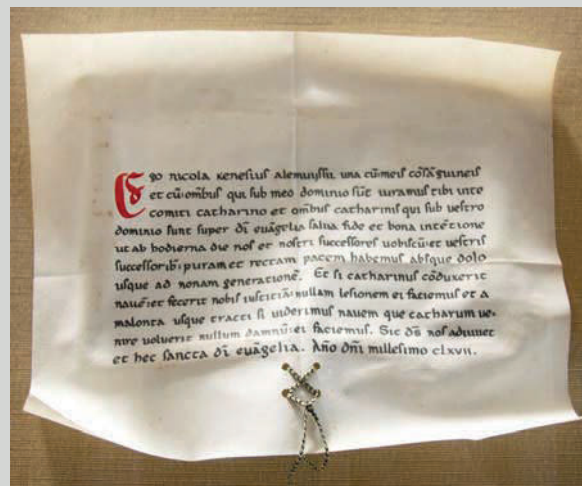
S obzirom na suradnju grada Omiša i Kotora kroz stoljeća, evo prilike za susret predstavnika Omiša i Kotora i za nastavak suradnje i dobrih odnosa.

T. Schubert

Prvi pisani izvor koji direktno govori o pomorstvu Kotora je Ugovor o nenapadanju na moru prilikom obavljanja trgovačkog prometa između Kotora i Omiša iz 1167. godine.

U ovom svojevrsnom obliku pismene zakletve Omiškog kneza Nikole Kotoranima, date čak do devete generacije potomaka, navodi se da neće biti napadani ni oni brodovi koji izlaze iz kotorske luke, kao ni oni koji su tamo upućeni (... si Catharinus conduxerit... si viderimus navem que Catharum venire voluerit...).

Na temelju Ugovora može se zaključiti da su već tada postojala snažna nastojanja nositelja vlasti i jednog i drugog kraja da se nesmetano osigura njihov osnovni izvor života: pomorska trgovina.

Original dokumenta koji predstavlja najstariji poznati dokument iz pomorske prošlosti Kotora, oblasti pomorske trgovine, ne čuva se u Kotoru. Fragment ovog dokumenta objavljen je u knjizi „Illyricum Sacrum“, vol. VI, Mleci, 1800. p. 434.

Priča o trajanju sačuvana u kamenu

POVIJESNI LUK OD ANTIKE DO BAROKA

U srednjovjekovnoj kotorskoj crkvi Sv. Mihovila, na Pjaci od kina u Starom gradu, otvoren je 30. lipnja 2004. godine kotorski Lapidarij. Drevni grad će ovime biti bogatiji za još jedan izložbeni prostor. Riječ je o privremenoj postavci zbirke izložaka kamene plastike, koja će biti trajno smještena u crkvi sv. Pavla, nakon njezine revitalizacije.

Opovijesti Lapidarija govorio je direktor OJU „Muzeji“ Kotor **Gojko Andrijašević**, koji je rekao:

„Neosporna je činjenica da je Kotor kulturna prestonica južnog Jadrana, ne samo zbog toga što se nalazi na listi svjetske kulturne baštine već i zato što, statistički gledano, područje Opštine Kotor posjeduje oko 70 % pokretnog i oko 30 % nepokretnog kulturno-umjetničkog blaga Crne Gore. Naša opština se može pohvaliti najvećom zbirkom lipida na istočnoj obali Jadrana, a samim tim i na području današnje Crne Gore. Prema tome, bilo je sasvim prirodno da Kotor odavno ima specifičan muzejski objekt zvan Lapidarij, za manje upućene objekt u kojem su eksponati isključivo od kamena i mermera.

Još davne 1906. godine u Kotoru je osnovano 'Bokeljsko starinarsko društvo' preteča današnjih Ustanova kao što su Zavod za zaštitu spomenika ili Muzej. Društvo je imalo svoj statut ili Pravila, a čiji je cilj, između ostalog, bio 'sakupljanje, obrada i izlaganje starih kamenih spomenika'. Povod za osnivanje ovog Društa je bio taj što su, nakon opsežnih sanacionih radova u katedrali sv. Tripuna u periodu između 1896. i 1907. godine u oltarskom prostoru otkriveni brojni fragmenti crkvenog namještaja iz starijih faza Katedrale. Upravo ovi nalazi, zajedno sa arheološkim i arhitektonskim ulomcima pronađenim u raznim djelovima kotorske opštine predstavljali su okosnicu za

formiranje kotorskog Lapidarijuma koji je Društvo postavilo u napuštenoj crkvi sv. Jakova i crkvi Gospe od Rozarija. Lapidrijum je tu ostao sve do kraja Drugog svjetskog rata, mada je Društvo, na žalost, prestalo sa radom 1914. godine.

Nakon 1944. godine, Lapidrijum se seli na više mjesta: ispod stare ljetnje pozornice, kod bastiona Riva i Sjevernih gradskih vrata, crkve sv. Mihaila u Sta-

crkva sv. Mihaila. To je romano-gotička crkva iz 14. vijeka, podignuta na temeljima nešto veće, preromaničke crkve iz 9. vijeka. Prilikom sanacionih radova koje je obavio Zavod za zaštitu spomenika kulture iz Kotora tokom 80-tih godina prošlog vijeka, pronađen je veći broj ostataka preromaničke plastike, koji su danas izloženi kao eksponati u ovoj crkvi. Unutrašnjost crkve je sredinom 15. vijeka

relativno malom izložbenom prostoru, prate od antičkih vremena, preko ranog hrišćanstva, preromanike, romanike, gotike, renesanse i baroka, kontinuitet života na ovim prostorima.

Želio bih da naglasim da otvaranjem Lapidarijuma, Kotor dobija atraktivan objekt muzejske profilacije i predstavljaće jednu od ključnih turističkih destinacija obilaska Starog grada.

Na kraju, moram da istaknem čovjeka bez kojeg ovaj projekat ne bi bio realizovan, koji je sanjao današnji dan više od 40 godina, kojeg svi dobro znate, a koji je večeras sa nama – gospodina Jovana Martinovića. Takođe, zahvaljujemo se Skupštini opštine Kotor, koja je finansirala projekat otvaranja Lapidarijuma.“

Lapidarij je otvorio dopredsjednik Općine Kotor Emil Kriještorac, koji je, između ostalog, rekao:

„Naše ambicije vezane su da stalna postavka Lapidarijuma bude u crkvi sv. Pavla, koja, nažalost, još nije sanirana, tako da će za sada postavka biti u crkvi sv. Mihaila, koja je sama po sebi prelijep izložbeni prostor i spomenik kulture i predstavlja remek djelo sanacije i restauracije kotorskog Zavoda za zaštitu spomenika. Posebnu zahvalnost na realizaciji ovoga projekta dugujemo magistru arheoloških nauka Jovanu Martinoviću, bez čijeg entuzijazma i truda ovo ne bi realizovali, kao i direktoru OJU „Muzeji“ Gojku Andrijaševiću, koji je sa Martinovićem osmislio postavku i radio na ovom projektu“.

T. Schubert

Sa otvaranja kotorskog Lapidarija u crkvi Sv. Mihovila

rom gradu, podrumu nekadašnje mletačke kasarne i, na kraju, 1961. godine dio najvrednijih ekponata bio je izložen u prostoru zapadnog ugla Trga od oružja. Ali, nakon samo dvije godine, sav izloženi i deponovani materijal je bio preseľen u podrumске prostorije Pomorskog muzeja u Kotoru i od tada, sem u pojedinačnim slučajevima, do današnjeg dana nikada više nije javno izlagan.

Objekat pored kojeg se sada nalazimo, a u kojem je izložen najvrijedniji dio kotorskog Lapidarijuma je

ukrašena freskama koje se pripisuju najznačajnijem gotičkom slikaru Kotora, Lovru Marinovu Dobričeviću. Freske, koje ćete imati priliku da vidite, predstavljaju najveći i najznačajniji kompleks fresak od svih bogomolja na području Starog grada i okoline.

U današnjoj postavci kotorskog Lapidarijuma nalaze se predmeti vanredne ljepote i kulturno-umjetničke vrijednosti. Neki od njih su svjetski rariteti kojih se ne bi postidjeli ni najpoznatiji evropski muzeji. Ovi ekponati, koji se nalaze na

Više od stoljeća i pol Gradske muzike Kotor

TRADICIJA KOJA TRAJE

Kotor, grad spomenika, tradicije i patine, ima i svoje „živiće“ obilježje. To je Gradska muzika koja svoj život živi već 162 godine. Osnovan daleke 1842. godine gradski orkestar svirao je kraljevima, princezama, predsjednicima i sto je najvažnije Kotoranima.

Pamtim vrijeme kad sam kao dječak o praznicima sa drugovima skakutao za Gradskom muzikom, da bih nekoliko godina kasnije s velikim ponosom postao i njen član. Bilo je to veliko zadovoljstvo i čast. A u Gradskoj muzici svirale su generacije Kotorana. I, što je najljepše, u orkestru se nikada nije pravila razlika između odvjetnika i djelatnika, inženjera i zanatlije, profesora i učenika. Naravno, poštovanje je uvijek postojalo među članovima orkestra, ali i hijerarhija se znala. Tradicija se prenosila s koljena na koljeno, pa se dešavalo i još se dešava da u orkestru sviraju dvije ili tri generacije glazbenika iz iste obitelji. Zato Gradska muzika Kotor predstavlja pravo bogatstvo Kotora, detalj ovog grada koji vas prati od rođenja do smrti.

Kroničari su zapisali da je Gradska muzika Kotor svoj prvi nastup imala svibnja 1842. godine, a već naredne godine svira serenadu u čast Petra II. Petrovića Njegoša. Skupa s Bokeljskom mornaricom kotorska glazba učestvuje na vjenčanju princa Franca Ferdinanda u Beču 1898. godine, kao jedan od tri orkestra iz cijele ondašnje monarhije. Do formiranja vojne glazbe na Cetinju, bila je dvorska glazba Knjaza, a kasnije kralja Nikole I. Petrovića. Svirali su kotorski glazbenici i na prosidbi njegove kćerke, kasnije talijanske kraljice Jelene, i kralja Vitoria Emanuela II., 1910. godine, kao i prigodom proglašenja Crne Gore kraljevinom. Prilikom slušaju glazbu kotorskog orkestra imale su i mnoge svjetski znamenite osobe poput princa Edvar-

da, kralja Olafa, kraljice Beatrise, Eleonore Ruzvelt, Sirimavo Bandanaraike, Amadu Moktar M'Boua, princeze Margarete, Tita, Hruščova, Žan Pol Sartra, Sofije Loren, Karla Pontija i mnogih drugih.

Gradska muzika svirala je pod dirigentskom palicom mnogih poznatih kotorskih glazbenika poput Dionisia De Sarna San Giorgia, brće Bagatella, Jerolima Fjo-

Kotorska glazba i danas živi svoj život. Pod dirigentskom palicom **Vladimira Begovića** udahnut joj je novi život, rekli bi, prilagođen suvremenim tokovima. Sve više je mladih koji rado muziciraju, a oni stariji polako se privikavaju na „novi ritam“. Godišnji koncerti predstavljaju pravi glazbeni doživljaj kad se u sali Kulturnog centra ili na nekom od trgova Starog grada oku-

lagodavamo savremenim tokovima pa sam tako ubijeđen da ne treba brinuti za budućnost kotorske gradske muzike.“

I stvarno bi trebalo biti tako. Gradska muzika Kotor obilježje je drevnog grada. Vesele note „marči“ još uvijek bude emocije kod svih onih koji vole ovaj grad bez obzira da li u njemu žive. Nema manifestacije u Kotoru kojoj gra-

Gradska muzika pod vodstvom kapel-majstora Vladimira Begovića

rellija, Tripa Tomasa, Antuna Homena, Tripa Đuraševića, Nikole Gregovića, Nikole Čučića.

Za svoj rad Gradska je muzika dobila mnoga priznanja. Izdvajamo Orden za sluga za narod sa srebrnim zracima, dodijeljen ukazom predsjednika SFRJ Josipa Broza Tita 1967. godine, te Novembarsku nagradu grada Kotora 1977.

pe stotine gledatelja, uživa telja dobrog zvuka i štovatelja Gradske muzike.

„Gradska muzika u posljednje vrijeme riješila je mnogo problema,“ kaže dirigent Vladimir Begović. „Orkestar je podmlađen, nabavljeni su novi instrumenti, adaptirana je prozorijska u kojoj radimo, a i repertoar je modernizovan. Vjerujem da se i mi pri-

dski orkestar ne daje svoju posebnu „boju“, bilo da se radi o karnevalima, maskenbalima, Bokeljskoj noći ili drugim praznicima. Zato Kotorani s pravom mogu biti ponosni na svoje glazbenike, ali to podrazumjeva i obvezu da im pomognu kako bi imali još i više nastupa suglasno s uvjetima koji im se pruže za rad.

S. Vulić

Turističko predstavljanje ljepota i spomenika Boke

NEOGRANIZIRANOST I IMPROVIZACIJE

Turistička organizacija Crne Gore i ove turističke sezone nije otklonila nedostatke u predstavljanju spomenika kulture i prirodnih ljepota Boke Kotorske i posebno akvatorija zaliva. Nema vodičke službe koja bi obvezivala organizatore izleta iz inozemstva da prihvate naše vodiče, koji će na pravi način da predoče gostima ono što je najinteresantnije i najljepše u ovom kraju.

Početak ovogodišnje sezone Kotor je dnevno posjećivalo u prosjeku po desetak autobusa s turistima. Međutim, za razliku od drugih turističkih mjesta, nije se naplaćivala ulaznica za posjete starom gradskom jezgru.

U izjavama zvaničnika Turističke organizacije Crne Gore i resornog ministarstva izrečene su mnoge pohvale na račun truda koji je uložena da bi se turistička sezona što bolje pripremila. Ako je suditi po njima, da se zaključiti da će ovo biti jedna veoma uspješna turistička godina. Međutim, te izjave, ispunjene optimizmom, sračunate su da zavaraju javnost. Da bi bili što ubjedljiviji, zvaničnici predočavaju podatke koji se uspoređuju s minulim neuspješnim godinama. Zaboravlja se izvršiti usporedba s podacima iz naših najboljih turističkih godina, kad je Boku kotorsku posjećivalo više turista nego sada cijelu Crnu Goru.

„Ukidanje“ turističkih centara u općinama i centralizacija poslovanja na razini Republike svakako su doprinijeli ovoj neorganiziranosti i nepripremljenosti za sezonu. Ovime su onemogućeni turistički entuzi-

jasti, koji rade u turističkim centrima, da prezentiraju svoju turističku ponudu na pravi način. O stanju govori i činjenica da centri nemaju ni najosnovnijih sredstava za svoje aktivnosti. Zato se dešava da čak i telefoni, najbolje i najbrže sredstvo sveze između ponude i potražnje, budu nijemi, pa kad zovu agencije oni čute jer su isključeni zbog neplaćenih računa.

U ovoj sveopćoj besparici, moglo bi se razumjeti da nema sredstava, međutim, ona postoje ali treba se znati organizirati da se ona prikupe. Gosti su ih donosili svaki dan minulog proljeća, ali nitko nije znao, ili nije htio da ih uzme.

U travnju, svibnju i lipnju, kad je izletnički turizam najveći, bilo je dana kada je u Kotor dolazilo po petnaest ili više autobusa da razgledaju kotorsku katedralu, zidine, gradske crkve, da obiđu grad i da mu se dive. Prolazili su i odlazili. Na gradskim vratima nisu ih sačekivali turistički vodiči, nisu im naplaćivane ulaznice, nije bilo nikoga da im se pokaže bogatstvo prošlosti, nije imao tko da im predoči u kakav su grad slavne prošlosti ušli i kojim prolaze.

Brod „bijeje flote“ u Kotorskoj luci

Međutim, da se može kad se zna što se hoće, primjer je turističko predstavljanje otoka Gospa od Škrpjela. Iako za razgledanje ovog svetišta treba obezbijediti morsko prijevozno sredstvo, zahvaljujući jednom entuzijasti, don **Srećku Majiću**, župniku u Perastu, otočić posjećuje na tisuće gostiju. Međutim, zapitajmo se: koliko bi ih tek bilo kad bi mu u ovome pomogli Turistička organizacija Crne Gore i njihove filijale u općinskim centrima.

Prošle godine gromoglasno su najavljivane brošure – turistički vodiči općina. One su tiskane, ali u njima je teško pronaći tekstove o povijesti krajeva i kulturno-povijesnih spomenika, od kojih su neki nulte kategorije. Nije teško zaključiti da su ove brošure na tržištu da bi se zaradilo od reklama, a ne da bi gosti znali nešto više o kraju u koji su došli. Dakle, i ovdje se pribjeglo improvizaciji. Ne bi bilo na odmet da autori ovih vodiča pogledaju neke koji su stari skoro čitavo jedno stoljeće, pa bi zaključili da se tada ovaj posao, kada je bilo mnogostruko manje turista, radio mnogo savje-

snije, stručnije, kvalitetnije i temeljnije.

Poseban su problem vodičke službe i vodiči. Agencije koje dovode turiste osiguravaju im i vodiče. To čine zato jer im je to dozvoljeno. Zapitajmo se: da li bi kotorski vodič mogao voditi turiste kroz Dubrovnik i tumačiti tamošnje znamenitosti? Tko bi im to dozvolio? U Kotoru i ostalim gradovima Crnogorskog primorja to se dozvoljava. Treba se priključiti nekoj skupini turista pa čuti kao se tumači naša prošlost i kako se na pojedina pitanja turista odgovara improvizirano i koriste potpuno netočni podaci. Ne rade to vodiči zlonamjerno nego zato da bi prikriili svoje neznanje i nepoznavanje povijesti i mnogo čega drugog o kraju gdje se nalaze.

Sa sadašnjim djelatnicima u turističkoj organizaciji i organima vlasti teško da se može promijeniti stanje i nešto poboljšati. Svake sljedeće turističke sezone ponavljaju se stare priče. I tako prolaze godine, a naš turizam ne stagnira nego nazaduje u odnosu na regionalni.

T. Grgurević

Kotor – pogled na Stari grad sa utvrde sv. Ivana

Susret sa svećenicima iz Subotice na otoku Sv. Jurja

ZAŠTITNICI OTOKA

Na otoku sv. Jurja pred Perastom, opasanom morem i zidinama, često su se dešavale svađe, ratovi, nesreće i mnogo toga što je remetilo mir na mjestu koje je trebalo biti oaza mira. Danas ovaj otok najveći dio godine živi bez ljudi. Za razliku od otočića Gospe od Škrpjela, rijetko tko dođe da ga obiđe – da živi „zapitaju“ mrtve kako im je tamo. U tri ljetnja mjeseca ovdje ipak žive ljudi. Ovo je bilješka o susretu s tim stanovnicima.

Bio je to lijep ljetnji dan, bez oblaka na nebu i s blagim povjetrocem koji je dolazio iz pravca Veriga. Barka, za čijim je kormilom bio Krsto iz Perasta, vještim manevrom je pristala uz obalu. Na vratima susrećemo stariju žensku osobu. Nakon pozdrava, odmah nam saopćava da je ona kuharica i da će dovesti osobu koji nam je potrebna. Nastalo je dozivanje i objašnjavanje na mađarskom. Odmah je

nog otoka. To su trebali uraditi Subotičani svojim sredstvima, a zauzvrat su dobili pravo njegovog korištenja na rok od 99 godina, do 2060., dakle, još 57 godina.

Bio je to mukotrpan posao obnoviti crkvu sv. Jurja i samostanske prostore na otoku. Vrijedni ljudi, uz božju pomoć, brzo su obavili ovaj zadatak. Bilo je to po projektu dipl. ing. arh. Bolta Dulića, inače redovnog profesora u jednoj srednjo-

jeti za život. Pročulo se ovo ljetovalište subotičkih svećenika u kojemu se ljudi mole Bogu. Ovdje stižu ne samo budući bogoslovi Subotičke biskupije nego i mnoge kolege svećenici koji sada žive u Italiji, Rumunjskoj, Austriji, Slovačkoj, Transilvaniji. Tijekom ljeta, kad je ljetovalište otvoreno, dođe ih ukupno oko šezdeset. Ugodno se osjećaju na ovom otoku, koji je prava oaza mira.

Posli smo u razgledanje

Škrpjela, Marija Butorac, sestra poznatog biskupa Pava Butorca. Našla se tamo pored oca, majke i mnogih drugih iz svoje obitelji, ali ne i brata Pava, čiji ostaci počivaju u dubrovačkoj katedrali.

Svuda grob do groba. Domaćini nas vode u svoju blagovaonicu. Pod sačinjavaju grobne ploče. Ovdje je sahranjeno oko 300 francuskih vojnika. Tamo je i mali, jedva primjetni, spomenik Nikoli Batiniću, koji je ovdje sahranjen 1915 godine.

I posljednjih desetljeća ovdje su se dešavali neuobičajeni događaji. Čuli smo da je ovdje došla da umre časna sestra Marija iz Subotice. Ljekari su joj bili predviđjeli kratak život. Ta bolesnica ostala je sama, bez ikoga svoga, na sv. Jurju sedam godina. Bila je i ona, poput Anta Slovića, pustinjač na otoku. Inače, časna sestra Marija bila je posljednji stalni stanovnik otoka.

Šetnja otokom-utvrdom, puškarnice, ostavljeni povi iz doba Napoleonovih ratova, čempresi, bilo ih je nekada 72 a sada manje od 30. „Umiru oni, nestaju, mnogo smo zabrinuti.“ – kaže nam don Vilmoš. Vidimo da su na mjestima umrlih zasadeni novi. Međutim, veliko je pitanje da li će se primiti.

I na kraju, na naše pitanje: „Da li će otok biti otvoren za turiste koji bi željeli da ga posjete?“, slijedio je odgovor don Vilmoša: „Ne, ovdje je previše mrtvih, svuda su posmrtni ostaci, moramo čuvati njihov mir. To je naša obveza prema njima i Bogu!“

T. Grgurević

Otok sv. Jurja

došao čovjek, nag do pasa, jer ovdje nema razloga da bude drukčije, i predstavio se na našem jeziku: don **Vilmoš Bunford**. Kao dobar domaćin ponudio nam je da sjednemo u vrtu sv. Stošije. Ugodan ambijent za razgovor. Don Vilmoš i njegov kolega don Ištvan, koji nam se uskoro pridružio, prijatni su sugovornici, neposredni, otvoreni, srdačni. Pričaju nam kako su ovdje stigli.

Bilo je to 1961. godine kad su ordinarijati kotorske i subotičke biskupije sklopili ugovor o obnovi tada zapuštenog i skoro sruše-

školskoj ustanovi u Subotici. Posao je bio težak, jer trebalo je raditi u neuobičajenim uvjetima, strogo paziti da se ne naruši izgled otoka utvrde, groblje, crkva, samostanski kompleks i ostalo. Trebalo je djelovati da se ne poremeti mir Perastana koji ovdje počivaju na svega jedan metar ispod površine. Projekt obnove, kao pravi raritet, čuva se u Kotorskoj biskupiji.

Nakon završetka obnove uslijedile su i dvije neugovorene obveze. Na sv. Jurju, udaljenom od kopna oko pola kilometra, dovedeni su voda i struja i stvoreni uv-

otoka. Svuda samo grobne ploče. Posmrtni ostaci počivaju ne samo u crkvi sv. Jurja, gdje se nalaze grobnice dvanaest peraških bratstava i gdje počivaju u povijesti najugledniji Perastani, koji su imali tu sreću (ili nesreću) da umru u ovom gradu, u svom krevetu. Sahranjivali su se ovdje sve do 1866. godine. Prestale su da dolaze morem posmrtno kolone barki i ljudi. Ipak, ima izuzetaka. Kroničari, subotički svećenici, zabilježili su da je ovdje 1974. godine sahranjena na posebnom mjestu, koji gleda ka Gospi od

Diskriminacija po osnovu političkog i nacionalnog opredjeljenja

ISPRAVITI BROJNE NEPRAVDE

Grupa radnika Mornaričko-tehničko remontnog zavoda „Sava Kovačević“ u Tivtu, koju većinom čine osobe hrvatske nacionalnosti, otpuštena je iz službe u Vojsci Jugoslavije zbog angažiranja u rezervni sastav crnogorskog MUP-a tijekom NATO intervencije. Sam slučaj je vezan za tadašnje političke prilike u Crnoj Gori i Srbiji i izravna je posljedica zaoštrenih odnosa između crnogorskih vlasti i Miloševićevog režima u Beogradu.

U razmatranju slučaja otpuštenih radnika treba imati na umu da je cjelokupan vojni sustav na području Republike Crne Gore bio pod neposrednim nadzorom savezne administracije na čelu sa Miloševićem kao vrhovnim komandantom i predsjednikom Savezne Republike Jugoslavije. S druge strane, crnogorska Vlada je nastojala ojačati Ministarstvo unutarašnjih poslova pripremajući ga za potencijalnu mogućnost ugrožavanja „bezbjednosne i političke stabilnosti“. Vlasti u Podgorici, u trenutima proglašenoga ratnog stanja, odbile su crnogorsku policiju staviti pod jedinstven nadzor vojnog vrha odnosno vrhovne komande. U nekoliko navrata, u više crnogorskih općina, registrirani su brojni incidenti u kojima su pripadnici jugoslavenske vojske i crnogorske policije bili na granici konflikta.

Prema iskazima žrtava i svjedoka s kojima sam razgovarao istražujući ovaj slučaj, na ulaznoj kapiji Remontnog zavoda u Tivtu stajala je pismena naredba tadašnjeg direktora „Svi radnici koji su u rezervnom sastavu MUP RCG ne mogu ući u RZ“. Prema propisima raspored vojnih obveznika vršili su vojno-teritorijalni organi koji su isključivo vodili računa o interesima Vojske Jugoslavije. U to vrijeme pripadnici crnogorskog Ministarstva unutarašnjih poslova od strane VJ su tretirani kao „izdajnici“ pa je bilo nemoguće očekivati da adekvatno vode računa i o potrebama crnogorske policije.

Otpušteni radnici, **Miša Klep, Krešimir Medved,**

Remontni zavod „Sava Kovačević“ u Tivtu

Antoša Golub, Boško Goljić, Željko Petković, Tomislav Garbin, Srđan Garbin, Danijel Živković, Ivan Radović, Milorad Damjanović i Dragan Džemal, su se žalili vojnim pravosudnim organima i Saveznom sudu, od kojih nisu dobili nikakav odgovor.

U međuvremenu sve one koji su bili angažirani u policiji crnogorski MUP je otpustio kao tehnološki višak i danas je većina njih bez posla i redovnih primanja. Smatraju se povrijeđenim i dodatno diskriminiranim s obzirom da se nije vodilo računa o njihovom slučaju i njegovoj pozadini kao ni o standardu o djelotvornom učešću pripadnika nacionalnih manjina u javnim poslovima, uključujući i policiju.

MUP Crne Gore ima veliku moralnu obvezu prema ovim osobama jer su mu

pristupile u teško vrijeme dovodeći u pitanje svoju profesionalnu karijeru.

Odgovornost prema njima ima i državna zajednica odnosno Vojska Srbije i Crne Gore iz čije su službe otpušteni isključivo zbog svojih opredjeljenja, za koja sami kažu da su bila razumna, poštena i dobronamjerna.

Grupa za ljudska prava iz Podgorice nedavno je pozvala crnogorske i zvaničnike državne zajednice da učine sve kako bi se ispravila nepravda prema ovim licima i otklonio očigledan državni propust.

Neprihvatljivo je da netko strada samo zbog svog nacionalnog, političkog i ako hoćete crnogorskog državljanstva opredjeljenja i da pritom, i nakon sređivanja crnogorsko-srpskih odnosa, i transformacije Vojske Jugoslavije ne bude na

bilo koji način zadovoljen zbog grubih kršenja ljudskih prava i vrijeđanja ljudskog dostojanstva.

Ovaj slučaj se odnosi na proces suočavanja s našom neposrednom prošlošću i njegovo konačno pozitivno zatvaranje ne bi bilo samo politički gest već i izraz svijesti i opredjeljenja diskontinuiteta sa sramnom prošlošću.

Grupa za ljudska prava očekuje posebnu diskusiju o ovom slučaju na Vrhovnom savjetu odbrane i odgovarajuću reakciju Ministarstva odbrane što bi moglo doprinijeti povratku povjerenja u Vojsku Srbije i Crne Gore i izgradnji novog i modernog imidža i kredibiliteta kako vojske tako i organa državne zajednice i država članica.

Aleksandar-Saša Zeković
(Autor je istraživač kršenja ljudskih prava u Crnoj Gori)

U Kotoru osnovano Crnogorsko-talijansko kulturno udruženje „Dante Alighieri“

MOST KOJI SPAJA DVIJE KULTURE

Na Osnivačkoj skupštini Udruge usvojeni Odluka o osnivanju, Statut, izabrani organi i počasni predsjednici. Organiziran je besplatni tečaj iz talijanskog jezika, čiji su polaznici boravili u Italiji.

U gotičkoj dvorani Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Kotoru u prisutnosti uglednih građana Kotora, Tivta, Herceg-Novog i Budve u srijedu večer, 23. lipnja 2004. god., održana je osnivačka Skupština Crnogorsko-talijanskog kulturnog udruženja „Dante Alighieri“, Kotor. Inicijativa za osnivanje udruženja „Dante“ potekla je od skoro osnovane Zajednice talijansko-crnogorskog prijateljstva u Kotoru. Osim trideset osnivača skupštini su kao gosti nazočili ispred udruženja „Dante Alighieri“ u Rimu, **Eugenio Vender**, zadužen za odnose sa inozemnim udruženjima, i **Pasqualina Corropolese** ataše za kulturu pri konzulatu Italije u Baru.

Za predsjednika Udruženja izabrana je prof. **Hosana Vujadinović** iz Kotora, za dopredsjednike za Budvu, Kotor i Herceg-Novi dipl. prav. **Dalibor Antonioli** i profesori **Gracijela Đurašković**, **Luka Cuca** i **Milka Suić**, a za tajnika **Andrija Saulačić** iz Kotora. Izabrani su i počasni predsjednici: prof. **Ana Zloković** i dr. **Miloš Milošević** iz Kotora.

Osnovni ciljevi i zadaci društva su: organiziranje kurseva talijanskog jezika sa dobijanjem međunarodno priznatog certifikata o znanju jezika, stipendiranje najboljih studenata za studij u Italiju, razne vrste stručnih usavršavanja iz talijanskog jezika i kulture, organiziranje konferencija, debata, izložbi, putovanja u Italiju od kulturnog značaja i na tečaj italijanskog jezika, razmjena studenata i umjetnika dvije zemlje, izdavanje periodičnih i vanrednih publikacija, usluge u pripremi i obuci nastavnika srednjih i viših škola u

domenu talijanskog jezika, književnosti i kulture uopće i sl.

Davne 1889. god. osnovana je u Italiji udruga „Dante Alighieri“, po imenu prvog velikog poete i utemeljitelja italijanske književnosti, i pisca „Božanske komedije“ Dante Alighierija (1265.–1321.), a na prijedlog jednog od najvećih talijanskih pjesnika druge polovice 19. stoljeća Giosue Carduccija (1835.–1907.).

Dante je bio po mnogima posljednji srednjovjekovni i prvi moderni pjesnik, koji je izvršio velik i dalekosežan utjecaj na europsku literaturu. Udruge „Dante Alighieri“ postoje po cijelom svijetu. U svijetu ih ima 389, a u Italiji ukupno 110 sa oko 330.000 članova, koji organiziraju tečajeve za 7.000 stranih studenata. O opsegu i intenzitetu aktivnosti Udruge dovoljno govori podatak da je organizirano 3.300 tečajeva talijanskog jezika i kulture u svijetu, a ima preko 300 biblioteka rasijanih diljem planete, koje su snabdjevene impresivnim fondom od 500.000 svezaka.

I u Kotoru se nakon obezbjeđenja adekvatnog prostora planira otvoriti biblioteka (dio knjiga je već dobijen) sa literaturom koja će biti dostupna učenicima, studentima, profesorima na svim građanima koji žele biti članovi ove udruge.

Bratimljenje Kotora i Venecije

Iduće godine Kotor će biti gost na „Vjenčanju Venecije s morem“, proslavi koja se održavala stoljećima, a koja je obnovljena 8. svibnja 1989. god. s novim idejama o bratimljenju gradova s obje strane istog mora. Venecija se svake godine bratimi s jednim gradom na Jadranu, „gle-

dajući s vjerom u rađanje jedne nove Europe koja će nas sve objединiti u jednom kulturnom zagrljaju“, kako je rečeno na skupu u Veneciji uoči proslave. Cilj je da se obje strane Jadrana što više zbliže u gospodarstvenom i kulturnom smislu, te da Jadran bude more spajanja, a ne razdvajanja raznih naroda koji žive na njegovim obalama.

Ideja je uzeta iz stoljetnog običaja po kome je dužd Mletačke republike bacao prsten u more, kao simbol vjenčanja Venecije s morem. Ove godine je na feštu kao gost bio pozvan predsjednik Zajednice crnogorsko-talijanskog prijateljstva iz Kotora **Dalibor Antonioli**, koji je bio spriječen da putuje, pa je umjesto njega, u nedjelju, 23. svibnja 2004. god, na feštu išao tajnik Zajednice **Andrija Saulačić** iz Kotora.

Ove godine je Chioggia blizu Venecije, bila grad pobratim, a prošle godine je to bio Krk u Hrvatskoj.

Na ovogodišnjoj fešti koja se održava na moru ispred Venecije u blizini otoka Lido, bili su nazočni gradonačelnici Venecije, Trsta, Rijeke, Barija, Dubrovnika, Vetralle, Ancone, Ottranta, Cervia, Krka, Chioggie i, kao gost, **Andrija Saulačić** ispred Zajednice crnogorsko-talijanskog prijateljstva iz Kotora. Poslije fešte na moru, zakazan je prijam za sve goste u otmenom hotelu na otoku Lidu.

Na ovogodišnjoj fešti je donijeta odluka da se za tu prigodu po nacrtima ing. G. Dinija izradi replika famoznog broda „Bucintoro“, s kojeg je dužd mletačke republike počev od 1117. god. tradicionalno bacao prsten u more kao simbol povezanosti njegovog naroda s morem. To je bio jedan

robustan brod-galija, sav u pozlati, sa po 21 veslom na svakom boku.

U Veneciji je boravila i skupina od 42 polaznika besplatnog tečaja iz talijanskog jezika koji se održao u Kotoru, u posljednja dva mjeseca. Besplatni tečaj koji je pohađalo 240 polaznika je uspješno priveden kraju i ovim putovanjem se zaokružio jedan lijepi početak djelovanja Zajednice crnogorsko-talijanskog prijateljstva u Kotoru. To društvo je osnovano početkom ove godine i već poduzelo mnogo aktivnosti. Osim pomenutog prijedloga da Kotor bude grad-pobratim Venecije, te organiziranog besplatnog tečaja, u planu je i restauraciju starih orgulja iz venecijanskog razdoblja koja se nalaze u Kotoru i Perastu, od strane talijanskih i europskih fondova.

Potkraj tečaja organizirano je šestodnevno putovanje u Italiju od 22. do 28. svibnja. Putovalo se obalom Hrvatske, i uživalo u predivnoj prirodi na putu preko Slovenije za Veneciju autobusom, a istim putem se i vratilo. Tijekom boravka u Veneciji išlo se na izlete u Padovu, Veronu i Firencu. U Padovi i Trstu grupa je bila na ručku koju su pripremili prijatelji iz Italije koji su financirali besplatni tečaj talijanskog jezika. Prijam je bio vrlo srdačan i prijateljski, a gosti su uživali u specijalitetima talijanske kuhinje. Grupa je posjetila najznačajnije spomenike kulture tih gradova.

Puna nezaboravnih doživljaja iz Venecije, Padove, Verone i Firence i Trsta, grupa koja je bila u Italiji, planira ići na put u listopadu za Rim, Napulj i Pompeju.

A. Saulačić

Sjećanje na katastrofalni potres 1979. godine

CRNA TRAVANJSKA NEDJELJA

Petnaestog travnja, u sedam sati, devetnaest minuta i pedeset sekundi, u južnim dijelovima Crne Gore osjetio se potres. Nije to bilo uobičajeno podrhtavanje tla, često u ovom trusnom području u prethodnih 15–20 godina, na koje su ljudi bili navikli. Bio je to potres rušilačke snage. Seizmološki zavodi u Titogradu, Beogradu, Skopju, Sarajevu, Zagrebu, Ljubljani, susjednim državama, pa čak i dalekoj Nizozemskoj, registrirali su razorni potres na Crnogorskom primorju jačine 9 stupnjeva prema Merkalijevoj ljestvici.

Bilo je lijepo nedjeljno proljetno jutro. Meteorolozi su za taj dan bili predvidjeli da će sve biti kako se poželjeti može, idealno za odmor, šetnje, izlete. Puhala je slaba bura. Vidljivost je bila dobra kao i uvijek kada puše ovaj suhi vjetar. Bura je rastjerala maglu koja se prethodnog dana spustila nad morem. Katolički vjernici imali su više razloga da se ugodno osjećaju. U toku su bili uskrсни blagdani. Nitko nije slutio katastrofu niti uočio predznake koji su najavljivali zlo.

Tog jutra životinje su se neobično ponašale. Galebovi su uznemireno slijetali na čamece čak i kada su u njima bili ribari. Ljudi u barkama čudili su se zašto su galebovi „poludjeli“, jer kako drugačije protumačiti to što su im doslovce slijetali na leđa. I miševi su bili izašli iz svojih rupa, šetali se po stanovima, ulicama, zelenim površinama. I zmije su, u neobičajeno vrijeme, ispuzale iz svojih skrovišta, kokoši uznemireno mahale krilima.

Stanovništvo nije pridavalo pažnju ovom neobičajenom ponašanju životinja. Nitko nije slutio da su one predosjetile opasnost. Tog kobnog jutra mnogi su, s obzirom na to da je bio neradni dan, još spavali dubokim snom. U jednom trenutku tlo se snažno zatreslo.

Seizmolozi su medijima dojavili da hitno objave da je riječ o strahovitom potresu. Radiopostaje su odmah, dok se još nisu znali razmjeri i posljedice potresa, prekinule redoviti program.

Radio Beograd je samo dvije minute nakon što se

tlo formalno smirilo objavio vijest od koje je slušaoce uhvatila jeza: „U moru južnog Jadrana desio se zemljotres. Opravdano se pretpostavlja da je nanio veliku štetu Crnogorskom primorju. Veze su prekinute!!!“ Dvije minute poslije vijest je ponovljena. Sljedeća informativna emisija naglo je prekinuta jer se u program uključio Radio Titograd koji je objavio vijest dopisnika iz Kotora: „Kotora više nema... obala je potonula... Grad je skoro srušen... Stanovništvo napušta grad, bježi...“

Ipak, trebalo je neko vrijeme da stanovništvo shvati što se dogodilo. Seizmolozi su bili vrlo brzi. Priopćili su da je epicentar bio u moru, između Bara i Ulcinja, u točki sjecišta geografskih koordinata 41° 56' 00" i 18° 58' 07" dužine.

U Ulcinju, Baru, Budvi, Tivtu, Kotoru i Herceg-Novom stanovnici su bili uvjereni da je baš u njihovu mjestu bio epicentar. U panici, ljudi su, osobito oni koji su živjeli u višekaticama, užurbano bježali iz svojih domova i okupljali

se u parkovima i na ostalim zelenim površinama gdje su se osjećali najsigurniji. Podaci koje su priopćavali elektronički mediji nisu dospjevali do njih jer je nestalo i električne energije...

Izgledalo je kao da se pakao spustio na zemlju. Iako se činilo da je trajao cijelu vječnost, potres je trajao samo dvadeset sekundi, dovoljno da za sobom ostavi katastrofu. Trebalo je nekoliko minuta da utihne buka koja je dopirala iz podzemlja, iz morskih dubina, s neba... odasvud.

Potres je najjače pogodio priobalni pojas od Drača u Albaniji do Pelješca u Hrvatskoj, a nisu bila pošteđena ni mjesta u zaleđu. Bio je iznenađenje za sve, iako su građani imali razloga za zabrinutost i prije nego što se dogodilo. Devetog travnja, u 3 sata ujutro, potres jačine 7 stupnjeva prema Merkalijevoj ljestvici pogodio je područje Bara i Ulcinja i izazvao znatnu štetu. Prije katastrofalnog potresa u nedjelju 15. travnja, osjetilo se slabo pomicanje tla, no to nije izazvalo uznemirenost stanovništva

već naviklog da živi u trusnom području.

Trebalo je dosta vremena da se zbroje posljedice katastrofalnog potresa u kojem je život izgubilo 96 ljudi, a oko 2000 ozlijeđeno, od kojih je 210 osoba zadobilo trajni invaliditet. Materijalna šteta se mjerila milijardama dolara. Nisu bili pogođeni samo stari gradovi na obali Jadranskog mora nego i mjesta u zaleđu. Potres je izazvao velika razaranja i na širem području. Samo na Crnogorskom primorju teško je stradalo oko 250 većih mjesta. Stradala su sela Crmnice, Krajine, Gornjeg i Donjeg Grblja, Krivošija, Grahova, Luštica. Bile su razrušene mnoge prometnice, što je bitno otežavalo pružanje pomoći najugroženijim. Oštećeni su vodovodi i elektroinstalacije. U najvećem dijelu stradalog područja potpuno je uništena desetljećima stvarana infrastruktura. Niti jedno poduzeće, tada veoma razvijene regije, nije moglo odmah nastaviti rad. Trebalo je dosta vremena da se pokrene proizvodnja. Četiri

kotorska poduzeća, u kojima je radilo više od dvije tisuće radnika, više nikada nisu nastavila proizvodnju na ranijim lokacijama. U Budvi, Kotoru, Herceg-Novom, Tivtu, Baru i Ulcinju srušeno je više hotela.

Nesreća je uvećana stradanjem mnogih kulturno-povijesnih spomenika svjetske vrijednosti. To je bio gubitak ne samo za Crnu Goru nego i za svijet. Svi su bili ili razoreni ili oštećeni. Njihova sanacija i restauracija, unatoč velikoj pomoći, trajala je veoma dugo. Dio spomeničke baštine, osobito u Kotoru i Herceg-Novom, zbog nedostatka sredstava ni nakon dvadeset pet godina nije obnovljen. Nakon potresa, kada je na stradalom području radila moćna jugoslavenska građevinska operativna, prioritet je bio dan stvaranju uvjeta za početak rada komunalnih i ostalih službi od posebnog značenja.

U početku se smatralo da je potres nanio veliku štetu samo gradovima i mjestima u prvoj zoni, u kojoj su stradali Herceg-Novi, Risan, Perast, Kotor, Tivat, Budva, Petrovac, Bar i Ulcinj i sela u zaleđu. Ubrzo se doznalo da je šteta velika i u drugoj i trećoj pa čak i četvrtoj zoni.

Od 15. travnja do 20. rujna, na tom se području osjetilo 4200 potresa uglavnom slabijeg intenziteta. Seizmološki zavodi registrirali su poslije razornog dva potresa jačine 8 stupnjeva, zatim sedam jačine 7 stupnjeva, tri jačine 6,5 stupnjeva, dva jačine 6 do 6,5 i četiri jačine 6 stupnjeva, trideset devet jačine 4,5 stupnjeva, dvadeset jedan jačine 4,5 do 5 stupnjeva i trideset jedan jačine 5 stupnjeva prema Merkalijevoj ljestvici.

Prikupljeni podaci pokazali su da su da je razorni potres ostavio posljedice na cijelom prostoru Crne Gore, dakako manje u područjima koja su bila udaljenija od epicentra. Najjače je stradalo primorsko područje, zatim bliže zaleđe. Razaranja u privredno najrazvijenijem dijelu Crne Gore

KAKO BRINU O NAMA?

U „Slobodnoj Dalmaciji“ od 12. srpnja 2004., na 5. stranici objavljen je članak „Bokeljski Hrvati nisu sami“ s nadnaslovom „Predstavnici Županije i Grada Splita u posjetu Boki“, autorice Snježane Šetke. Taj smo članak mi u Boki pročitali slučajno, jer smo već dobro „staru“ novinu dobili posredstvom rodbine, budući hrvatski dnevni tisak ne dolazi do Hrvata u Boki kotorskoj. Već ta činjenica pokazuje kolika je briga o bokeljskim Hrvatima matične države, ali da nije bilo toga članka nikada ne bismo saznali tko nam je to bio u gostima, što donio i što lijepo obećao.

Podsjetimo se. Novinarica Šetka piše: „*Pohodili smo Hrvate u Boki kako bismo im pokazali da nisu sami i napušteni, a potruditi ćemo se da takva briga dođe još više i s državne razine i olakša im život. Misli su to većine članova ‘ekspedicije’ Splitsko-dalmatinske županije ‘pojačane’ Gradom Splitom i državnom upravom, koja je pohodila Kotor i Kotorsku biskupiju, u sklopu službenog županijskog izleta.*“ U izaslanstvu, ili kako sami pišu „ekspediciji“ bili su župan splitsko-dalmatinski **Kruno Peronja**, dožupan **Tadija Barun**, član županijskog poglavarstva **Nikola Blagaić**, **Veljan Radojković** iz državne uprave, predsjednik Županijske skupštine **Mihovil Biočić** i splitski dogradonačelnik **Ljubo Urlić**.

Novinarica prenosi riječi kotorskog biskupa monsinjora Ilije Janjića „*Lako je biti Hrvat u Zagrebu ili Splitu, ali budi Hrvat u Boki*“, s čime se naravno lako složiti. Još ako si Hrvat koji je tu rođen, i koji tu ima obitelj za koju se mora skrbiti. U članku čitamo o ljutnji Nikole Blagaića koji se pita „*Gdje je taj OESS kad nestaju Hrvati u Boki?*“, Veljan Radojković traži reciprocitet, Mihovil Biočić zapomaže „*Utučen sam, Boka je velika rana za sve nas*“. Nije, gospodine Blagaiću, OESS taj koji bi trebao brinuti o Hrvatima u Boki, već naša matična država Hrvatska, što osim naše vjere, želje i volje, i u Ustavu piše. Za gospodina Biočića tek podsjećanje da uz Boku, Hrvata, i to također autohtonih, ima i u Baru i Barskoj nadbiskupiji, koji se skupa s nama bore za svoju opstojnost. Zaslužuju li oni riječi ohrabrenja? Poštovana gospodo, najprije ne znamo kome ste izrazili takvu brigu. Nama niste. A mi – dvije smo hrvatske udruge i jedna politička stranka s hrvatskim predznakom, koje okupljaju veliku većinu i skrbe se o Hrvatima u Boki kotorskoj i cijeloj Crnoj Gori. Kad smo slučajno saznali da u Boku dolaze dragi nam Splitsani, i to tako visoko izaslanstvo, tri dana smo prije toga pismeno od poglavarstva Grada Splita zatražili da se sastanu i s predstavnicima Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore, Hrvatskoga kulturnog društva „Napredak“ i jedinom hrvatskom političkom strankom – Hrvatskom građanskom inicijativom iz Tivta, ali nismo dobili ni odgovora na našu molbu.

Znamo da ste bili u našoj Kotorskoj biskupiji, da ste se sastali s preuzvišenim biskupom i nekoliko svećenika, osobito onih koji su medijski vrlo eksponirani, i da ste obišli nekoliko sakralnih objekata, bisera naše vjere i povijesti. Ali s kim ste bili od Hrvata u Boki i u Crnoj Gori kojima poručujete „*Niste sami?*“ Ni s kim! Najavljuje se bratimljenje Splita i Kotora? Zbog ljubavi prema ovdašnjoj politici prosrpskoga SNP-a, ili su vam možda draži više crnogorski DPS i SDP? Ako već toliko brinete o Hrvatima u Boki dođite nam u posjet, poslušajte što vam imamo reći, koji su naši problemi, uđite u kuće naših ljudi i vidite kako žive, pogledajte što i kako rade hrvatske udruge, s kojim se problemima susreću i muče. Mi ćemo to rado objaviti u našem časopisu „Hrvatski glasnik“, za koji ste vjerojatno čuli, a možda i niste.

U svakom slučaju, drago nam je čuti da ste se u Boki lijepo proveli. Možda to bude poticaj da ovaj kraj opet pohodite. Ali, bilo bi lijepo kada biste onda pohodili i naše hrvatske ljude, a ne samo krajeve, i ne samo neke, koji to zapravo i nisu.

Dario Musić

bila su najveća. Na tom području, uključujući Cetinje, živjelo je 21,9 % zaposlenih u Crnoj Gori, koji su s 30,7 % sudjelovali u ukupnom društvenom proizvodu crnogorske privrede.

Primorski pojas Crne Gore bio je ne samo njezin

najrazvijeniji dio s privredom koja je pokazivala relativno stabilan trend rasta već su u njemu bila koncentrirana i društvena sredstva koja su bila znatno razvijenija nego u ostalom području Crne Gore. Posebno su bili pogođeni spo-

menici kulture, osobito na području Boke Kotorske, odnosno Kotoru, gdje se nalazila gotovo trećina nepokretnih spomenika kulture i gotovo dvije trećine pokretnoga spomeničkog blaga Crne Gore.

T. Grgurević

Nove nevolje za ribare u Bokokotorskom zaljevu

RIBE SVE MANJE, OBVEZA SVE VIŠE

Ribari procjenjuju da je sve manje ribe u akvatoriju Bokokotorskog zaljeva posebno plave čija jata sve rjeđe ulaze pored rta Oštro u zaljev. Država, umjesto da stimulira ribarstvo, novim propisima ugrožava ribarima egzistenciju jer vrlo velike namete ne mogu plaćati siromašnim ulovom. Sada je more ugroženo „gradom“, jednim zooplanktonskim organizmom o čemu Institut za biologiju mora nema pouzdanih podataka nego zaključke donosi na osnovu poznatih pretpostavki.

Poznato je da su mnoga mjesta u Bokokotorskom zaljevu nekada imala više stotina ribarskih družina čiji su članovi i vlasnici mreža dobro živjeli od ulova ribe. Postojale su dvije tvornice ribe (u Bijeloj i na Mulu) kao i veliki broj privatnih prerađivača ribe.

Posljednjih desetljeća ribe je u zaljevu sve manje. O razlozima se dosta pisalo i tražile su se mjere da se poboljša stanje. Međutim, kako su izostale akcije, sve je manje onih koji se bave ribarstvom jer zato nemaju ekonomskog interesa.

Dokaz da niti jedno zlo ne dolazi samo jest i donošenje novog Zakona o morskom ribarstvu, koji će, ako se dosljedno primijeni, od vratiti i one najupornije da se bave ovim nekad nosnim zanimanjem.

Prema izjavi **Bogoljuba Vukasovića**, ribara iz Oranhovca, pristojbe za dobijanje ribarske dozvole vrlo su visoke. Nekada su iznosile

180 maraka i time je bilo sve obuhvaćeno. Sada se posebno plaćaju pristojbe za osti, udice, parangale itd.

Uz ovo ribari trebaju da plate i mnoge druge obveze. Novi propisi uslovljavaju i proračun stabiliteta

prilikom registracije plovila, za koji je potrebno izdvojiti značajna sredstva. Zanimljivo je da su se odvajkada Bokelji bavili ri-

že na pregled u Institut za biologiju mora, što se naplaćuje 45 eura. Umjesto da nam država izađe u susret s povlasticama, jer druge zemlje stimuliraju ribare, ova naša hoće da od nas, naši rečeno, zakuči pare. Ima dvadeset družina u Boki koje žive isključivo od ribarenja a angažujemo još oko 100 ljudi po potrebi, naravno bez plaćanja socijalnog i ostalih doprinosa, jer to nismo u stanju."

U Bokokotorskom zaljevu sada su se pojavili neki zooplanktonski organizmi koji žive uglavnom na otvorenom moru. Prema izjavi dr. **Dubravke Regner**, eksperta za more UN i znanstvenog savjetnika u Institutu za biologiju mora u Kotoru još nije otkriven razlog pojave ovih organizama u bokeljskom moru.

U Baru otvoren Regionalni pomorsko-meteorološki centar

SIGURNIJA PLOVIDBA

Trebalo je da prođe dosta vremena dok Crna Gora konačno nije dobila Regionalni pomorski meteorološki centar u Baru čije se otvaranje dugo najavljivalo. S obzirom na zemljopisnu poziciju Crne Gore na južnom Jadranu, te na činjenicu da raspolaže obalom dugom preko 300 kilometara i da sve više brodova plovi ovim dijelom jadranske obale, Centar će osigurati mnoge od uvjeta, ne samo za sigurniju plovidbu, nego i za obavijesti o uvjetima plovidbe.

Regionalni pomorsko-meteorološki centar u Baru otvorio je Republički hidro-

meteorološki zavod Crne Gore. Crna Gora, kao pomorska zemlja, imala je međunarodnu obvezu da formiranjem Centra osigura potrebne preduvjete za učinkovitu meteorološku zaštitu plovilima koja se nalaze na plovidbenim zadacima na ovom području.

Ovom svečanom skupu nazočio je, u ime svjetske meteorološke asocijacije, **Piter Dekster**, koji je izrazio zadovoljstvo činjenicom što Crna Gora sada daje veliku šansu regionu za pouzdanijom navigacijom pružanjem kvalitetnih podataka o vremenu.

T. Grgurević

Bar – pogled na luku

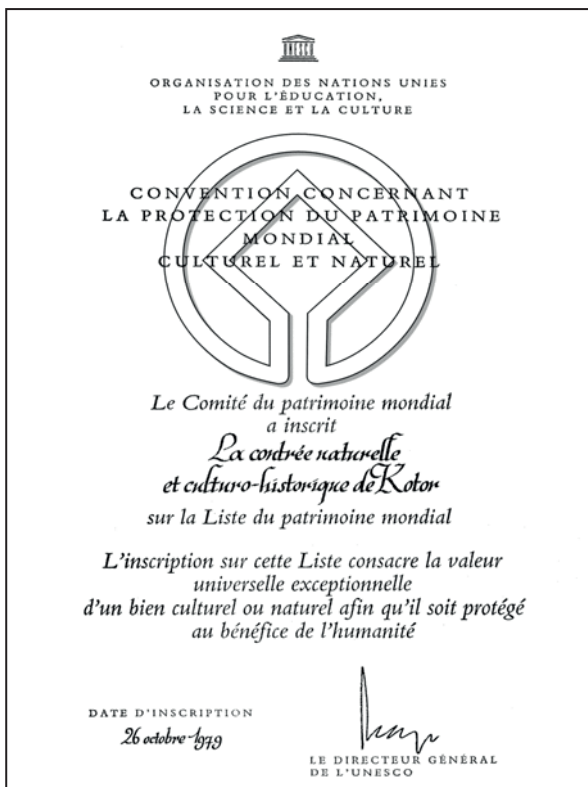
Generalni direktor UNESCO-a Koičiro Macura u Kotoru

IZRADA MANAGEMENT PLANA PRIORITET

Posjet Koičita Macure Kotoru potvrđuje kontinuitet brige koju UNESCO pokazuje prema spomenicima kulture i Kotoru, započete neposredno poslije potresa, kada je Kotor proglašen svjetskim kulturnim nasljeđem, a poslije svjetskim kulturnim nasljeđem u opasnosti. Ugledni gost obišao je u Kotoru mnoge spomenike kulture, posebno katedralu svetog Tripuna i kotorsku tvrđavu, te istaknuo nužnost što hitnije izrade management plana, čime bi se stvorili uvjeti za cjelovitu zaštitu spomenika kulture.

Posjet Koičiro Macure, generalnog direktora UNESCO-a bio je jedan od najznačajnijih događaja ove godine u Kotoru. Radi se o veoma uglednom gostu koji stoji na čelu jedne od specijaliziranih institucija Organizacije Ujedinjenih Naroda, koja je počela da pruža pomoć Kotoru prije dvadeset pet godina, kada je ovdje među prvim inozemnim zvaničnicima stigao Amadu Mahtar M'Bo, tadašnji generalni tajnik.

Visokog gosta na ulazu u Stari grad dočekali su Nikola Samardžić, predsjednik kotorske općine i mr. Ilija Lalošević, tadašnji direktor Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture. Koičiro Macura je u prostorijama Regionalnog zavoda razgovarao sa stručnjacima i ostalim zainteresiranim o problemima s kojima se susreću u sanaciji i revitalizaciji spomenika kulture. Tom mu je prigodom zahvaljeno na pomoći japanske vlade i civilnog sektora. A da bi se obnovili i zaštitili još neki spome-

Povelja upisa Kotora na UNESCO-vu Listu svjetske kulturne i prirodne baštine

nici stradali u potresu prije 25 godina potrebno je osigurati velika sredstva, osobito za tvrđavu. Ovaj je obrambeni sustav izgrađen,

uglavnom, u vrijeme mletačke vladavine ovim krajem 1420.–1797. godine.

Gost je tijekom boravka u Kotoru razgledao izložbu u

gotičkoj dvorani Regionalnog zavoda, čiji postav čini pregled restauratorskih i konzervatorskih radova na najvažnijim spomenicima s kotorskog područja. Koičiro Macura je u pratnji domaćina obišao i katedralu svetog Tripuna, crkvu svetog Luke i svetog Nikole te dio kotorskog obrambenog sustava. Tom je prigodom izjavio:

„Veoma sam impresioniran svim građevinama, posebno katedralom i kotorskom tvrđavom. Neke su građevine pretrpjele štetu u potresu 1979. godine i nakon toga obnovljene. Primate mnogo turista i morate imati management plan kojim će se pružiti primjeren zaštita.“

Gospodin Koičiro Macura rekao je da je sretan zbog pomoći Japana i drugih institucija te zemlje Kotoru i naglasio da će se pomoć njegove zemlje nastaviti. Također je rekao da je na njega dobar dojam ostavila spoznaja da je veliki broj zdanja obnovljen i da se nada da će se obnova nastaviti.

Bastion Gurdjić (lijevo) i zidine utvrde sv. Ivana (desno)

POVIJEST HRVATSKOGA JEZIKA

Hrvatski jezik spada, kao i većina europskih jezika, u skupinu indo-europskih jezika. Hrvatsko ime – vjerojatno iranskog podrijetla – pojavljuje se u Europi na prijelazu iz 2. u 3. stoljeće na ušću Dona u dva grčka natpisa kao osobno ime (Horóathos ili Horúathos).

PREGLED SLAVENSKIH JEZIKA

Porijeklo hrvatskoga naroda

Na današnjem prostoru Hrvatske živjeli su prije Hrvata Iliri i Kelti, a kasnije Grci i Rimljani. Prema jednoj teoriji Hrvati su potekli iz područja stare Perzije (današnjeg Irana), odakle je jedan dio Hrvata, zbog čestih sukoba, a i ekonomskih razloga, napustio staru postojbinu i starim trgovačkim putevima krenuo prema zapadu. Zaustavili su se na obalama Azovskog mora i području rijeke Dona i tu osnovali Crvenu ili Južnu Hrvatsku (Donska Hrvatska, Donski Hrvati). To se dogodilo između 1. i 3. stoljeća poslije Krista.

Za provale barbarskih naroda Huna u 4. stoljeću, jedan je dio Donskih Hrvata krenuo dalje prema sjeverozapadu. Poslije smrti hunskog vođe Atila, Hrvati su svladali Hune i smjestili se iza planine Karpata, u prostoru između rijeke Odre i Dnjestra. To je područje današnje Češke Republike, Slovačke, južne Poljske i Ukrajine. Za razliku od Donskih Hrvata, ovo su Bijeli (Zapadni) Hrvati. Glavni grad im je bio Hrvat koji se nalazio na mjestu današnjeg Krakova, u južnoj Poljskoj. Ova se država održavala sve do 10. stoljeća, kada se utopila u novu poljsku i češku državu.

Dolazak Hrvata na današnje područje

U 7. stoljeću, prije dolaska Hrvata, na ovom području su živjela snažna avarska plemena, koja su se toliko osilila da su se zalijetala na bizantsko područje čak do Carigrada. Godine 626. na poziv bizantskog cara Heraklija dio zakarpatskih Hrvata prodro je u današnje krajeve za nekoliko desetina tisuća ratnika. Tijekom nekoliko godina uspjeli su poraziti Avare i potisnuti ih sjeverozapadno od Dunava. Bizant je od tada tretirao Hrvate kao saveznike i prijatelje.

S dolaskom na današnje tlo dogodilo se i nešto drugo, što je vrlo utjecalo na povijest Hrvata sve do današnjih vremena. Hrvati su odbacili prijašnje mnogoboštvo (politeizam) i primili kršćansku vjeru u samo jednoga boga (monoteizam). Najvažniju ulogu pri tome je odigrala skupina od nekoliko misionara, koji su bili poslani od pape Ivana IV., koji je i sam

bio rodom iz Dalmacije. Kao najvažniju ličnost valja spomenuti Ivana Ravenjanina. (Ravena je u to doba bilo jedno od najjačih kršćanskih središta odakle se kršćanstvo širilo preko cijele Europe.) Tako su Hrvati bili prvi slavenski narod koji se pokrstio i do današnjih dana ostao vjeran Svetoj stolici.

Misionari Ćiril i Metod

U to vrijeme su se i ostali slavenski narodi počeli pokrštavati. U Moravskoj (Češka Republika, Slovačka, Mađarska) vladao je god. 846. knez Rastislav. Dok je još bio franački podanik u njegovoj zemlji su kršćansku vjeru propovijedali njemački svećenici iz biskupije regensburške i passauske. Rastislav je kasnije nastojao da i u crkvenom pogledu oslobodi svoju zemlju od Njemaca. Zamolio je zato bizantskog cara Mihajla III. za vjervjesnike, koji bi njegovom puku naviještali kršćansku vjeru na slavenskom jeziku. Car mu je poslao braću Konstantina (Ćirila) i Metodija, koji potjču iz onda još slavenske Tesalije (Grčke). Konstantin je bio vješt različitim istočnim jezicima.

Bizantski car je primjetio sposobnosti ovih dvaju brata. Uspjelo im je nagovoriti narod kana Hazara, koji je prije toga pomolio cara za savjet, za kršćansku vjeru. Nakon toga ih je odmah poslao dalje u Moravsku.

Slavenski misionari sv. Ćiril i sv. Metodije (Slika iz podzemne bazilike sv. Klementa u Rimu)

Oni su propovijedali kršćansku vjeru na slavenskome jeziku, ali uskoro su se sukobili s franačkim privrže-

nicima, naročito s „trojezičnjacima“ koji su tvrdili da su samo tri jezika odabrana za službu božju, naime hebrejski, grčki i latinski. To je čuo i papa Nikola I. Pozvao ih je u Rim gdje su bili primljeni vrlo ljubazno (868). Ispunio im je sve želje: odobrio im je knjige, prijevode biblije i dozvolio njihov rad. Ukratko iza toga, zbog trajnoga napora, Konstantin oboli i umre u Rimu. Kao redovnik bio je već primio ime sv. Ćirila. Odlukom Pape obnovljena je i stara panonsko-srijemska nadbiskupija. Za nadbiskupa je bio namješten sam Metod.

Pojava Ćirila i Metoda u Moravskoj i u zemlji slavensko-panonskoga kneza Kocelja jako se doimala hrvatskome narodu. Osobito je Slavonija uživala u blagodati tog apostolskog djelovanja. Njihovi učenici pođu kasnije prema jugu, gdje su proširili svoje nauke na cijelo područje Balkana. Stvorili su nova slova, takozvanu „glagoljicu“. Bila je stvorena po uzoru grčkog brzog pisma. Na sjeverozapadu Hrvatske pronađeno je mnogo dokaza tog starog pisma. Hrvati su se nekoliko stoljeća služili oblom glagoljicom, a zatim uglatom. U ponekim školama još uvijek se uči glagoljaško pismo. (Ime „glagoljica“ dolazi od glagola „glagoljati“, što otprilike znači „puno pričati“.)

Dalje istočno, u Srbiji i u Bugarskoj upotrebljava se drugo slavensko pismo, takozvana ćirilica, koje je stvoreno dugo nakon Ćirilove smrti. U Rusiji se isto tako upotrebljuje ćirilica, ali Rusi upotrebljavaju još nekoliko dodatnih znakova.

U istočnim i južnim hrvatskim zemljama ljudi su se služili i posebnom vrstom ćirilice. Ta hrvatska ili zapadna ćirilica nazivana je još i bosančicom (bosanicom). Bosančica je poseban oblik ćirilice koji je nastao pojednostavljanjem starijega ćirilčkog pisma i dodavanjem nekih posebnih znakova.

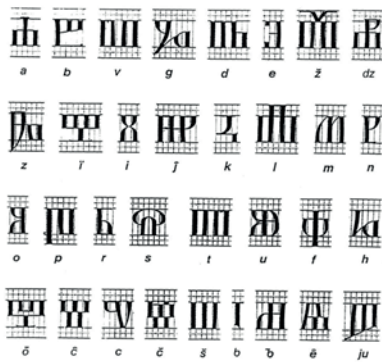
Za vrijeme prvoga hrvatskoga kralja Tomislava na području Hrvatske je došlo do oštrog sukoba oko uporabe jezika u bogoslužju. Pristaše latinskoga jezika na jednoj strani i pristaše narodnog jezika, za svatkoga razumljivog, na drugoj strani. („latinaši“: splitski nadbiskup / „narodnjaci“: biskup Grgur Ninski) Napokon je za

Bašćanska ploča, 1100, najstariji nalaz glagoljice

Pokloni svetih tri kralja, Hrvojev misal

Glagoljska abeceda (uglata)

GLAGOLJICA		BROJNA VRIJEDNOST	TRANKA LITERARNA	NAZIV SLOVA	GLAGOLJICA		BROJNA VRIJEDNOST	TRANKA LITERARNA	NAZIV SLOVA
OBLA	UGLATA				OBLA	UGLATA			
Ɑ	Ɑ	1	A	AZB	Ɑ	Ɑ	400	U	UKB
Ɱ	Ɱ	2	B	BUKY	Ɱ	Ɱ	300	F	FRB
Ɐ	Ɐ	3	V	VEDE	Ɐ	Ɐ	600	H	HEB
Ɒ	Ɒ	4	G	GLAGOLY	Ɒ	Ɒ	700	W	OTB
ⱱ	ⱱ	5	D	DOBRO	ⱱ	ⱱ	800	Sl, S4, C	STB
Ⱳ	Ⱳ	6	E	ESTB	Ⱳ	Ⱳ	900	C	CTB
ⱳ	ⱳ	7	Z	ZIVETI	ⱳ	ⱳ	1000	C	CRBVB
ⱴ	ⱴ	8	Z	DZELO	ⱴ	ⱴ	2000	S	SB
Ⱶ	Ⱶ	9	Z	ZEMLJA	Ⱶ	Ⱶ	—	—	—
ⱶ	ⱶ	10	I	IZE	ⱶ	ⱶ	—	—	—
ⱷ	ⱷ	20	I	I	ⱷ	ⱷ	—	—	—
ⱸ	ⱸ	30	J	DERVB	ⱸ	ⱸ	—	—	—
ⱹ	ⱹ	40	K	KAKO	ⱹ	ⱹ	—	—	—
ⱺ	ⱺ	50	L	LUDBE	ⱺ	ⱺ	800	E (4)	JATB
ⱻ	ⱻ	60	M	MYSLITE	ⱻ	ⱻ	—	—	—
ⱼ	ⱼ	70	N	NASB	ⱼ	ⱼ	—	—	—
ⱽ	ⱽ	80	O	ONB	ⱽ	ⱽ	—	—	—
Ȿ	Ȿ	90	P	POKOR	Ȿ	Ȿ	—	—	—
Ɀ	Ɀ	100	R	RBCT	Ɀ	Ɀ	—	—	—
Ⳁ	Ⳁ	200	S	SLOVO	Ⳁ	Ⳁ	—	—	—
ⳁ	ⳁ	300	T	TVRDO	ⳁ	ⳁ	—	—	—

Tabelarni prikaz starog hrvatskog pisma za brojnim vrijednostima

Slava je prvo što Bog od ljudi na zemlji i od anđela na nebesi ište, i pokazuje svjašćeno pisanije, koje od strane božje govori: „Slavi mojeja inomu ne dam“. Paстири при рождеству Спаситеља нашего то су засведочавали певајући: „Слава во вишњих Богу“. Наш милостиви Христос спаситељ, идући на смрт за спасење челољеческога рода, овако се моли небесному оцу: „Прослави сина твојега, да и син твој прослави тја“. Ево, браћо наша, шта Бог од анђела на неbesи и од нас на земљи иште, да славио и његово свето прослављамо име. Да, кад то сам Бог, који ништа не потребује, од нас иште, што може бити за нас веће и пожељателније него слава? Сви умиремо и умрећемо, али слава имена не умире во вјеки; зашто слава је бојје својство и с Богом во вјеки живи и пребива.

ćirilčno pismo

AZBUKA (AZBUKA)

latinica		ćirilica	
A	a	А	а
B	b	Б	б
V	v	В	в
G	g	Г	г
D	d	Д	д
Đ	đ	Ђ	ђ
E	e	Е	е
Ž	ž	Ж	ж
Z	z	З	з
I	i	И	и
J	j	Ј	ј
K	k	К	к
L	l	Л	л
Lj	lj	Љ	љ
M	m	М	м
N	n	Н	н
Nj	nj	Њ	њ
O	o	О	о
P	p	П	п
R	r	Р	р
S	s	С	с
T	t	Т	т
Ć	ć	Ћ	ћ
U	u	У	у
F	f	Ф	ф
H	h	Х	х
C	c	Ц	ц
Č	č	Ч	ч
Dž	dž	Џ	џ
Š	š	Ш	ш

ćirilčni alfabet (azbuka)

ključeno, da se vlast splitskog nadbiskupa protegne na čitavu hrvatsku državu, a da se Ninska biskupija ukine, kao i narodni jezik u bogoslužju (928). Ova odluka je izazvala nezadovoljstvo kod naroda, jer puk nije razumio latinskoga jezika, a teška ju je srca prihvatio i kralj Tomislav.

Ivan Meštrović: *Grgur Ninski*

Hrvatski narodni preporod

Početkom 19. stoljeća hrvatski narod je bio u teškom položaju. Za vrijeme Napoleonova vladanja cijela pokrajina je pripadala jednoj takozvanoj Ilirskoj provinciji.

Hrvatska je već stoljećima pripadala austro-ugarskoj monarhiji. Dalmacija i pojedini ostali dijelovi bili su pod direktnom vlašću Beča, dok je većina prostora pripadala mađarskoj provinciji. Mađarski vladari bili su jako radikalni u svojoj politici prema Hrvatima (mađarizacija). Tu se može pogotovo spomenuti ime Khuen Héderváry. Hrvatski jezik jednostavno se ignorirao. Ali Hrvati su bili protiv takve oštre politike i odbijali su govoriti mađarski. Nakon absolutističkih vremena kneza Metternicha u Hrvatskoj se razvila veća nacionalna svijest.

Hrvati su u prošlosti za bilježenje svoga jezika stoljećima upotrebljavali različita pisma, latinicu, glagoljicu i zapadnu ćirilicu (bosančicu). Međutim, pojedine glasove nisu niti latinicom uvijek pisali na isti način – služili su se različitim znakovima. Na jugu su se ugledali uglavnom na talijanski način pisanja, a na sjeveru na mađarski, ali su nalazili i vlastita rješenja.

Pod utjecajem nacionalnog buđenja europskih naroda u prvoj polovici 19. stoljeća i u Hrvatskoj je došlo do preporoda. Hrvatski narodni preporod bio je potaknut i tadašnjim mađarskim nastojanjima zaposjedanja hrvatskih zemalja i dokidanja hrvatske državnosti. Preporoditelji su željeli okupiti sve hrvatske zemlje koje su stoljećima bile razdvajane turskim i mletačkim osvajanjima.

Vođa ovog pokreta, takozvanog Ilirskog pokreta (narodni preporod, 1830.–1848.), je bio Ljudevit Gaj. (Ljudi su prije pretpostavljali da Hrvati potječu od Ilira, što se u današnje vrijeme dokazalo kao netočno.) Od 1835. kajkavac Ljudevit Gaj počeo je zagovarati štokavsko narječje kao podlogu za književni jezik svih Hrvata. Štokavština i jekavski izgovor bili su najprikladniji jer većina Hrvata govori štokavskim narječjem, a i na hrvatskoj štokavštini ostvarena je iznimno bogata književnost tijekom više stoljeća.

Značajni rezultati Ilirizma bili su uvođenje štokavskog narječja kao standardnog jezika, tiskanje hrvatskih novina, osnivanje raznih kulturnih institucija, osnivanje jezikoslovnih škola, uvođenje hrvatskog jezika u Sabor umjesto latinskoga jezika, pa zatim u državne urede, škole, kazališta, itd.

korijenu riječi, etimonu, pa se takav pravopis naziva korijenskim ili etimološkim. Pravopis koji pri pisanju pazi na morfeme (najmanja jezična jedinica koja ima neko značenje), tako da se isti morfem uvijek piše istim slovima – bez obzira što se u različitim glasovnim okolinama različito izgovara – naziva se morfonološkim pravopisom.

I u današnje vrijeme ima dosta nesporazuma u razlikovanju između fonetskog i etimološkog (morfonološkog) načina pisanja. Budući da su Hrvati imali pravopisnu tradiciju od crkvenoslavenskoga razdoblja, pisali su dobrim dijelom po uzoru na staroslavenski. To je značilo da su jednim dijelom pisali korijenski i morfonološki, ali kako nije bilo pravopisnoga priručnika, često su pisali i fonološki. Danas se uglavnom upotrebljava fonološko pisanje.

Značajni preporoditelji bili su i Antun Mihanović, Šime Starčević, Petar Preradović, Ivan Mažuranić, itd.

Borba za samobitnost jezika

Jedan od najznačajnijih događaja u povijesti jezika južnoslavenskog prostora bila je Bečka deklaracija iz 1850. godine, kad su se čak Srbi s svojim poznatim jezikoslovcem Vukom Karadžićem odrekli svog crkve-

Vlaho Bukovac: *Hrvatski narodni preporod*
(*Svečani zastor u Hrvatskome narodnome kazalištu u Zagrebu*)

Najvažnija promjena je, međutim, bila uvođenje fonetskog pisma po češkom uzoru, takozvana „gajica“. U fonetskom pismu za svaki fonem (zvuk) postoji jedan znak.

Postoji još i drugi način pisanja, t.j. da se piše kako se pisalo od davnine bez obzira što se poslije izgovor promijenio. (npr. u Engleskom ili Njemačkome jeziku) Takav se način naziva povijesnim, historijskim ili tradicionalnim. Pisanje prema tradiciji čuva starije stanje, što nas približava

noslavenskoga jezika s puno rusizama, primivši jekavsku varijantu štokavskog narječja. Karadžić se nije mogao dugo probiti s tim rješenjem.

Od 1850. god. za zajednički jezik Hrvata i Srba upotrebljavao se naziv „hrvatski ili srpski“ (kasnije „srpski ili hrvatski“). Na kraju 19. stoljeća pod utjecajem srpskog jezikoslovca u Zagrebu Đure Daničića bila je moćna nesretna škola pristaša povezivanja hrvatskoga i srpskoga jezika. Prilagodili su velik broj hrvatskih književnih

djela novom načinu pisanja. Otpor je tim neprirodnim nastojanjima bio uvijek velik među hrvatskim jezikoslovcima. Iako je 19. stoljeće bilo izrazito plodno po objavljivanju jezikoslovnih djela, neke loše, nametnute smjernice prenijete su u 20. stoljeće.

Na početku 20. stoljeća u Hrvatskoj su vrlo utjecajni jezikoslovci koji ne doprinose praćenju prirodnoga razvoja hrvatskog jezika, nego slijede nedobronamjerne poticaje srpskih jezikoslovaca. U skladu s tim objavljuju gramatike, rječnike i pravopis. Protivili su im se istinski hrvatski rodoljubni jezikoslovci, ali podugo nisu mogli presudno utjecati.

Kad je Hrvatska bila sastavni dio komunističke Jugoslavije, došlo je do Novosadskih zaključaka iz 1954. god. Prema tim zaključcima postojao je samo jedan jedinstven jezik. Naziv „srpskohrvatski“ bio je stvoren.

U okviru velikosrpske osvajačke politike ciljalo se i na oduzimanje samostalnosti hrvatskoga jezika. Gotovo cijelo stoljeće, sve do 1990., s iznimno četiri godine za vrijeme NDH-a, proteklo je u borbi za hrvatsku jezičnu samobitnost. Istinski hrvatski rodoljubni jezikoslovci nastojali su odbacivati ne samo pogrešno nazivanje hrvatskoga jezika, nego zaustaviti uključivanje srpskih riječi u hrvatski jezik. Mnogi zaštitnici hrvatskoga jezika podnosili su velike žrtve. Bili su zatvarani, mučeni, a neki su izgubili i život braneći hrvatski jezik od srpskih nasrtaja. U cjelini je hrvatski narod čuvanju svoga jezika pretrpio velike nevolje. Jezik je uvijek jedno od temeljnih jamstava samobitnosti nekog naroda, pa su zapravo braneci hrvatski jezik, Hrvati branili svoju narodnu samobitnost.

Propast komunizma i novi početak

Dobri poznavatelji jezika primjećuju, da se gramatike hrvatskoga i srpskoga jezika skoro poklapaju. Samo u leksici (riječima) nalazimo na uvijek više razlika.

Hrvatski narod je oduvijek bio ponosan na svoju povijest i kulturu. Svrštenjem u jedan lonac zajedno s drugima i s oduzimanjem svih prava na javno izricanje stoljetnog identiteta, raslo je nezadovoljstvo. Ništa nije smjelo biti „hrvatski“, pa tako niti jezik. (Sve je bilo ili „jugoslavensko“ ili „srpskohrvatsko“)

Na kraju 20. stoljeća konačno se pokazalo, da su sva ta nastojanja bila uzaludna. Jednostavno nije niti sa silnim naporima moguće ujediniti dva ili više jezika. Hrvati su za vrijeme Jugoslavije i dalje govorili hrvatski, a i Srbi su stalno govorili srpski jezik, samo je sve bilo svršeno u jedan jedinstven naziv.

Danas, kada je Hrvatska suverena i neovisna država, ljudi se uvijek više prisjećaju prošlih vremena, da bi oživjeli zaboravljene izraze koji su bili tipični za hrvatski jezik.

Ivana Brlić-Mažuranić, Petar Preradović, Ivan Gundulić, Dragutin Tadijanović, Mile Budak, Grigor Vitez, Zvonimir Balog, A. G. Matoš, Dubravko Horvatić, Dobriša Cesarić, Ivan

Različita narječja

Unatoč svih mogućih regionalnih narječja u hrvatskome jeziku su se razvila tri glavna narječja. (15. stoljeće)

- **KAJ-KAVSKI** (sjeverna Hrvatska)
- **ČA-KAVSKI** (Dalmacija)
- **ŠTO-KAVSKI** (Slavonija, ostala Hrvatska)

staro-štokavski: naglasak riječi na zadnjem slogu

ново-štokavski: današnji oblik štokavskoga jezika (različiti naglasci)

Ako se pogleda unatrag može se primjetiti, da je hrvatski jezik – kao rijetko koji drugi jezik – uvijek bio podvrgnut utjecaju drugih naroda i jezika više nego drugi slavenski jezici. Po tome se i može prepoznati što su Hrvati sve preživjeli u svojoj povijesti. Na primjer: latinski pod utjecajem Rimsko-katoličke crkve, talijanski pod Mlečanima, francuski za

Kušan, Vladimir Nazor, Mato Lovrak, Miroslav Krleža, August Šenoa, i mnogi drugi.

Hrvatski je danas službeni jezik u Republici Hrvatskoj. Jedan je od službenih jezika i u Bosni i Hercegovini. Na početku 21. stoljeća hrvatski se jezik uči diljem svijeta ne samo u hrvatskim školama, nego i na mnogim stranim školama i sveučilištima.

Različiti načini izgovora

Što je razlika između hrvatskoga i srpskoga jezika?

Ne postoje samo različita narječja, nego upotrebljavaju se i različiti načini izgovora u tim narječjima. Zbog toga i postoje mnogi regionalni dialekti. Broji se uvijek više razlika, pogotovo u stilistici.

Osnovna razlika između srpskoga i hrvatskoga jezika leži u jezičkome razvoju. Postoje 3 različita načina izgovora. Najbolje se prepoznaju razlike na mjestima gdje je prije postojao stari slavenski "jat". (e)

• EKAJSKI

Ovaj izgovor upotrebljavaju uglavnom Srbi (a govori se i u dijelovima Slavonije, Baranje i u Srijemu).

mleko; mlekar; cvet; cvetati

• IKAJSKI

Govori se uglavnom u Dalmaciji, na Jadranskoj obali, u Lici, itd.

mlika; mlikara; cvit; cvitati

• (I)JEKAVSKI

Govori se u cijeloj Hrvatskoj (Slavoniji, itd.), dijelovima Bosne i Crne Gore.

mlijeko; mljekara; cvijet; cvjetati

(Razlika u pisanju dugačkog i kratkog "jata" !)

Srbi osim toga upotrebljavaju i drugi standardni jezik. Na primjer: Za pitanje „što?“ upotrebljavaju „šta?“.

vrijeme Napoleona, njemački i mađarski u Austrougarskoj monarhiji, turski utjecaji, utjecaji srpskoga i drugih slavenskih jezika i u današnje vrijeme je naravno engleski najvažniji međunarodni jezik...

Bogatstvo jezika i literature u hrvatskome jeziku uvijek su značili nešto posebno. To dokazuju mnogobrojna djela puno poznatih hrvatskih pisaca, koji će taj jezik i dalje podržavati. Ovdje samo nekoliko od najvažnijih:

Među ostalim upotrijebljena je sljedeća literatura

Vladislav Musa / Kratka hrvatska povijest, 1978.

Vjekoslav Klaić / Povijest Hrvata, 1981
Stjepan Vasari / Ključna zbivanja u Hrvatskoj povijesti, 1986.

Trpimir Macan / Hrvatska povijest, 1995.

Vlado Pandžić, Vlasta Sabljak / Hrvatska darovnica, 1999.

Babić, Finka, Moguš / Hrvatski pravopis, 2000.

Iz aktivnosti udruga i političke stranke Hrvata u Crnoj Gori

BOGATA KRONIKA AKTIVNOSTI

HRVATSKO GRAĐANSKO DRUŠTVO CRNE GORE – KOTOR

19. travanj 2004.

Trinaesta sjednica predsjedništva HGDCD-a

Raspravljalo se o prestavljanju Udruge na internet stranicama. Prihvaćena je ponuda Zlatka Vučinovića, vlasnika NVO „IDK Computers“ iz Kotora, inače člana naše Udruge, da provede sve potrebne tehničke pripreme.

Dogovoreno da se upriliči susret sa čelnicima Poglavarstva Dubrovnika i Dubrovačko-neretvanske županije radi proširivanja i unapređivanja suradnje dviju regija.

Na ponudu iz Zagreba za izbor „Miss hrvatske dijaspore“ odgovoreno je negativno jer ne možemo ispuniti tražene kriterije za održavanje te manifestacije.

Povodom osnivanja Savjeta hrvatsko-crnogorskog prijateljstva u Zagrebu 16. 4. 2004. Predsjedništvo se kritički osvrnulo na način izbora predstavnika iz Crne Gore, tj. zašto nije konsultovana naša Udruga.

Odlučeno da se tijekom rujna ili listopada organizira tribina iz medicine koju bi vodio član Predsjedništva dr. **Ivan Ilić**. Tom prigodom bili bi pozvani eminentni stručnjaci iz Hrvatske i Crne Gore.

Donesena je odluka da se nakon objavljivanja konkursa za administrativnog radnika i izvršene komisijske provjere kandidata, zaposli Olga Radoničić koja je zadovoljila kriterije komisije.

11. lipanj 2004.

Prosvjedno pismo Ministru prosvjete i nauke RCG

Upućeno je prosvjedno pismo Ministarstvu prosvjete i nauke Republike Crne Gore, **Slobodanu Bakoviću**, povodom prijed-

loga Zakona o početku trajanja zimskog školskog raspusta od 31.12.2004. god., što podrazumijeva uskraćivanje prava jednakosti, ako se u vrijeme Božićnih praznika katoličkih vjernika zakazuju školske obveze koje učenicima katoličke vjeroispovjesti onemogućuju zakonska prava.

18.6.2004. dobili smo odgovor od ministra Backovića, u kome se navodi: „U pogledu kalendara vjerskih praznika, mišljenja smo da se to ne dovodi u pitanje. To pravo je svima zagaran-
tovano Zakonom o vjerskim praznicima. Ministarstvo će uputiti posebne instrukcije školama o obavezi da se učenicima svih vjeroispovjesti omogući odsustvo u vrijeme vjerskih blagdana.“

23. lipanj 2004.

Treća obljetnica HGDCG-a

Treću obljetnicu Udruge obilježili smo gostovanjem glumice HNK-a iz Splita, **Ksenije Prohaske**, u Kotoru sa čuvenom monodramom „Marlen Dietrich“ koja ju je proslavila širom Europe. Osobni kontakt i poznanstvo Ksenije sa čelnicima naše Udruge, urodilo je idejom da se ta predstava održi u Kotoru povodom treće obljetnice naše Udruge. Uz svesrdnu pomoć **Petra Poljanića**, generalnog konzula Republike Hrvatske u Kotoru, uz suradnju Kulturnog centra Kotor i sponzorstvo INA Crne Gore, u prepunom gledalištu Kulturnog centra Ksenija je pokazala svoje vrhunsko glumačko umijeće i našu obljetnicu učinila prepoznatljivom.

27. lipanj – 3. srpanj 2004.

Seminar u Puli

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republi-

ke Hrvatske i ove godine uputilo je pozivno pismo na seminar za učitelje-odgojitelje, pripadnike hrvatske nacionalne manjine u inozemstvu i iseljenika, koji se održao u Puli u vremenu od 27.6. do 3.7.2004. Pozvana su dva naša sudionika. Odlučili smo da naše predstavnice na tom seminaru budu **Ljiljana Markić** i **Ana Brajak**. Na seminaru su sudjelovali stručni predavači iz područja hrvatskog jezika, hrvatske dječije književnosti, glazbene i dramske umjetnosti, povijesti i zemljopisa.

Posjeta Brijunima

Rad na seminaru bio je organiziran kroz radionice i predavanja, a upriličen je i izlet na lokalitete reprezentativne za hrvatsku kulturu ili prirodnu baštinu. Organizirano je razgledanje grada Pule i cjelodnevni izlet na Brijune. Učesnici Seminara došli su iz Australije, Austrije, Bosne i Hercegovine, Italije, Mađarske, Rumunjske, SAD, Slovačke, Srbije i Crne Gore, Švedske i Ukrajine. Vjerujemo da je taj seminar koristio našim sudionicima, iako do izlaska ovog lista nismo dobili od njih nikakvo izvješće. Sve troškove seminara snosilo je Ministarstvo.

Studiramo u Hrvatskoj

I ove godine naša je Udruga uz pomoć HMI-ja iz Zagreba organizirano po-

slala završene srednjoškolarke iz Crne Gore, na daljnje školovanje na sveučilišta diljem Hrvatske. Prijavilo se 12 svršenih srednjoškolaca, od kojih je na prvom ispitnom roku prošlo 6. Ostali će pokušati na drugom ispitnom roku u rujnu mjesecu da upišu željene fakultete.

Svoj životni put, svoje obrazovanje, nastavljaju na sveučilištima u Hrvatskoj sljedeći budući studenti:

1. **Igor Oniško** iz Herceg-Novog (American College of Management and Tehnology u Dubrovniku)
2. **Anton Stjepčević** iz Donje Lastve (Ekonomski fakultet u Splitu)
3. **Vedran Božinović** iz Tivta (Ekonomski fakultet u Splitu)
4. **Marija Sbutega** iz Prčanja (Filozofski fakultet – Psihologija u Zagrebu)
5. **Katarina Petković** iz Bogdašića (Studij za odgojitelje – Sveučilište u Zadru)
6. **Marina Idrizović** iz Mula (Muzička akademija u Zagrebu)

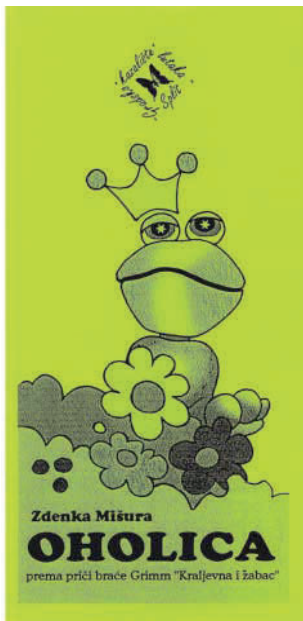
Želimo im puno uspjeha i da se nakon uspješno završenih studija vrate u svoj kraj i tu svoje stečeno znanje prenesu na mlađe generacije.

I ovoga puta apelujemo na roditelje budućih studenata, da se godinu dana prije upisa svoje djece na studij, obrate našoj Udrugi radi informiranja. Velika prepreka našim srednjoškolcima kod prijavnih ispita je nepoznavanje hrvatskoga jezika, pa se događa da zbog toga ne prođu prijamni ispit. **Budući studenti, iskoristite priliku koju vam pružamo, pridružite nam se naukovanoj hrvatskoga jezika koje počinje u rujnu mjesecu ove godine, a koji organiziramo sa vas.**

1. srpanj 2004.

Gradsko kazalište lutaka iz Splita na 12 kotorskom festivalu za djecu

U organizaciji naše Udruge i splitske podružnice HMI -ja, Gradsko kazalište lutaka iz Splita učestvovalo je van konkurencije na 12. Kotorskom festivalu pozorišta za djecu s predstavom **Zdenka Mišura** „Oholica“. Ljepota starih priča je u tome što su one za neke mališane uvijek nove. No ljepota starih priča jest i u tome što su one autorima trajni izvor nadahnuća u tumačenjima ljudskih mana i vrlina, te edukativnih i moralnih poduka, kojih nikad dosta.

Voditeljica ogranka HMI-ja u Splitu, **Branka Bezić Filipović**, na putovanju s grupom umjetnika iz Splita Hrvatima u Makedoniju, zadržala se u Kotoru jedan dan i tom prilikom u suradnji sa HGDCG-om i Kulturnim centrom Kotor, upričilo se održavanje dječije lutkarske prestave koja je bila vrlo lijepo primljena.

2. srpanj 2004.

Četrnaesta sjednica predsjedništva HGDCD-a

Raspravljalo se o aktualnim aktivnostima udruge.

Razmotrene su pripreme oko održavanja manifesta-

cije „Zagreb u Boki“, te pripreme za realizaciju projekta „Učimo hrvatski“. Ovaj projekt je započet prošle godine u Ministarstvu znanosti obrazovanja i športa Republike Hrvatske prilikom posjeta našeg izaslanstva Ministarstvu. Početkom školske godine Ministarstvo će poslati učiteljicu iz Hrvatske radi početka nastave. Do sada imamo prijavljeno 13 djece iz Kotora, a iz Tivta još nikoga. U taj projekt je naknadno uključen i HKD „Napredak“

U tijeku su pripreme za održavanje koncerata Gradskog mandolinskog društva „Sanctus Domnio“ iz Splita u Kotoru, Tivtu i Baru.

Dat je osvrt na posjet ministra vanjskih poslova Hrvatske, Miomira Žužula i njegov razgovor s čelnicima hrvatskih udruga HGDCG, HKD „Napredak“ i političkom strankom HGI.

Razgovarano je na temu kazališne predstave „Marlene Dietrich“ u izvođenju glumice HNK Split, Ksenije Prohaske, koja je održana u organizaciji naše Udruge povodom treće obljetnice osnivanja. Veliku pomoć su nam pružili konzul **Petar Poljanić**, INA Crna Gora, koja je bila sponzor, i Kulturni centar Kotor.

Odgovoreno je na konkurs koji je raspisala Općina Kotor. Priložili smo projekt pod nazivom „Prekogranična suradnja Opštine Kotor sa Dalmatinskom regijom i gradom Zagrebom“.

KUU „Artel“ iz Rijeke najavljuje posjetu za travanj odložilo je za svibanj.

Razmotreno je organiziranje odlaska 100 djece na ljetovanje u Zagreb, uz donatorstvo Gradske skupštine Zagreba i njenog potpredsjednika **Vladimira Velnića**. Za pratitelje djece određeni su: **Ljubinko Biskupović** (Tivat), **Miroslav Franić** (Tivat), **Božo Šaltić** (Bar), **Dario Musić** (Kotor), časne sestre **Tihomira** i **Brigita** (Herceg-Novi)

U svezi učešća na „Tjednu hrvatskih manjina“ u

rujnu mjesecu zaključeno je da treba poslati upit HMI-ju u Zagreb radi provođenja priprema.

Pri Vladi Crne Gore u tijeku je formiranje Savjeta za opšte obrazovanje i maternji jezik. Očekujemo od Ministarstva prosvjete i nauke da nas o tome obavijesti kako bismo odredili svog prestavnika u komisiji koja će pripremati program za maternji jezik.

Na polju izdavačke djelatnosti permanentno je aktualno pitanje financiranja. Za „Hrvatski glasnik“ su osigurana sredstva do kraja godine, ali za već pripremljene knjige „Perast još živi“ autora **Tomislava Gregurevića** i „Hrvati u Crnoj Gori“ prof. dr. **Milenka Pasinovića** nemamo potrebnih financijskih sredstava, pa tražimo sponzore. Sredstva sa tiskanje almanaha „Bokeljski ljetopis“ koja smo dobili na konkursu Skupštine Crne Gore još nisu pristigla, ali ih očekujemo uskoro.

Narodne biblioteke iz Cetinja i Beograda uputile su nam pismo sa zamolbom da im pošaljemo komplet do sada izdatih brojeva (1.–8.) „Hrvatskoga glasnika“ kako bi ga uvrstili u fond biblioteke.

Donesena je odluka da se kupi novi telefaks.

Raspravljalo se o primljenom pismu ostavke tajnika **Daria Musića** i tajnice **Olge Radonić**. Predsjedništvu je uručeno pismo ostavke tajnika i tajnice, naime tajnik traži razrješenje dužnosti sa mjesta tajnika i člana predsjedništva zbog prenapornog rada koji već obnaša tri i po godine a tajnica zbog obiteljskih razloga ne može ispunjavati sva zaduženja iz Pravilnika o radu zbog obimnosti posla i moli da je se razriješi dužnosti nakon isteka probnog roka od tri mjeseca. O priloženim predstavkama će se raspravljati na sljedećem sasatanku.

Osvrnulo se na rad voditelja predstavništva HGDCG u Zagrebu, **Luke Cika**. O tome će se također raspravljati na sljedećoj sjednici.

10.–14. srpanj 2004.

Suradnja Kotor i Rijeke

Kulturno-umjetnička udruuga „Artel“ iz Rijeke bila je domaćin polaznicima glazbenih škola iz Tivta i Kotora 18.–23. veljače 2004. godine, koji su boravili na Rijeci u organizaciji Hrvatskoga građanskog društva iz Kotora. Tom prigodom djeca su posjetila više značajnih institucija i znamenitosti Rijeke (spomen-dom kompozitora Ivana Matetića Ronjegova, čije ime nosi glazbena škola, Prirodoslovni muzej, Gradski toranj, crkvu Sv. Vida, svetište Majke Božje Trsatske i dr.) Pored toga bili su primljeni u predstavništvo HMI-ja, konzulat Republike Crne Gore i Klub zajednice Crnogoraca. Tijekom boravka na Rijeci naša su djeca priredila veoma kvalitetan koncert u dvorani Filodramatica.

Uzvratna posjeta članova KUU „Artel“ uslijedila je 10.–4. srpnja 2004. god. Domaćin je bila naša Udruuga. U okviru boravka gosti iz „Artela“, prof. **Mauro Šestan** na violini i prof. **Jelena Mijalić** na glasoviru, priredili su koncert u koncertnoj dvorani Muzičke škole Kotor, a pjesnik **Sandro Gobo** iz Labina održao je pjesničku večer uz muziciranje mladih članova „Artela“ u Kulturnom centru. Domaćin se pobrinuo da članovima udruge „Artel“ pokaže dio znamenitosti grada Kotora i Boke. Posjet svetištu Gospe od Škrpjela i prisustvovanje svjetkovini na otoku Sv. Jurja u čast Sv. Benedikta bio je, po riječima gostiju, veoma poučan i atraktivan doživljaj. Vožnja Tivatskim zaljevom i obilazak otoka Gospe od milosti i drugih interesantnih mjesta bio je pravi ugođaj. Posebno će im ostati u sjećanju izlet na Lovćen, Njeguše, Ivanova korita i posjet maulozeju Njegoša.

Posljednje večeri prisustvovali su koncertu mandolinskog orkestra Sanctus Domnio iz Splita. Tako je završeno petodnevno dru-

ženje uz konstantaciju da je posjet umanjen zbog ljetne sezone kada su učenici glazbenih škola iz Kotora i Tivta na ljetnjem raspustu. pa je izostala veća prisutnost djece ovim druženjima.

15.–18. srpanj 2004.

Gostovanje mandolinskog društva „Sanctus Domnio“ iz Splita

Razgovori koje su imali naši izaslanici **Schubert** i **Musić** sa **Radovanom Kečkemetom**, predsjednikom

srđnu pomoć HMI iz Splita i sponzorstvo Gradske skupštine Splita, pripremio je dolazak „Sanctus Domnio“ i organizirao njihov smještaj i koncerte u Baru, Kotoru i Tivtu. (O mandolinskom društvu je opširno pisano u broju 9 na str. 8).

15. srpnja u prepunoj koncertnoj dvorani Muzičke škole u Kotoru, članovi mandolinskog orkestra iz Splita tonovima svojih mandolina vraćali su nas desetljećima natrag u sjećanje, kada su mandolinska društva djelovala Kotorom

Mandoline i gitare u Kotoru

Gradskog mandolinskog društva „Sanctus Domnio“ u Splitu 7.5.2004. god. o suradnji HGDCG-a i „Sanctus Domnio“ urodili su plodom. Dogovorili smo gostovanje mandolinskog društva u nekoliko gradova Boke kotorske. U razgovore smo uključili kao posrednika i suorganizatora Branku Bezić Filipović, voditeljicu podružnice HMI-ja iz Splita.

HGDCG kao organizator održavanja koncerta uz sve-

i Bokom kotorskom.

U prekrasnom ambijentu članovi orkestra pod dirigentskom palicom **Vladimira Lukasa** izveli su djela Vivaldia, Sunka, Katunarića, Božičevića, Kalebića, Brkanovića, Sorkočevića, Sviličića i Rameaua. Dugotrajnim aplauzom slušatelji su nagradili izvođače i zadovoljni otišli svojim kućama.

Nostalgija za tako lijepom i izvornom glazbom i nježnim zvukom mandolina

Jutarnji edukativni koncert u Kotoru

Mandoline u ljetnikovcu "Buća"

urodila je dogovorom da se pokušaju ponovo oživjeti mandolinska društva u Boki. Za tu prigodu održan je jutarnji edukativni koncert u kojemu su prisustvovali zainteresirani glazbenici Kotora.

16. srpnja u Tivtu u suradnji Centra za Kulturu i KUD-a „Napredak“ održan je koncert na maloj sceni ljetnikovca „Buća“. Iako je tih dana Tivat bio prepun kulturnim događanjima, građani Tivta i njihovi gosti

tra Bar učinili su da je koncert uz veliko interesovanje održan u prekrasnom ambijentu staroga grada Bara. Članovi orkestra su prije koncerta kao gosti podružnice Bar obišli grad i znamenitosti grada.

Voditeljica koncerta **Vesna Marković** prigodnim je riječima slušateljstvo upozнала sa povjesnicom orkestra riječima: „Pred vama je, dakle, Gradsko mandolinsko društvo 'Sanctus Domnio' iz Splita ili – kako

Koncert u Baru

ispunili su do posljednjeg mjesta malu scenu i uživali u zvuku mandolina.

Umjetnici iz Splita znali su što i kako da prezentiraju gletateljstvu ono što se već dugo vremena nije čulo na našim pozornicama i dvoranama.

17. srpnja naša podružnica u Baru pripremila je sve za održavanje koncerta na maloj sceni u Starom gradu. **Vlado, Ilija, Zdenka, Božo, Sveto, Drago** i mnogi drugi članovi podružnice uz suradnju Kulturnog cen-

će mnogima biti prepoznatljivije – **Sveti Dujam**. *Duje se, eto, nominalno 'poistovjetio' ili, bolje reći, 'stavio pod zaštitu' svog patrona, zaštitnika Splita i Splitske nadbiskupije. Stoga nipošto nije slučajnost što su naši dragi gosti u pohodima drevnom, slavnom nadbiskupskom Baru, gradu kojeg sa Splitom vežu mnogostruke stoljetne veze*. Vesna je istakla i sljedeće: „Ovaj koncert je zajednički pot-hvat Hrvatskoga građanskog društva – podružnica

Bar, Kulturnog centra Bar, odnosno festivala 'Barski ljetopis' i Poglavarstva grada Splita. Stoga, opustimo se i uživajmo uz čarobni nježni zvuk mandoline u rukama istinskih umjetnika, lišavajući se za to vrijeme zvuka vlastitih elektonskih naprava."

U prekrasnom ambijentu članovi orkestra pod diri-

Kotor, Tivtu i Baru 15.-18. srpnja 2004., te izvješće o završnim pripremama oko odlaska djece na ljetovanje u Zagreb a pod pokroviteljstvom Gradske skupštine grada Zagreba

Raspravljalo se o predstavnici Daria Musića i tajnice Olge Radoničić. Nakon rasprave po pitanju podnesenih pred-

Posjet Gospi od Škrpjela

gentskom palicom Vladimira Lukasa pokazali su svoje umijeće vrhunskih glazbenika koje su slušatelji nagradili dugotrajnim pljeskom i ovacijama i zadovoljni otišli svojim kućama.

18. srpnja domaćini iz Hrvatskoga građanskog društva upriličili su članovima orkestra i predstavnicima HMI-ja Split obilazak starog grada Kotora i posjet gradu Perastu i svetištu Majke Božje na otočiću Gospa od Škrpjela.

Lijepo druženje je bilo završeno uz riječi zahvale i obećanja da ćemo se opet sresti. Autobus splitskog Prometa odveo je naše nove prijatelje svojim kućama a nas ostavio u lijepim uspomenuama i željama za nove susrete.

21. srpanj 2004.

Petnaesta sjednica predsjedništva HGDCD-a

Podneseni su izvješće sa uzvratne posjete KUU „Artel“ iz Rijeke Kotoru u vremenu od 10. do 14. srpnja 2004, a u organizaciji naše Udruge, izvješće o uspješno održanim koncertima Gradskog mandolin-skog orkestra iz Splita u

stavki o razrešenju sa dužnosti, uzimajući u obzir njihova objašnjenja i nakon izjašnjavanja svakog člana Predsjedništva donesena je odluka da se prihvati ostavka tajnice Olge Radoničić, koja je bila na probnom radu, a ostavka tajnika Daria Musića nije prihvaćena u cjelosti. Odlučeno je da se poslovi koje obavlja Musić rasporede na ostale članove Predsjedništva kako bi se rasteretio nagonimilanih obveza te da ostane u Predsjedništvu do sledeće godišnje skupštine koja je i inače izborna, kada će biti izabrani novi ljudi u rukovodstvo Udruge. Musić je naveo da su 4 godine aktivnog rada u Udruzi dovoljan vremenski period da jedna osoba da svoj doprinos zajedničkoj stvari i afirmaciji Udruge i da treba ustupiti mjesto drugima, mlađima, da nastave započeti posao.

Iznijet je problem oko rada na Glasniku, odnosno da veći dio članova redakcije ne daju svoj doprinos radu oko uređivanja glasnika i da se cijeli posao sveo na rad trojice ljudi. Treba izvršiti reorganizaciju uredništva glasanika

Zbog nesigurnosti u svezi

s poslovanjem Hipotekarne banke, gdje imamo naš ziraoračun, odlučeno da se otvori račun i prebaci veći dio novca kod Crnogorske komercijalne Banke.

Raspravljano je o neaktivnosti podružnica. Istaknut je uzoran rad podružnice Bar.

Zbog izraženog nezadovoljstva radom povjerenika Luke Cika i predstavništva HGDCG-a u Zagrebu upućeno je pismo u kome je zatraženo izvješće o dosadašnjem radu predstavništva i neka objašnjenja.

21. srpanj – 11. kolovoz 2004.

Djeca Hrvata iz Crne Gore ljetovali u Zagrebu

U organizaciji Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore iz Kotora, djeca članova, u dobi od 11 do 17 godina, u dvije skupine od

Šetnja Jelačića placom

po 45-toro djece, s pratiteljima Dariom Musićem, Ljubinkom Biskupovićem, Miroslavom Franovićem, Božom Šaltićem, časnim sestrama Brigitom i Tihomiro, kao gosti Skupštine grada Zagreba, ljetovali su 10 dana u Zagrebu u vremenu od 21.7. do 11.8. 2004. god.

Domaćini iz Grada Mladih Granešina, gdje su djeca boravila, svojim su programima boravka priuštili djeci nezaboravne trenutke boravka u Hrvatskoj. Voditelji iz GMG upoznali su ih s znamenitostima Zagreba, organizirali posjete gradskoj jezgri Zagreba, Kaptolu, Gornjem gradu, Zagrebačkoj katedrali, Trg Bana Jelačića, Muzeju grada Zagreba, Tehničkom muzeju, Maksimiru, Sport-

sko-rekreacijskom centru Jarun, nezaobilaznom stadionu NK „Dinamo“, hipodromu, odlazak u šoping i još mnogo toga. Osim Zagreba djeca su upoznala i vidjela ljepote Hrvatskog Zagorja. Posjetili su Krpinu, dvor Trakošćan, svetište Majke Božje – Mariju Bisticu, te samostan Lužnicu u Brdovcu.

Na povratku iz Zagreba djeca su se zadržala u kratkom razgledanju grada Splita i tom prigodom posjetila NK „Hajduk“, gdje ih je primio direktor **Fredi Fiorentini**.

Za vrijeme boravka u Zagrebu našu djecu posjetili su prestavnici grada Zagreba, Vladimir Velnić, potpredsjednik gradske skupštine, i **Milan Bandić**, gradonačelnik grada Zagreba sa suradnicima i novinarima. Tom su prigo-

dom djeci uručeni pokloni, dresovi nogometne reprezentacije Hrvatske i lopte.

Više u tome u Glasniku na strani 13.

9. kolovoz 2004.

Razgovori u Zagrebu

Tajnik Dario Musić za vrijeme ljetovanja djece u Zagrebu u kolovozu tekuće godine, kao pratitelj druge grupe, dogovorio je razgovor u Skupštini grada Zagreba sa potpredsjednikom Vladimirom Velnićem. U uredu Velnića razgovaralo se punih sat vremena o sadašnjoj i budućoj suradnji HGDCG-a sa gradom Zagrebom. Velnić je i ovoga puta ponudio ljetovanje djece u Zagrebu za iduću godinu koje smo sa zadovoljstvom prihvatili. Ra-

zgovaralo se i o pripremanju manifestacije „Zagreb u Boki“, koja treba da se održi drugom polovicom listopada u organizaciji grada Zagreba i HGDCG-a Kotor. Na odlasku Velnić je poklonio Udruzi telefaks koji je nedostajao našem uredu. Hvala Velniću na pažnji i pomoći.

Istog dana tajnik Musić je posjetio i Hrvatsku maticu iseljenika i razgovarao s dugogodišnjim suradnicima i prijateljima, **Marijom Hećimović i Stjepom Martinovićem**. Govorilo se i o pripremanju oko učešća HGDCG-a na jubilarnom 10. Tjednu hrvatskih manjina koji će se održati od 20.–25. rujna 2004 u Zagrebu, te o problemima oko upisa i smještaja studenata itd. Musića je primio i zamjenik ravnatelja Domagoj Ante Petrić i u kraćem razgovoru upoznao se sa radom i planovima naše Udruge.

1. rujna 2004.

Promjena tajnica

Olga Radoničić, tajnica Udruge, nakon isteka probnog rada od tri mjeseca zbog obiteljskih obveza napustila je posao. Za upražnjeno mjesto kandidiralo se 5 osoba i nakon razgovora i provjere znanja rada na računalu, tročlana komisija Predsjedništva je odlučila da primi na probni rad na dva mjeseca **Vivian Božović** iz Tivta.

4. rujna 2004.

Došla učiteljica iz Hrvatske

Započeta je realizacija programa Udruge „Učimo hrvatski“. Danas je iz Hrvatske došla učiteljica **Maja Širola** iz Kastva, mjesta pored Rijeke, koju je uputilo Ministarstvo obrazo-

vanja, prosvjete i športa iz Hrvatske. Uskoro počinjemo s edukacijom, pridružite nam se i vidite što i kako to radimo.

O tome više u na strani 41 Glasnika.

7. rujna 2004.

Izlet u Međugorje

HKD „Napredak“ iz Tivta i HGDCG iz Kotora organiziraju jednodnevni izlet – hodočašće u Međugorje. 26. rujna 2004. godine, s polaskom iz Bara, preko Budve, Kotora, Tivta i Herceg-Novog. Za detalje puta obratite se uredima Udruga u Tivtu i Kotoru i povjerenicima HGDCG u Baru, Budvi i Herceg-Novom. O hodočašću će biti objavljeno preko lokalnih radiopostaja i prigodnih plakata.

* * *

Humanitarne akcije HGDCG

I ove godine naša je Udruga uz pomoć Crvenog križa Republike Hrvatske i suradnje Caritasa kotorske biskupije pomogla starim, bolesnim i nemoćnim osobama. Nabavkom pelena za odrasle mnogim osobama i obiteljima se pomoglo. Dobiveno je 5400 komada pelena u vrijednosti od 4520 €. Pelene su distribuirane besplatno a akcija je započeta 21. travnja i trajala do kraja svibnja. Opluženo je 27 osoba koji su zatražili našu pomoć i Dom staraca u Petrovcu.

Još jedna akcija je bila u tijeku a potekla je iz podružnice u Baru. Tajnica podružnice Zdenka Đurović obavjestila nas je o mogućnosti dobijanja nekoliko besplatnih proteza za žene koje su zbog bolesti morale operirati dojku. Akcija je pokrenuta i 5 žena na području Boke dobilo je

vrijedne i veoma skupe proteze.

U tijeku je zbrinjavanje jedne mlade retardirane osobe iz Boke u Hrvatsku. U tome nam pomaže Vladimir Velnić potpredsjednik Skupštine grada Zagreba.

Izdavačka djelatnost

Počelo se sa izdavačkom djelatnošću Udruge. Pripremljena je i data u tisak kod Naklade Bošković u Splitu, knjiga „Perast još živi“ autora **Tomislava Gr-gurevica**, jednog od poznatih suvremenih feljtonista Crne Gore (Hrvata) koji svoje priloge objavljuje u naučnim zbornicima, godišnjacima i ostalim publikacijama. U knjizi je sadržano dvanaest putopisa. Evo njihovih naslova: „Perast – grad koji živi u prošlosti“, „Za kim zvona zvone u Perastu“, „Jarboli slave na ostrvu mrtvih“, „Gospa od Škrpjela – više od muzeja“, „Peraški muzeji“, „U mrtvom gradu žive stari običaji“, „Crkva – svjedočanstvo vjere i zavjetnih obećanja“, „Dvije peraske pinakoteke“, „Peraški zvonici“, „Palate – spomenici slavne prošlosti“, „Velika tuga tvrdjave Sveti križ“, „Verige – moreuz kojega su stvorili bogovi“. Knjiga ima 170 stranica. Ilustrirana sa 40 crno-bijelih fotografija. Format knjige je 20×14 cm, a naklada 1000 primjeraka. Autor, inače glavni urednik „Hrvatskog glasnika“ i „Bokeljskog ljetopisa“ – zbornika iz nauke, kulture i umjetnosti Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore, u knjizi prvenstveno afirmira ulogu Hrvata u prošlosti u Boki kotorskoj, a posebice u Perastu.

Upravo je završena priprema za tisak druge knjige u izdanju HGDCG-a, knji-

ge autora prof. dr. **Milenka Pasinovića**

Knjiga nosi naslov „Hrvati u Crnoj Gori s posebnim osvrtom na Boku Kotorsku i drugu polovicu XX. stoljeća“. To je demografska studija izložena u poglavljima: Hrvatska etničko-kulturna zajednica u Crnoj Gori kao multietničkoj i multikulturalnoj državi; Hrvati u Crnoj Gori i Boki kotorskoj u povijesnim izvorima i zapisima stranih putopisaca; Hrvati u Crnoj Gori u drugoj polovici XX. stoljeća, s posebnim osvrtom na Boku kotorsku; Hrvati Boke kotorske u predstavničkim tje-lima država u kojima su živjeli i onih u sastavu kojih se Crna Gora u povijesti nalazila; Hrvatska kulturna društva; Umjesto zaključka. Knjiga je pisana na osnovu arhivskih izvora i literature. Mnogi od podataka u njoj se pojavljuju po prvi puta. Rukopis je recenzirala dr. sc. **Lovorka Čoralić**, viša znanstvena suradnica u Hrvatskom institutu za povijet u Zagrebu, a lektorirao **Stjepo Martinović**, novinar i publicist u Hrvatskoj matici iseljenika u Zagrebu. Obim knjige iznosi 53 stranice, formata 15×21 cm. Ilustrirana je sa 16 fotografija i karata. Knjiga će se tiskati u 1000 primjeraka

Suradnja HGDCG i Dubrovnika

U travnju mjesecu upućeno je pismo Poglavarstvu grada Dubrovnika i Dubrovačko-neretvanskoj županiji sa zamolbom za sastanak radi razgovora o boljoj suradnji dviju regija Dubrovnika i Boke. Na traženje Poglavarstva ponudene su teme razgovora:

– Uspostavljanje kulturne suradnje pod nazivom „Kultura Hrvata se ne završava na Debelom brijegu“.

KAO OVLAŠTENI PRESTAVNICI SPLIT SHIP MANAGEMENTA IS SPLITA POZIVAMO SVE ZAINTERESIRANE POMORCE SA HRVATSKOM PUTOVNICOM DA NAM SE JAVE RADI MOGUĆNOSTI UKRCAJA NA BRODOVE. MOGUĆNOST UPOŠLJENJA IMAJU SVA ZVANJA.

Javite se tajniku udruge, DARIJU MUSIĆU, mob.: 067 313 525

– Suradnja na sportskom planu

– Uspostavljanje prometnih veza autobusa i taksija.

I na tome se stalo. Nakon nekoliko prepiski i obećanja iz Dubrovnika, do sa-

stanka nije došlo. Svjesni smo toga da su nedavna ratna događanja u Dubrovniku i okolici uzrok nepovjerenja i gorčine prema drugoj strani, ali želimo napomenuti da na toj drugoj strani

žive ljudi iste nacije i ljudi koji žele dobro Dubrovniku i Hrvatskoj, da ih ne treba poistovjećivati sa onima koji su palili i žarili Dubrovnikom, Konavlima i cijelom Hrvatskom. Dragi

prijatelji, bit ćemo strpljivi, vjerujemo u bolje sutra, pa kad budete smatrali da ipak možete razgovarati sa Hrvatima sa „one strane“, pozovite nas i mi ćemo doći.

HRVATSKO KULTURNO DRUŠTVO „NAPREDAK“ – TIVAT

Ponuda vojvođanskim Hrvatima

Hrvatsko kulturno društvo „Napredak“ iz Tivta u sklopu svojih redovnih aktivnosti, organiziralo je popis hrvatskih obitelji u tom bokeljskom gradu koje se tokom turističke sezone bave izdavanjem soba, te popis kapaciteta kojim one raspolaze. Akciji koja je pokrenuta još početkom ove godine do sada se odazvalo oko 100 obitelji koje su popisane u posebnu evidenciju.

Inače, ova je akcija provedena na osnovu ranijeg dogovora HKD-a „Napre-

dak“ s predstavnicima hrvatskih udruga iz Vojvodine, zainteresiranih da na taj način organiziraju ljetovanja za svoje članove i ujedno doprinesu boljitku gospodarskog položaja sve malobrojnijih Hrvata u Boki. Spiskove zainteresiranih domaćina iz Tivta „Napredak“ je poslao na adrese dviju političkih stranaka i tri udruge vojvodjanskih Hrvata, ali prema saznanjima rukovodstva „Napretka“, među sunarodnjacima u Vojvodini ovog ljeta nije bilo zainteresiranih za ovakav vid odmora na Tivatskoj rivijeri.

Formiranje bočarskog kluba

U namjeri da zaštiti i valorizira tradiciju i običaje vezane za ovaj drevni sport među pripadnicima hrvatske populacije u Boki kotorskoj, Hrvatsko kulturno društvo „Napredak“ iz Tivta u završnoj je fazi formiranja sopstvenog istoimenog bočarskog kluba.

Prema riječima predsjednika „Napretka“ **Silvija Markovića**, ovim se stvaraju uvjeti da novi bočarski klub, za koji u Tivtu vlada veliko zanimanje među ljubiteljima ovog sporta, već naredne godine nastupi

u zvaničnoj ligaškoj konkurenciji u boćanju u Crnoj Gori.

Boćari „Napretka“ inače su do sada već tri godine za redom nastupali u amaterskoj konkurenciji na tradicionalnim ljetnim „Bočarskim olimpijadama“ u Tivtu, na kojima se igra po starim pravilima ovog drevnog mediteranskog sporta. Osim toga, ovog je ljeta bočarska ekipa „Napretka“ nastupila i u natjecanju tzv. „četvorki“, koje je organizirano po novim pravilima Svjetske bočarske federacije.

S.L.

HRVATSKA GRAĐANSKA INICIJATIVA – TIVAT

Predsjednici Hrvatske građanske inicijative dr. **Dalibor Burić** i Hrvatskog kulturnog društva „Napredak“ iz Tivta **Silvio Marković**, 7. i 8. srpnja 2004. god. boravili su u dvodnevnom zvaničnom posjetu Zagrebu, gdje su tom prigodom razgovarali s brojnim visokim hrvatskim dužnosnicima. Osim s predsjednikom Republike Hrvatske **Stjepanom Mesićem**, Burić i Marković susreli su se i s potpredsjednikom državnog Sabora i čelnicom Hrvatske narodne stranke dr. **Vesnom Pusićem**, predsjednikom Hrvatske stranke prava **Antom Đapićem**, potpredsjednicima Gradske Skupštine Zagreba **Vladimirom Velnićem** i **Milanom Bandićem**, te predsjednicima saborskih Odbora za ljudska prava i prava manjina dr. **Furiom Radinom**, odnosno Odbora za useljništvo **Zdenkom Babić-Petričevićem**.

Domaćini posjeta čelnika Hrvata iz Tivta Zagrebu bili su saborski Pododbor za

hrvatske manjine u europskim državama na čelu s **Ivanom Sućeć-Trakoštanec** i član tog tijela **Lukom Cikom**, koji je ujedno i predstavnik Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore u Zagrebu.

lovati na adekvatne institucije i partnere u Crnoj Gori radi intenziviranja međusobne gospodarske suradnje i većeg uključenja Tivta i Boke u te aktivnosti. Postoji značajan prostor i potencijali za intenziviranje

lja i crkve Svetog Šimuna u Tivtu, kao i objekta jedne od najstarijih bogomolja na tom prostoru – crkve Svetog Srđa koja datira iz 9. stoljeća.

Burić je dodao da su njegovi domaćini u Zagrebu pozitivno ocijenili razvoj odnosa Crne Gore i Hrvatske u posljednje vrijeme i interesirali se o položaju hrvatske manjine u Crnoj Gori, posebice o izradi Zakona o pravima manjina, te ponudili čelnicima HGI svoju pomoć u analizi predloženih zakonskih rješenja. Posebno zanimanje za izradu tog zakonskog akta, jer je i sam pripadnik talijanske manjine u Hrvatskoj, pokazao je predsjednik saborskog Odbora za ljudska i prava manjina dr. **Furio Radin**.

„Mi od crnogorskog Zakona o pravima pripadnika nacionalnih manjina svakako očekujemo da Hrvatima garantira dobijanje autentičnih predstavnika u parlamentu Crne Gore. HGI u tom smislu smatra najpo-

Dalibor Burić i Stjepan Mesić

„Pored uobičajenih političkih tema o položaju i problemima hrvatske manjine u Crnoj Gori, u tim susretima bilo je najviše riječi o strategiji kojom će Hrvatska gospodarska komora, Obrtnička komora i turističke organizacije dje-

tih gospodarskih odnosa na dobrobit stanovništva Tivta i Boke.“ – kazao je nakon povratka u Crnu Goru u razgovoru za „Glasnik“ predsjednik HGI-ja dr. **Dalibor Burić**, dodajući da je grad Zagreb već prihvatio da financira sanaciju grob-

voljnijim rješenjem formiranja dvodomne Skupštine sa vijećima građana i manjina radi autentičnog zastupanja interesa manjinskih naroda.“ – kazao je Burić, koji je sa Silviom Markovićem tijekom boravka u Zagrebu bio u prigodi nazočiti i jednoj od redovnih sjednica hrvatskoga državnog Sabora.

On je dodao da je svojim sugovornicima u Zagrebu, pored ostaloga, skrenuo i pozornost na neke od problema koji tište Hrvate u Crnoj Gori a direktno se tiču hrvatskih državnih organa, posebice MUP-a i Ministarstva vanjskih poslova.

„Požalili smo se i na dugu proceduru dobijanja domovnice i ostalih hrvatskih dokumenata, te relativno visoku cijenu tih papira u odnosu na financijske mogućnosti našeg naroda u Crnoj Gori. Također, istakli smo i neophodnost da,

NA JESEN U BOKI MEĐUNARODNI SKUP O NACIONALNIM MANJINAMA

Medjudržavni Savjet hrvatsko-crnogorskog prijateljstva koji je pod okriljem predsjednika dviju država Stjepana Mesića i Filipa Vujanovića osnovan 15. travnja u Zagrebu, odlučio je da organizira dva značajna međunarodna skupa. Prvi od njih posvećen tematici nacionalnih manjina biće održan u oktobru ili novembru u Boki kotorskoj, dok će drugi sa temom gospodarske i kulturne suradnje Crne Gore i Hrvatske biti održan početkom naredne godine u Dubrovniku. To nam je potvrdio i dr. Dalibor Burić koji je i potpredsjednik ovog Savjeta, istakavši da su u toku pripreme za organizaciju ovih značajnih skupova.

Inače, na čelu Savjeta hrvatsko-crnogorskog prijateljstva, tijela čiji je osnovni zadatak da pospješi svaku vrstu suradnje dviju susjednih država i naroda, je poznati hrvatski redatelj crnogorskog podrijetla Veljko Bulajić. Potpredsjednici Savjeta su dr. Dalibor Burić i načelnik Općine Konavle Luka Korda, dok je tajnik Ranko Četković.

Sa crnogorske strane osim Burića, članovi Savjeta su rektor Univerziteta Crne Gore prof. dr. Ljubiša Stanković, književnik Milorad Popović, don Branko Sbutega, direktor Crnogorske kinoteke Gojko Kastratović, slikar Vojo Stanić, akademik i admiral Bokeljske mornarice dr. Miloš Milošević, tajnik Matice crnogorske Marko Špadijer, dr. Srđan Darmanović iz Centra za političke analize, redatelj Branko Baletić i publicista Boro Krivokapić. Hrvatsku pored predsjednika Veljka Bulajića, u radu Savjeta zastupaju potpredsjednik Luka Korda i tajnik Ranko Četković, potpredsjednik Skupštine grada Zagreba Milan Bandić, književnik Nedjeljko Fabio, saborski zastupnik Frano Matušić, savjetnik predsjednika RH Ivica Maštruko, književnik Stijepo Mijović-Kočan, izdavač Božo Rudež, župan Dubrovačko-neretvanske županije Ivan Šprlje, predsjednik Hrvatske gospodarske komore Nadan Vidošević, Pero Đukan, Niko Koncul i slikar Dimitrije Popović.

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Pretplatite se!

To je najpouzdaniji način da redovito osigurate Vaš primjerak „Hrvatskog glasnika“

GODIŠNJA PRETPLATA

za Crnu Goru

9,00 €

za inozemstvo

12,00 €

Uplatu izvršiti na žiroračun Hrvatskog građanskog društva Crne Gore – Kotor, otvoren kod Crnogorske komercijalne banke AD – Podgorica

Broj žiroračuna je: 55700-675-0-10980

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže „Hrvatski glasnik“. Pretplatu možete izvršiti i u glavnom uredu HGDCG u Kotoru.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu izdavača:

Hrvatsko građansko društvo Crne Gore, Stari grad – Pjaca od kina, 85330 Kotor, SCG

ako država Hrvatska već ima potrebu da svoj konzulat u Crnoj Gori iz Kotora preseli u Podgoricu, svakako ostavi neku diplomatsku ispostavu u Boki kotorskoj, jer ovdje živi najveći broj Hrvata u Crnoj Gori.“ – naglasio je Burić.

Siniša Luković

BEZ KOMENTARA O NOVIM DRŽAVNIM SIMBOLIMA

„Mi poštujemo odluke većine u Crnoj Gori – kao što smo poštovali dosadašnje državne simbole, tako ćemo činiti i s novim znamenjima Crne Gore.“ – odgovorio je Burić na pitanje da prokomentariše donošenje novih državnih simbola u Crnoj Gori, ne želeći da se upušta u dublju analizu tih znamenja.

Cjenik reklamnog prostora u našem listu

	⇒	1/1 = 200,00 €
Kolor strana	⇒	1/2 = 100,00 €
	⇒	1/4 = 50,00 €

NARUDŽBENICA

OVIM NEOPOZIVO NARUČUJEM PRIMJERAKA „HRVATSKOG GLASNIKA“ MJESEČNO ZA PERIOD TRAJANJA PRETPLATE OD GODINU DANA

Ime i prezime / Naziv tvrtke:

Ulica i broj:

Grad:

Poštanski broj:

Država:

Tel./Fax:

E-mail:

Datum:

Potpis / Pečat:

Hrvati iz Crne Gore moći će se od ove godine obrazovati na svom maternjem jeziku

UČIMO HRVATSKI, POVIJEST I ZEMLJOPIS

U realizaciji projekta učestvuju Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, Hrvatsko građansko društvo iz Kotora i Hrvatsko kulturno društvo „Napredak“ iz Tivta. Izostala je očekivana podrška roditelja i kotorske biskupije

Prilikom posjeta našeg izaslanstva Ministarstvu prosvjete i športa u Zagrebu 23. rujna 2003. godine u govoru s pomoćnikom ministra **Ratimirom Kvaternikom**, načelnicom **Nadom Jakir** i savjetnicom **Nadom Zidar Bogadi** raspravljalo se o mogućnostima edukacije naše mladeži iz hrvatskoga jezika, povijesti i zemljopisa. Na tom sastanku dogovoreni su principi početka priprema za taj projekt. HGDCG taj projekat uvrštava u svoj program rada kao prioritetan i tijekom cijele godine radi na tome.

Projekat je zamišljen kao pilot program s početkom realizacije u Kotoru uz pomoć kotorske Biskupije. Upriličen je sastanak s biskupom **Ilijom Janjićem** i svećenicima 27.11.2003. godine, na kojemu je prihvaćena ideja o realiziranju projekta i obećana puna podrška Biskupije. Pripremljeno je zajedničko pismo kojega su potpisali biskup Ilija Janjić i predsjednik HGDCG-a **Tripo Schubert** i upućeno na preko 100 adresa, roditelja djece koja pohađaju vjeronauk.

Očekivali smo masovni odaziv, međutim, do danas imamo prijavljeno samo 13-toro djece i to samo u Župi sv. Matej – Dobrota, gdje je ovdašnji svećenik, don **Ante Dragobratović**, pokazao veliko zanimanje za taj projekt i obećao punu podršku, dok druge župe nisu pokazale nikakvu zainteresiranost. Da bi projekat dobio na značenju i masovnosti razgovarali smo sa **Silviom Markovićem**, predsjednikom HKD-a „Napredak“, o problemima s kojima se susrećemo, te predložili da se i oni uključe. Prijedlog je s zadovoljstvom prihvaćen i Silvio Marko-

Ideja o projektu edukacije začeta je u Ministarstvu prosvjete i športa

vić počinje rad na području općine Tivat. Puni entuzijazma čelnici obiju Udruga pokreću akciju prikupljanja polaznika edukativne nastave, međutim odaziv je mali ili, bolje reći, nikakav. To nas ne obeshrabruje, nastaljavamo prepisku s Ministarstvom u Zagrebu i dogovaramo detalje. Pošto na prijedlog Ministarstva nije bilo moguće naći među našim članovima osobu koja bi mogla voditi tu nastavu po njihovim kriterijima, Ministarstvo tijekom 2004. godine raspisuje natječaj za učitelja koji bi vodio taj edukativni program u Boki.

U međuvremenu obavještavamo Ministarstvo prosvjete Crne Gore o ovom našem projektu, o čemu oni daju pozitivno mišljenje uz opasku da obavjestimo odgovorne institucije u Kotoru i Tivtu. 14.6.2004. godine šaljemo pismo sekretarijatima za društvene djelatnosti općina Kotor i Tivat. Već 23.7. dobivamo pozitivan odgovor iz Općine Tivat uz njihovu punu podršku. Iz Općine Kotor do danas nismo dobili nikakva odgovora. Stalna pre-

piska sa Nadom Zidar Bogadi iz Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa u Zagrebu daje rezultat – organiziranje početka nastave privodi se kraju. Na natječaju je odabrana mlada učiteljica **Maja Širola** iz Rijeke, koja dolazi početkom rujna mjeseca. HKD „Napredak“ se potrudilo da joj nađe odgovarajući smještaj u Tivtu. Naša učiteljica stanovat će kod obitelji **Brace Nikolića** u Kalimanju. Kako nam je prostor za održavanje nastave od velike važnosti, predhodni dogovor u Biskupiji nije u potpunosti ispoštovan. Samo se don Ante Dragobratović odazvao na našu zamolbu i ustupio svoju prostoriju u župskom domu gdje se održava nastava vjeronauka.

Zamolili smo i Caritas kotorske Biskupije da nam pomogne oko opremanja prostorija školskim klupama kojih ima u Caritasu. Direktor Caritasa don **Ivan Čorić** obećao je da će nam dati traženu količinu (10 klupa, 30 stolica), međutim, kad smo ih trebali preuzeti rečeno je da ih više nema. Isti svećenik nam je obećao da će pomoći oko

okupljanja djece u njegovoj župi u Donjoj Lastvi, ali do danas nemamo pozitivnog rezultata.

Dolaskom najavljene učiteljice zajednički ćemo započeti projekt i pored poteškoća koje imamo, jer, bez obzira što je, na naše veliko iznenađenje, očekivana podrška od strane roditelja i djece Hrvata kao i Crkve izostala, mi vjerujemo u uspjeh.

Koristimo ovu prigodu da prozovemo sve roditelje Hrvate i njihovu djecu, da preispitaju svoje stajalište i shvate da, ako žele da opstanu na ovom području kao Hrvati, trebaju dati svoj doprinos da se njihov maternji jezik vrati tamo gdje je uvijek i pripadao. Maternji jezik je bogatstvo svakog naroda, dokaz postojanja i opstojnosti. Nestanak jezika nestaje i nacija. Zar treba da ugasimo naša ognjišta i da nestanemo sa ovih područja na kojima smo stoljećima obitali i stvarali i širili našu kulturu? Ovo nam je jedinstvena prilika da se vratimo svojim korijenima, samo ako hoćemo!

D. Musić

Pišu i pjevaju o Boki

„BOKA JE U MOM DJETINJSTVU“

Ljubav prema Boki, njenim gradovima i njihovoj slavnoj prošlosti iskazivali su i iskazuju mnogi znani i neznani pjesnici, književnici i umjetnici, putnici namjernici, naši sugrađani, govoreći o njima kroz stihove, prozu i slike. Duhovnu vezanost za svoj kraj najemotivnije su oslikali Bokelji koje je životni put odveo daleko od roditeljskog doma. Kroz stihove, oni iskazuju svu svoju ljubav, sva svoja osjećanja, nostalgiju koja ih čvrsto veže za ognjišta svojih pradjedova...

BOKA...

*I kiša kao čežnja za tobom obilno pada
nabujali potoci odmah sve lome i ruše i odnose...
moja nadanja
nadanja i djetinjstvo.
Boka je u mom djetinjstvu
djetinjstvo u mojoj Boki.
Palate umivene vremenom
još da drže i žive,
žude za našom toplinom
i blagošću naših pogleda.
Sutin naših htijenja
ali Boka...
Boka za sva vremena*

*Joško Usmijani
(Oroslavlje, svibanj 1990.)*

PERAST

*Zidine, trošne, stare,
paraju nebo plavo,
i pitaju mornare:
Gdje si negdašnja slavo?*

*Gdje su brodovi tvoji
da nas u zlato kuju;
gdje stara sablja stoji,
i da li mrtvi čuju?*

*Mornari na to čute.
(Dal' im se ruga grad?)
Zidine – da li slute
svoj trajni, vječni pad?*

*Vladimir Brguljan
(iz zbirke „Bez mora“, Beograd, 1979.)*

POVRATAK PRČANJU

*Ja morem po svjetu plovim,
brod mi je moj drugi dom,
al' uvijek sa žarom novim
vraćam se Prčanju mom.*

*O dragi Prčanju grade,
ponosne Boke si sin,
ime ti proslavit znađe
kapetan Ivo Vizin !*

*Po tebi nekad sam hito,
obišo dvorce i hram,
al' srce veliko, skrito,
tek sada u tebi znam.*

*O dragi Prčanju grade,
luko za Boku i syjet,
krase te i skalnade,
valovi i parapet !*

*U tebi sve su mi draže
ćakule s rive i vrt,
i jedra, barke i plaže
Glavati i Markov rt.*

*O dragi Prčanju grade,
pomorca staroga dom,
na moru tvoje su nade
i ljubav za Bokom svom!*

*Vladimir Brguljan
(Perast, 1999.)*

Putovanje kroz prošlost Boke Kotorske

KOTOR I NJEGOV TRIPUNDAN

Kotorski građanin Andreaci sagradio je u čast svetoga Tripuna, zaštitnika grada, malu crkvu tipa martirija, koja je docnije na osnovu kazivanja pisca Konstantina Porfirogeneta nazvana „rotunda“. Međutim, tek poslije potresa su otkriveni temelji ovog martirija – crkve četvorne osnove u obliku grčkog upisanog križa, sa tri prislonjene apside, najvjerojatnije presvođene bačvastim svodovima i sa kupolom nad centralnim prostorom što joj je davalo utisak unutrašnje zaobljenosti koju pominje Porfirogenet.

U tamnih dubinama ranoga srednjeg vijeka, ljeta gospodnjeg 809., jedna galija mletačkih trgovaca morala se pred olujom skloniti u malu i mirnu luku Rose, na ulazu u Bokokotorski zaljev. Saznavši da trgovci prevoze iz Carigrada u Veneciju svete moći mučenika Tripuna, mladića iz Kampsade u Maloj Aziji, koji je umro za Kristovu vjeru u progonima cara Decija u III. stoljeću naše ere, građani tadašnjeg malog Kotora, pod patronatom Svetog Jurja, otkupe Svečeve moći i uz poseban ceremonijal ih dovezu morem u ovaj grad. Tradicija kaže da je već tada organizirana grupa kotorskih mornara oko mramornog sarkofaga sa Svečevim moćima plesala posebni obredni, ritualni ples, u čemu neki znanstvenici vide začetak osnutka posebne staleške institucije, Bratovštine kotorskih pomoraca – Kotorske, današnje Bokeljske momarice.

Kotorski građanin Andreaci (ili Andrea Saracenis) sagradio je u Svečevu čast malu crkvu tipa martirija, koju nešto kasnije vizantijski car-pisac Konstantin Porfirogenet naziva „naos heilematikos“, „zaobljena crkva“, što je u stariju literaturu ušlo kao: crkva okrugle osnove – „rotunda“. Međutim, tek nedavno smo otkrili temelje ovog martirija – crkve četvorne osnove u obliku grčkog upisanog krsta, s tri prislonjene apside, najvjerojatnije presvođene bačvastim svodovima i s kupolom nad središnjim prostorom, što je davalo dojam unutarnje zaobljenosti koju pominje Porfirogenet.

Učeni car-pisac naveo je u svojem spisu da moći Svetog Tripuna uspješno liječe sve bolesne, a naročito one koje su obuzeli zli duhovi. Kult Svetoga Tripuna vrlo brzo se širio i sasvim potisnuo kult dotadašnjeg patrona Kotora, Svetoga Jurja, tako da je ova prvobitna mala crkva postala pretijesna. Stoga, gradsko

bazilike nadsvođene kupolom, s tri apside i dva zvonika spojena terasom na pročelju, u čemu se ogleda utjecaj južno-talijanske, pulješke arhitekture sa divnim primjerima takvih građevina u Bariju, Traniju, Barletti, Molfetti i drugdje. Središnji brod crkve, dvostruko širi od bočnih, odvojen je od njih s tri naizmje-

daniha od kamene čipke, s reljefnim prizorima čudesa Svetoga Tripuna, rad, nažalost, nepoznatog vajara kotorske klesarske škole, iz koje je nešto ranije potekao i fra Vito, „mali brat“ iz Kotora, grada kraljeva, graditelj najljepšeg hrama naše srednjovjekovne arhitekture, crkve samostana Visoki Dečani kod Peći. Sredinom XV. stoljeća na glavni oltar postavljeno je remek-djelo zlatarske umjetnosti domaćih majstora, glasovita „Zlatna pala“, sa srebrnim i pozlaćenim reljefima Deizisa, Svetog Tripuna, te dvanaestorice apostola i svetaca. Uz Katedralu se tijekom narednih stoljeća, priložima kotorskih građana stvorio značajan Relikvijar – zbirka recipijenata s česticama moći brojnih svetaca, najčešće u obliku ruku ili nogu od srebra, kao i zbirka umjetničkih slika i ikona poznatih stranih i domaćih slikara, prvenstveno Lovra Marinova Dobričevića iz XV. stoljeća i Tripa Kokolje iz XVII.–XVIII. stoljeća.

Međutim, kotorska je Katedrala pretrpjela znatne štete od potresa tokom XVI. i XVII. stoljeća, kad su bili srušeni kupola i svodovi središnjeg broda, kao i glavna fasada sa vitkim romaničkim zvonnicima, što je do konca XVII. stoljeća sve obnovljeno u baroknom stilu od kamena s otoka Korčule. Sve ove promjene su uočene tijekom istražnih, konzervatorsko-restauratorskih i revitalizacijskih radova na Katedrali, poslije katastrofalnog potresa 1979. godine, tijekom kojih su također izvedeni i radovi na drenaži podzemnih voda, statičkoj sanaciji i cjelovi-

Katedrala sv. Tripuna u Kotoru

Vijeće od dvanaest plemića na čelu s gradskim knezom (priorom) Melom, prema najstarijoj sačuvanoj kotorskoj ispravi iz 1124. godine, odlučuje da crkvi Svetoga Tripuna daruje crkvu Svetog Mihovila („tumba sancti Archangeli“), točnije, prihode od te velike i bogate preromaničke Benediktinske opatije IX.–XI. stoljeća na poluotoku Prevlaka kod Tivta, za gradnju nove, velelepne romaničke katedralne crkve, koja je na svečan način osvećena 19. lipnja 1166. godine.

Nova Katedrala sagrađena je u obliku trobrodne

nična para monolitnih mramornih stubova i zidanih pilastara, izvorno petoroliznog presjeka. Početkom XIV. stoljeća čitava unutrašnjost crkve bila je oslikana freskama, koje su radili takozvani „grčki slikari“ („pictores greci“), odnosno slikari istočnog obrada pod jakim utjecajem bizantske umjetnosti, pristigli iz unutrašnjosti jednako kao što su preko Kotora prodirale u unutrašnjost ideje velikih zapadnih umjetničkih stilova. Ubrzo je Katedrala dobila i novi ciborij nad glavnim oltarom, poput raskošnog bal-

tom strukturalnom ojačanju građevine.

Katedrala Svetoga Tripuna bila je i ostala centar duhovnog života grada Kotora, u njoj su se čuvale sudsko-notarske knjige (najstarije sačuvane iz razdoblja 1326.–1337. godine) i katastik posjeda građana i plemića u gradskom distriktu. Pod galerijom između zvonika zasjedalo je i izricalo presude sudsko vijeće, na trgu su se održavali skupovi i sajmovi, odvijale

predstave putujućih glumačkih družina...

Katedrala se posebno priprema za dan 3. veljače svake godine, za proslavu gradskog patrona Svetoga Tripuna, znači, preko 1195 godina! Tjedan dana ranije se po starom običaju zajednički prisustvuje liturgiji u pravoslavnoj crkvi Svetog Nikole u čast prosvjetitelja Svetoga Save, a zatim zajednički dolazi na Pjacu (trg) Svetoga Tripuna. Tamo bi proslavu otvo-

rio posebnim pohvalnim govorom u slavu Svetoga Tripuna, zvanim „lode“ (od lat. „laudes“ = pohvale) i izgovorenim s terase između zvonika, izabrani dječak sa titulom „Malog admirala“ Bokeljske mornarice, koja, u tradicionalnim nošnjama i pod oružjem, na Trgu pred Katedralom pleše obredno kolo, u kojemu su elementi tročetvrtinskog plesnog koraka isprepleteni sa simbolima pomoračkog života i zanimanja: uplita-

nje konopa, podizanje jedara i konopa, izvlačenje sidra i slično. Pri kraju, u sredinu kola ulaze predstavnici civilne i duhovne vlasti kao i stjegonoša, pa se kolo svršuje u ubrzanom ritmu, uz zvonjavu zvona s Katedrale i pucanje „maškula“, što na svojstven način simbolički izražava spremnost grada Kotora i svih stanovnika Boke kotorske da održe tu drevnu slobodarsku tradiciju.

Jovan J. Martinović

Poznate ličnosti iz povijesti Kotora: Franz Laforest

PIONIR FOTOGRAFIJE

Franz Thiard de Laforest (Beč, 1838. – Kotor, 1911.) potomak je vrlo razgranate, drevne i ugledne obitelji Thiard de Bissy iz francuske Burgundije, od koje je jedan od njih, Ponthus de Thiard (1521.–1601.), pjesnik iz kruga Plejade, spisatelj, biskup, te zastupnik u saboru u Blois-u. Nastanivši se u Kotoru iz egzistencijalnih razloga, ostao je upamćen po osobito kvalitetnim fotografijama pejzaža i kulturnih spomenika. Njegove fotografije danas su važni povijesni dokumenti.

Završivši s odličnim uspjehom školovanje u rodnom Beču, Laforest se kao mladić od dvadesetak godina pojavljuje kao fotograf u Trstu, te Zadru i Šibeniku. Osim bavljena portretnom fotografijom u atelijeru, posebno je bio sklon snimanju pejzaža i kulturnih spomenika. Neko vrijeme je boravio u Splitu, Dubrovniku i Mostaru, da bi se 1873. god. stalno nastanio u Kotoru, gdje je ostao do kraja života 1911. god. Pokopan je na groblju u Škaljarima. U Tivtu, a zatim u Kotoru, imao je svoj fotografski atelijer. Bio je oduševljen Splitom, a u Kotoru je ostao iz egzistencijalnih razloga jer je Boka kotorska bila austrijska ratna luka, pa je zarađivao snimajući ratne brodove, časnike i mornare.

Iz mjesta gdje je boravio krstario je na sve strane, pa su njegove fotografije povijesni dokumenti. Njegov popis (i cjenik) panorama od Zadra do Sutomora (Spiča), te Njeguša i Cetinja ima 160 brojeva. Snimao je i narodne nošnje: ženske nošnje iz Lastve i Dobrote, nevjestu iz Krivo-

šija, bosansko-hercegovačku, albansku i hrvatsku nošnju iz Spiča. Ovjekovječio je i epizode sa svečanosti proslave Sv. Tripuna, Bokeljske mornarice i Kola.

Njegov sin Feliks i mlađa kći Marija (Mitzi) također su bili fotografi. Feliks je u Herceg-Novom imao moderan atelijer, te bio ugledan i popularan građanin, a Marija je, udavši se za fotografa Nikolu Krušedolca, živjela i djelovala u Novom Sadu, a kao udovica i u Kotoru.

Nakon smrti Franza, njegova udovica Gabrijela, također Bečanka, održavala je u Kotoru „Atelijer Laforest“ angažirajući za rad poslovođe fotografe, pa je taj atelijer postojao do poslije 1960. god.

Franzove fotografije su bile tehnički vrlo dotjerane, a treba naglasiti da je u njegovu vrijeme fotografija, posebno izvan atelijera, bila vrlo zahtjevan i naporan posao. Bila je to tehnika tzv. kolodijске mokre ploče o kojoj mr. Nada Grčević, povjesničarka fotografije, u svome opširnom osvrtu o djelovanju Franza Laforest-a u Dalmaciji (Zgb 2002.) doslovno kaže: „Na odab-

rano mjesto snimanja trebalo je, naime, donijeti veliku i preko 40 kg tešku opremu s velikom drvenom kamerom, stativom, debelim staklenim pločama i kasetama, te čitavi mali fotografski laboratorij, koji se u malom priručnom šatoru morao instalirati prije samog snimanja. U zamračenom prostoru staklene su se ploče prelijevale jodiranom kolodijskom emulzijom, senzibilizirale u otopini srebrnih soli i još mokre montirale u kasete. Snimanje je zatim trebalo obaviti u što kraćem vremenu, kako ploče ne bi sušenjem gubile na osjetljivosti, a i razvijanje se moralo obaviti dok su ploče još bile vlažne. Za sve te postupke, iza kojih je još slijedilo fiksiranje, pranje, sušenje i eventualno zaštitno lakiranje, trebalo je pri ruci imati mnoštvo posuda, lijevaka, stalaka za sušenje pa i vodu za ispiranje ploča trebalo donijeti do mjesta snimanja.“ Radi svega toga je Laforest morao imati nosače opreme.

O kvaliteti njegovih panorama, pored Grčevičke, svjedoči i rumunjski „Sedmogradski dnevnik“ od 1. siječnja 1893. god. navode-

ći da je „koterski pejzažni fotograf Fr. Laforest prošlog ljeta boravio u Transilvaniji i snimio kolekciju od 64 slike koje prikazuju panorame Brašova i bliže okolice, a svaki snimak je vrlo uspješan. „Godišnjak sedmogradske udruge“ iz 1894. god., pak, piše da je „opremljen lijepim slikama naših planina uzetih iz poznate kolekcije našeg zaslužnog štovanog člana Laforest-a iz Kotora koje je on besplatno stavio na raspolaganje iz svoje zbirke nenadmašivo lijepih snimaka.“ Tu „vrlo bogatu kolekciju“ spominje i bukureštanska novina „Putnik“ 1925. godine.

Treba, međutim, podsjetiti da je i zagrebački ilustrirani tjednik „Svijet“ u broju od 30.7.1927. god., posvećenom pretežno Kotoru i Bokeljskoj mornarici, objavio portrete Franza i Feliksa Laforest-a uz mnogo lijepih panorama i detalja Kotora i Bokeljske mornarice, a zatim i u broju 6 od 4.2.1933. god.

Francova kći Mitzi ustupila je dosta očevih i bratovih negativa Pomorskom muzeju u Kotoru koji danas predstavljaju vjerodostojan dokument prošlih vremena.

Četiri generacije obitelji Homen održavaju gradske satove u Kotoru

ČUVARI GRADSKOG VREMENA

Davne 1865. godine u Kotoru se iz Graza doselio Franjo Homen s diplomom profesora urarskog zanata, koju je potpisao osobno austrougarski car Franjo Josif. Od tada, prenoseći dužnosti i obveze s oca na sina, ova porodica brine o javnom vremenu. Najmlađi Homen je izučio urarski zanat, ali je za poziv izabrao – more!

Nad glavnim gradskim trgovom nadmoćno se uzdiže Satkula. Po njenom satu i njegovim otkucanjima svi Kotorani, a i brojni namjernici, pa i mještani naselja Muo koje je preko puta grada, ravnaju svoje satove. Urar **Ljubomir Homen** ne zna za bolovanje, ne smije da odsustvuje duže od dana. Sve svoje vrijeme, život, podredio je satu u kuli. U prizemlju Sat-kule provodi i najveći dio dana, u časovničarskoj radnji, u kojoj je službu čuvara gradskog vremena i urara započeo njegov predak **Franjo Homen** davne 1865. godine.

Neobičan je, kažu, čovjek, bio Franjo Homen iz Graza. Pojavio se jednog dan pred Gradskim vijećem Kotora s diplomom na kojoj je pisalo: „*Franjo Homen je profesor urarskog zanata*“. A u potpisu: „*Car Franjo Josif*“. Ta diploma, koja je i danas na zidu u urarskoj radnji Homena, bila je znak zahvalnosti moćnog austrijskog monarha. Naime, Franjo Homen izradio je poseban džepni sat kao poklon za austrougarskog cara, koji je radio točno i uredno godinu dana, bez navijanja. Taj časovnik se i danas čuva u muzeju u Beču. Carskim dekretom

Homen je imenovan za profesora urarskog zanata, nagrađen diplomom i briljantskim prstenom. Kada je Kotoranima Franjo Homen ponudio da održava dva gradska sata, na Satkuli i lijevom zvoniku katedrale Svetog Tripuna, jedini uvjet je bio da za radnju koju će otvoriti u prizemlju Sat-kule ne plaća kiriju. Kotorani se nisu dvoumili – ugovor je potpisan, i od tada su urari obitelji Homen čuvari javnog vremena ovoga drevnog grada, predajući posao i obveze s koljena na koljeno.

Franja Homena naslijedio je sin **Robert**, ovoga njegov sin **Mirko**, a Mirka Ljubomir, dans zadužen za opravku i navijanje katorskih gradskih satova.

Preci posmatraju Ljubomira Homena, njihov pogled sa fotografija prati urara u njegovoj radnji. A on priča:

„*Moj otac Mirko bio je član Dobrovoljnog vatrogasnog društva, i to vrlo zaslužan. I ja sam član ovog najstarijeg vatrogasnog društva u Crnoj Gori, još od moje dvanaeste godine.*“ Kaže – do 1974. godine je svirao u Gradskoj muzici, a sada svira klarinet u porodičnom orkestru. Svo troje njegove djece završilo je ili su učenici Muzičke

škole. Najmlađa Anđela je nedavno u Nišu, u disciplini klavirski duo, osvojila prvu nagradu.

„*Svi Homeni su obdareni za glazbu i zaljubljeni u umjetnost. Moj pokojni stric Antun je bio dugogodišnji dirigent i organizator glazbenog života u Boki nakon Drugog svjetskog rata.*

izučio urarski zanat i dok je bio učenik pomagao mi je, ali izabrao je pomorstvo za životni poziv i sad plovi kao kadet. Volio bih da održim obiteljsku tradiciju, ali teško da ću u tome uspjeti. Za ovaj zanat su prohujali dobri dani. Tražite je preplavljeno jeftinim satovima, koji kad prestanu da rade

Diploma koju je car Franjo Josif dodijelio Franji Homenu

Njegov sin Miro je poznati dirigent, a njegovim stopama je krenuo i sin mu Robert, koji je danas dirigent u 'Lisinskom', u Zagrebu. Po tradiciji jedan muški član obitelji nastavlja obiteljski zanat, a ostali se bave drugim zanimanjima. Moj brat Miodrag je završio brodogradnju i živi u Izraelu. Moj sin Mirko je

završavaju u otpadu. Malo ljudi danas popravlja satove. Od oca sam naučio i zlatarski zanat, ali i od toga nema vajde: kiriju ne plaćam, ugovor o održavanju gradskih satova je na snazi i ne vidim budućnost za moj zanat.“ – priča naš sugovornik, pokazujući nam najstariji sačuvani ugovor sa općinskim vlastima Ko-

Franjo Homen

Robert Homen

Mirko Homen

Ljubomir Homen

Naši sportaši: Željko Vičević, vaterpolist

NAJMLAĐI AS SPORTSKE OBITELJI

Obitelj Željka Vičevića u vaterpolu je kontinuirano punih 78 godina – od njegovog djeda Ferdija, preko oca Pavla i strica Slobe, pa do starijeg brata Mirka i samog Željka. Kad se zbroje sve njihove medalje, ispada da je obitelj Vičević vlasnik svih medalja koje u vaterpolu postoje, kadetskih i seniorskih!

tora iz prvih godina ovog stoljeća.

Tu su i drugi dokumenti, fotografije s raznih skupova, kotorskih svečanosti i događanja na kojima su učestvovali članovi ove danas brojne obitelji. Novinski isječci, između kojih i iz „New York Times“-a iz 1965. godine, svjedoče o ovoj neobičnoj dinastiji urara. Inače, Ljubomir Homen slobodno vrijeme provodi u lovu. Strastan je lovac i, kako sam kaže, ponosi se velikom zbirkom prepariranih ptica koje krasi obiteljsku kuću u naselju Muo.

„Moj otac je kupio kuću ovdje, a njegov otac Robert je živio u starom gradu, u blizini Katedrale. Koliko znam iz priča, i prvi Homen u Kotoru, Franjo, kad se doselio iz Graza, stan je našao u gradu. Sa obitelji u Grazu nemamo kontakata, samo znam da jedan ogranak Homena živi još uvijek u tom gradu. Koliko sam čuo – imaju grofovsku titulu. Normalno je što se obitelji u nekim razdobljima razdvajaju, nastanjujući se na drugim prostorima. Mi smo s našim korijenima ovdje.“ – dodaje Ljubomir.

Sat-kula je na Trgu od oružja od 1602. godine. Prije toga, na njenom mjestu se nalazio veliki drveni toranj za mučenje. Gradske vlasti nedjeljom bi podvrgle mučenju sve osumnjičene naočigled građana. Javno kažnjavanje ukidaju Mlečani i počinju s izgradnjom kule. Sat s četiri brojanika postavili su Francuzi 1807. godine, kada su odnijeli staro zvono. U vremenu današnjem snažni i jasni otkačaji gradskog sata jedva da ponekog podsjećaju na vrijeme davno. Svi žure, samo ovlaš bace pogled na stare skazaljke i odlaze u vrijeme koje dolazi. A Ljubomir Homen se strpljivo i s ljubavlju brine da dva ogromna tega, svaki od po 80 kilograma, svakog dan budu pomjereni i da se Kotoranima saopći točno vrijeme ovog doba.

Lada Đurović

A kojim se drugim sportom mogao baviti Željko?

Tekst o, za sada, najmlađem asu sportske obitelji Vičević, Željku, započinjemo onim već napisanim u članku o njegovom bratu **Mirku**, samo što ćemo im zamijeniti imena, pa će to biti ovako:

„U vaterpolskom klubu ‘Primorac’ koji je osnovan davne 1922. godine, igrao je Željkov djed **Ferdinand Vičević**, geometar po struci. Nakon toga njegov otac, vrstan plivač, igrao i trener Pavle, stric **Slobodan** i stariji brat, ‘zlatni olimpijac’ **Mirko**. Tri naraštaja Vičevića u kotorskom bazenu.“

Gledajući i diveći se u bazenu ocu, bratu i stricu, zaista bi bilo neobično da je Željko zavolio neki drugi sport. Tako, u tom istom bazenu, započeo je i on svoju uspješnu sportsku karijeru kao i svi stariji Vičevići.

Rođen je u Kotoru 17. lipnja 1972. godine.

Proplivao je na kotorskom bazenu, a to je bilo skoro u isto vrijeme kad je i prohodao, i čim je mogao, pridružio se najmlađoj grupi započinjujući sa redovnim treninzima, na kojima se odmah dokazao kao dobar plivač.

Mnogi stručnjaci vidjeli su njegovu sportsku budućnost u plivanju. Međutim, Željko se vrlo rano opredjeljuje za vaterpolo.

Plivao je izvanredno i kasnije, pa je u svim klubovima za koje je igrao bio najbrži plivač. Zapravo, takav je i dan danas, u vaterpolu klubu u Cosenzi, Italija.

Od tih početaka u Kotoru pa do Cosenze, proteklo je dosta vremena. Tko bi izbrojao točno koliko je odi-

grao zvaničnih i prijateljskih utakmica, koliko puta i u kojim sve bazenima svijeta uspješno „išao na loputu“, igrajući svoj omiljeni vaterpolo?

A zvanični početak i prva utakmica za pionire, kvalifikacije za Kup SFRJ, bio je u Dubrovniku 1. maja 1983. Bio je ne samo najmlađi igrač, nego i najmanji rastom, nježan, tako da je teško tada mogao netko, vidjevši ga, prepoznati u njemu budućeg najbržeg i fizički uočljivog vrsnog vaterpolo igrača.

je odigrao 300 utakmica i dao 450 golova.

Bio je najbolji strijelac Prve savezne lige u sezoni 1992.–1993. sa 82 gola.

Godine 1989. je među deset najboljih sportaša Kotoru, ali i više puta poslije toga.

Proglašen je za najboljeg vaterpolistu Crne Gore 1993.

Za mladu reprezentaciju Jugoslavije nastupio je 51 put i sa njom osvojio: zlatnu medalju na Europskom prvenstvu 1990. godine u Varni, srebrenu medalju na Europskom prven-

Prva zvanična utakmica na bazenu u Dubrovniku, daleke 1983. godine

A uz uporan i marljiv rad, uz vječite stroge očeve analize i savjete, uz brata koji mu je bio uzor, Željko je, prihvatajući sve to, ipak išao „svojim putem“, izgrađivao svoj stil i postizao izuzetne rezultate. Uvijek raspoložen i veseo, omiljen kod drugova, s optimizmom je išao stalno naprijed.

U „Primorcu“ je igrao u svim mlađim kategorijama.

S kadetskim klubom Kotoru osvaja 1987. Kup Jugoslavije, a od tada pa do 2001. godine za „Primorac“

stvu 1989. u Istanbulu i također srebrenu na Balkanskim igrama 1989. u Sofiji.

Za „A“ reprezentaciju Jugoslavije igrao je 128 puta i osvojio: zlatnu medalju na Europskom prvenstvu 1991. godine u Atini, zlatnu medalju na Univerzijadi 1995. god. u Fukuoki, Japan, zlatnu medalju na Mediteranskim igrama 1997. god. u Bariju, Italija, srebrenu medalju na Europskom prvenstvu 1997. god. u Sevilji, Španjolska, i brončanu na Svjetskom

prvenstvu 1998. god. u Pertu, Australija.

Između ovih šturih statističkih podataka – odvijao se i tekao život. Privatni i sportski. Ponekad jedan na štetu drugoga, ponekad usklađeni, ali uvijek uz nastojanje da se korektno ispune sve preuzete obveze. U tom žaru, ponekad se Željko našao u situaciji da zanemari zdravlje dajući prednost treningu, utakmici, sportskim obvezama. I to mu se znalo osvetiti. Jedanput, usred sportske karijere, u najvećem usponu, morao je da pauzira 6 mjeseci uz zabranu bilo kakvog fizičkog napora. Ali, Željko već razvijeni sportski duh, upornost i velika ljubav prema sportu, učinili su da i tu prepreku s uspjehom svlada i nastavi bavljenje vaterpolom u punom sportskom sjaju.

Uporedo sa sportom uspijeva da završi i studij na Pomorskom fakultetu u Kotoru. No, na moru voli da živi, da na morskim bazenima igra vaterpolo, ali još ne da po njemu i ploviti. Bar ne dok mu je vaterpolo još toliko drag, i on u njemu toliko uspješan.

Mnogobrojni lijepi trenuci, druženje, posjeti znamenitostima stranih zemalja, nova poznanstva... uz sportska zalaganja i uspjehe, doprinijeli su da neki neprijatni događaji blijede, a da se oni lijepi pamte.

I da nije toga već pouzdanog i izgrađenog njegovog sportskog duha, snage, upornosti i optimizma, koje sve osobine krase Željka, ko zna što bi bilo sa daljnjom sportskom karijerom poslije teške povrede za vrijeme treninga na bazenu u Sevilji, pred sam početak Europskog prvenstva kolo voza 1997. godine, koje je bio prinuđen da odgleda, poslije hirurške intervencije, sa tribina!

Ali Željko i tu prepreku uspješno svladava i daje svoj doprinos već na sljedećem velikom takmičenju, Svjetskom prvenstvu u Pertu 1998. godine za osvajanje bronze, kada daje 6 golova.

Osim igranja za V.K. „Primorac“, Željko je nastupao i za brojne domaće i strane klubove. Statistički podaci o tome „govore“:

- za „Bogliasco“ (Italija), 1994. god. odigrao je 21 utakmicu i postigao 51 gol.
- za „Canottieri“ (Italija), 1994.–95., 8 utakmica, 12 golova;
- za „Budvu“ 1995.–96., 37 utakmica, 104 gola;
- za „Bečej“ 1996.–97., 54 utakmice sa 111 golova i osvojio Kup i Prvenstvo Jugoslavije;
- za „Savonu“ (Italija), 1997.–98., 36 utakmica, 64 gola;
- za „Spartak“ iz Subotice, 1998.–99., 47 utakmica, 127 golova;
- za „Cosencu“ (Italija), 2002.–2004., 47 utakmica, 124 gola.

A svoju bogatu privatnu „arhivu“, kada boravi u Kotoru i ima vremena, Željko prelistava... Tu su podaci i o toj nezgodi u Sevilji, uz poneke i „bombaste“ naslove, koji srećom

branu protivničkog tima“... „Desetka Vičevića“... „Strijelac za priču“... „Sjajni Željko Vičević“... „Željko Vičević, najbrži jugoslovenski vaterpolist“ ... „Sa Vičevićem u Evropu“... sa-

dalje bude prijatna osjećanja...

Kako u zajedničkoj sobi u obiteljskoj kući u Kotoru još stoje sportski trofeji, i njegovi i brata mu Mirka, Željko često zna reći da uz zlatnu olimpijsku medalju i zlatnu svjetsku koje je osvojio Mirko, oni zajedno, imaju sve medalje koje u vaterpolu postoje, kadetske i seniorske!

I to ih ispunjava radošću. To su materijalni „dokazi“ njihovih bogatih sportskih karijera. I soba je već mali obiteljski, sportski muzej. Još kad bi im se pripojili iz druge prostorije i oni očevi trofeji, pa i oni strica Slobodana...

A ono duhovno bogatstvo, doboko i iskreno, proisteklo iz sportske aktivnosti, koje oplemenjuje, snaži i podstiče ne samo na takmičenje i pobjede, već i na viteško i plemenito ponašanje i izvan sporta, Željko duboko nosi u sebi, kao trajno i neiscrпно.. I sve to zajedno, čini zapravo jednu cjelinu, jedan, koliko lijep, toliko i naporan sportski život, koji je tražio i puno odricanja i truda za sve ono za što je ljepotom i uspjehom znao uzvratiti.

Željkov sportski angažman i dalje se nastavlja. Ugovor sa timom „Cosenza“ je ispunjen, nove ponude stižu s raznih strana, sportska karijera teče dalje.

Stariji brat Mirko sa 36 godina još je kapetan kluba prve talijanske lige, još ne razmišlja o prestaku igranja, a tek Željko, četiri godine mladi... **T. S.**

Među sportašima-studentima iz cijelog svijeta, na Univerzijadi 1995. god. u Fukuoki, odakle je „donio“ zlatnu medalju.

nisu odgovarali istini... ali tu su i oni mnogobrojni raniji, lijepi, pohvalni ... „Mladi Vičević, pravo otkrovenje, postigao je pet golova, odlično plivao i razvijao svojim akcijama od-

mo su neki od naslova članka koji su tu uz razna priznanja, pehare, medalje, fotografije, diplome i poklone sportskih i društvenih organizacija za postignute rezultate... da podsjetite, da i

ANTROPONIMSKA FORMULA NOMINACIJA NAHOČADI U XVIII. I XIX. STOLJEJU

Nahodište je postojalo u Kotoru od početka XVI. stoljeća. Kako izvori navode, napuštena djeca su se ostavljala u katedrali („al solito luogo della Pieta”), na određenom mjestu. U matičnim knjigama upisani su u rubrici „illegatimi”. Njihov broj se povećavao iz godine u godinu, osobito u doba austrougarske okupacije.

Nominacija djece iz kotorskog nahodišta na početku je bila samo sa „nomen unicum” i motivirana biblijskim i profilačkim karakterom izborna kao *Angela, Felicitas, Benedictus, Maria, Giacinto, Giuseppe, Margarita* i dr.

Kad se ukazala sve izraženija socijalna potreba za uvođenjem drugog, determinativnog elementa, kao moguće distinkcije u zajednici, tada su taj dio izmišljali sami svećenici ili kumovi po službenoj dužnosti.

U razdoblju 1825.–1900. subjektivni i improvizirani drugi determinativni dio kod imena nahočadi motiviran je, prije svega, mjestom i vremenom kada i gdje je dijete pronađeno: *Triphone Fonte* (most), *Amalia Canale* (kanal) ili *Simone Ottobrebrino* (oktobar), zatim nekim tjelesnim ili psihičkim karakteristikama, uočenim

na prvi pogled, kao *Angelica Bianca* (bijela), *Martilde Serena* (vedra), *Triphon Forte* (jaki), *Agnese Fortunata* (srećna), *Emilia Tamburina* (dobošarka), *Pietro Galante* (galantan) itd.

Nesvakidašnje, neobične determinacije postizale su učinak obilježavanja tzv. nezakonitog statusa u zajednici, izoliranosti od konvencija i od drugih socijalnih relacija individue, sve do trenutka eventualnog usvajanja.

Takva druga determinacija, imala je funkciju prezimena nepoznatog oca ili majke, ali u odnosu na davatelja i nositelja takvih determinacija, imala je konotativni karakter.

Polazeći od činjenice da se ime dobija aktom krštenja, a da se prezime nasljeđuje, ove oznake umjesto prezimena, određeno vrijeme su konotirale oso-

be, zatim su sasvim nestajale iz upotrebe ili se pretvarale u prezimena pomoću slavenskoga tvorbenog sufiksa na -ić.

Iz 1825. godine datiraju sljedeće nominacije nahočadi: *Triphone Cernovino* (Crnovino), *Paolina Viola* (Ljubičica), *Maria Dulipano* (Tulipan), *Antonio Fortunato* (Srećan), *Giovanni Giglio* (Ljiljan), *Cattarina Domenica* (Nedjelja), *Regina Vicina* (Susjeda), *Pietro Cortille* (Dvorište), *Francesco Venerdi* (Petak), *Elena Gorich* (Gorić), *Maria Neznanich* (Neznanić), *Biagio Dalmaticch* (Dalmatić), *Petro Ognich* (Ognjić) itd.

Tako apsurdni i transparentni antroponimi teže su se uklapali u govor zajednice, posebice ako je ona bila manja i opterećena predrasudama. Stoga se i toj tzv. drugoj determinaciji gubio trag, jer se po svojoj se-

mantičkoj strukturi teško uklapala u onomastički repertoar.

S motivacijskog stajališta, repertoar se nevjerojatno širio što se broj djece povećavao, tako su zapisani: *Karlo Equinozio* (Karlo Ekvinozija), *Antonia Cometa* (Kometa), *Toma Equatore* (Toma Ekvatore, Ekvator), *Alessandro Meridiano*, *Maria Luna* (Luna, Mjesec), *Inocens Azzimutto* (Inočens Azimut), *Ivanka Verticale* (Vertikalala), *Rede Haos*, *Jakov Imalaja* (Himalaja), *Ivanka Brindizi* (Brindizi), *Antonio Sevastopoli* (Sevastopolj), sa jasno određenim izborom terminologija iz astronomije i zemljopisa. Davatelji ovih imena odabirali su sfere svojih trenutačnih interesa da bi zadovoljili ustaljenu formu nominacija u odnosu na socijalnu sredinu.

Po mjestu, odnosno loka-

litetu odakle se pretpostavljalo da djeca potječu, ili po etniku, nastale su nominacije: *Marziana Torre* (Kula) (Marcina Tore), *Agnesa Zattera* (Splav) (Agneza Catera), *Triphone Bacino* (Bazen) (Trifone Bacino), *Pietro Ubli* (Ubli – selo), *Anna Orahovaz* (Orahovac), *Giuseppina Spagnolo* (Đuzepina Spanjolo – Španjolac), *Triphone Catarino* (Trifone Katarino – Kotoranin).

Uz ženska imena, kao što smo spomenuli, stoje često oznake cvijeća: *Maria Duplano* (Tulipano, tulipan), *Paolina Viola*, ali su i muška imena uz slične determinantne konotacije: *Giovanni Arancio* (Đovani Arančo, Naranča), *Gregorio Garofolo* (Garofolo – karanfil), *Antonio Belfiore* (Belfiore – lijepi cvijet) i sl.

U razdoblju 1854.–1866. u matičnim knjigama mjesto oznaka različitih značenja, uz imena nahočadi nalaze se slavenske tvorbe prezimena na -ić, ali i one su derivacije od nekih ranijih oznaka: *Pietro Zvietich* (Pjetro Cvijetić), *Anastasia Sokolich* (Anastazija Sokolić), *Antonia Leopoldich* (Antonija Leopoldić), *Giuseppe Josipovich* (Đuzepe Josipović), *Slavio Stolivich* (Slavijo Stolivić, Stoliv), *Catterina Zupich* (Katerina Župić, Župa), *Maria Mostich* (Marija Mostić, most), *Ivan Arbanasovich* (Arbanas), *Luigia Vojnicovich* (Luida Vojniković, vojnik), *Triphone Zorovich* (Trifone Zorović, zora), *Paolo Veselovich* (Veselović, veseli), *Trifone Dracevich* (Dračević, Dračevica), *Marko Markovich* i druga.

Veći broj prezimena su antroponimske tvorbe sa sufiksom na -ić, koji se dodavao i na talijanska imena i stvarao, analogno slavenskim tvorbama, hibridnu determinaciju.

Mnogi su likovi derivacije od toponima i slavenskog sufiksa, kao *Stoliv + ić*, *Župa + ić*, *Dračevica + ić*, *Škaljare + ić*, *Šuranj + ić* i sl.

Kod nominacija nahočadi uočavaju se kombinacije dva aloglotska jezična re-

pertoara u kojima ime može biti romanskog podrijetla, a prezime slavenska derivacija od apelativa ili etnika, ili bilo koje druge lekseme. Isto je i u slučaju kad imao slavenski antroponim i romansku derivaciju sa slavenskim sufiksom na -ić: *Srećko Fortunatić*, *Pietro Olovich*, *Ana Križić* i si.

Ilustracije radi, navešćemo još neke nominacije nahočadi u Kotoru do kraja XIX. stoljeća koje su nesumnjivo interesantan semantički i sociološki fenomen u onomastičkom fondu: *Giuseppina Metlovich* (metla), *Marco Bronzo* (bronca), *Giovanni Goma* (guma), *Triphone Corso* (korzo), *Cattarina Cernogora* (Crna Gora), *Trifone Risonico* (Rišnjanin), *Marija Levantić* (Levantinac), *Margarita Margaretić* (margarita), *Nikola Nikolić*, *Ilija Ilčić*, *Marija Mioserić*, *Franco Franić*, *Jovan Neznanić*, *Maksim Grbaljčić* (Grbalj), *Jovo Kavčić* (Kavač), *Marko Sutvarić* (Sutvara), *Eufemija Bliedovich* (blijed), *Giulia Mrakovich* (mrak), *Maria Zelenovich* (zelen), *Bartolomeo Vaporich* (vapor, brod).

Sva imena su navedena onako kako su upisana u matične knjige.

O ovom popisu opet se javlja velik broj prezimena kao derivacija od lokalnih toponima Risan (*Risonico*), Sutvara (*Sutvarić*), Kavač (*Kavčić*), Grbalj (*Grbaljčić*), ili Levant (*Levantić*), zatim od apelativa: guma, vapor (tal. brod), mrak, zeleno (adjek.). Najjednostavnija tvorba je dodavanjem derivacionog sufiksa -ić samom imenu; *Nikola Nikolić*, *Ilija Ilčić* itd.

Fenomeni nominacija nahočadi, druge determinacije i njihove varijante na semantičkom i morfo-sintaksičkom planu, mogu se objasniti izvanlingvističkim, sociološkim čimbenicima, koji su neosporno utjecali na pojavu ovakve nominacije i na njezinu semantičku strukturu.

Gracijela Čulić

Bokeški govor minulih vremena

TAKO SMO NEKAD ZBORILI

Kada je jednom stari muljanski ribar Anto Čiča pošao u općinu da mu nešto objasne vratio se kući sav razočaran. Objasnio je i zašto: „Oni tamo, što im znam i oca i majku, sada zборе nekako čudno. Više niko ne čakula po naški.“ Da bi podsjetili na taj stari jezik kojim su se služili naši preci, objavljujemo zanimljive romanizme iz Rječnika „Romanizmi u Crnoj Gori – jugoistočni dio Boke Kotorske“, čija je autorica Vesna Lipovac-Radulović.

KAŠTRADINA – sušeno bravlje ili kozje meso, ven. castradina. „Da ne mrka ovce, ovnovima su udarali jaja drvenom macolom, pa onda bi čekali da odebljaju i klali su ih za kaštradinu.“ „Časmo mi u Grbalj, dok smo ovce držali, ako je trebalo ovna za kaštradinu, prvo oškopit, pa tek ga drugu godinu za kaštradinu zaklat.“ „Donjela mi je juče Rose dva kila domaće kaštradine, pa smo je skuvali sa zeljem, od miline prste smo lizali.“ „Ova ti današnja deca ne vole kaštradinu, nego bi samo otvarali konatice.“ „Kupi mi jedan košet kaštradine.“ „Drage, što si dobro skuvala ovu kaštradinu.“ „Mi smo prije mnogo kaštradine esportovali u Italiju“.

KATANAC – lokot it. catenaccio. „Ne smijem od vas više progovoriti, još malo pa ćete mi staviti katanc na justa.“ „Stavi katanac na kapunjeru, da ti ne pokradu kokoške!“ „Moja baba drži na škrinju katanc da joj ko što ne uzme.“ „Kupi mi jedan veliki katanac sa kadenom da vežem bocu plina za palo, da je ne ukradu dok ne dođe kamion.“ „Džaba sam stavila katanac: isto su mi ukrali dvije kokoške“.

KAVALET – nogari, it. cavalletto. Zabilježili i u značenju postelja. „Iznesi vanka taj kavalet da išegamo ovo drva!“ „Napravio sam kavalet pa ću sam šegat drva.“ „Pozami kavalet od Marka, pa ćemo provat prešegat onaj veliki balvan“. Mi u kuću nijesmo imali postelje nego smo ležali na kavalet“. „Mi smo ti spali na kavalete, a mjesto vunenog štramca imali smo slamaricu, ali kako smo je još zvali pajun“. „Oko kavaleta se stavljaio tornalet na gamufe da figura“. „Na blagi dan se držao bijeli trnalet na borduru oko kavaleta“.

KAZERMA – kasarna; it. caserma. Zabilježili i u značenju velika kuća. „Prve dane ti regruti ne izlaze iz kazerme“. „Donio je pragove za kuću iz Crkvice od onih kazerma“. „Mi živimo u onu kazermu“.

KAŽIN – javna kuća; ven. casin. „Ona ti je izašla iz kažina, a drži se kao gospa od cukara“. „Zbore da je u staro doba ovđe bio kažin do kažina, a kako i neće kad je ovđe bilo puno soldata“. „Nema više soldata pa nema ni kažina!“ „Ona mala ima mote kao da je iz kažina“. „Što si stavio crveni lampiun u kamaru, misliće ko da je ovđen kažin“. „Kažin ti je bio u onu malu kaletu“.

KENKERUŠA – osoba koja na sebe stavlja mnogo bezvrijednog nakita, nakićena osoba, izvednica od it. chincaglie. U Tivtu je zabilježili kengeruša u istom značenju. „Ona ti je prava kenkeruša: sve što ima natakala bi na sebe“. „Kenkeruša su i mati i ćer“. „Vidi one dvije kenkeruše!“ „Kenkerušit se – kititi se, stavlja ti na sebe nakit koji nema nikakve vrijednosti“. „Idu večeras na bal od maškara, što su se nakenkerušile“. „Kenkeruše su obadvije“. „Kenkeruši se, a koje su joj godine“.

Da li znate o PRČANJU

1704. Prčanj je imao 1386 stanovnika, i to 1186 katolika i 200 pravoslavaca. Od ove godine postojala je Općina Prčanj.

1739. Prčanj je imao apoteku i ljekara.

1797. Poslije 400 godina, propala je Mletačka vlast, pa i njena vladavina Prčanjem. Te godine je Napoleon napao ovo područje. Iste godine, 17. listopada, Boka i Dalmacija potpadaju pod Austriju, pa i Prčanj.

1805. Prčanj je imao 70 pomorskih kapetana.

1806. Rusija okupirala Boku i držaja je pod okupacijom 17 mjeseci. Guverner je bio general Sankosky.

1807. Francuska okupirala Boku. Okupacija je trajala do 1813. Guverner je bio Marmont.

1813. Dolazak Engleza.

1814. Austrija ponovno okupirala Boku i Prčanj.

1844. Prčanj je imao 42 broda (jedrenjaka).

1848. Održana Skupština Bokelja u samostanu Sv. Nikole na Prčanju u svezi ujedinjenja Slovena.

1850. Prčanj broji 1600 stanovnika.

1860. Prčanj dobija Poštu. Iste godine podignuta tvornica svile i svijeca, rađeno je za izvoz. Tvornica je postojala sve do 1900.

1870. Prčanj dobija općinsku glazbu sa 30 muzikanata, koja je djelovala do 1876.

1880. Prčanj je imao oko 150 raznih brodova i brojio 1278 stanovnika.

1890. Propada bokeško pomorstvo, pa i prčanjско, a u Trstu se formira „Austrijski Lloyd“.

1903. Osnovano Hrvatsko radničko društvo „Sloga“. Jedan od osnivača bio je prof. Bruno Lazzari.

1914. Austrija eksplozivom srušila kuće i palače na Markovom rtu (Belavite, Matković i dr.) zbog rata sa Crnom Gorom.

1920. Formirano Prosvjetno društvo „Lisinski“. Imalo je tamburaški orkestar.

1927. Prčanj dobija telegraf.

1930. Formirano Sokolsko društvo.

* * *

Stara crkva na Prčanju postoji od 1399., a porušena je 1679. Bogorodičin hram je završen 1910. godine, a građen je 120 godina.

U crkvenom arhivu na Prčanju čuvaju se:

- knjige rođenih od 1622.
- knjige umrlih od 1654.
- knjige vjenčanih od 1646.

Krsto-Krile Ivočić
Prčanj

SADRŽAJ

I ovoga ljeta Kotor je živio u znaku brojnih kulturnih manifestacija

KOTORSKO KULTURNO LJETO 2004. 4

Ljetne manifestacije u Perastu privukle veliki broj posjetitelja

TRADICIONALNE SVETKOVINE I MEĐUNARODNI FESTIVALI 10

Zagreb pozvao na ljetovanje djecu Hrvata iz Crne Gore

DRUŽENJE ZA SJEĆANJE 13

Gostovanje grada Omiša i župe sv. Mihovila Arkandela u Boki kotorskoj

POSJET PLANIRAN U RUJNU 18

Priča o trajanju sačuvana u kamenu

POVIJESNI LUK OD ANTIKE DO BAROKA 19

Više od stoljeća i pol Gradske muzike Kotor

TRADICIJA KOJA TRAJE 20

Turističko predstavljanje ljepota i spomenika Boke

NEOGRANIZIRANOST I IMPROVIZACIJE 21

Susret sa svećenicima iz Subotice na otoku Sv. Jurja

ZAŠTITNICI OTOKA 22

Diskriminacija po osnovu političkog i nacionalnog opredjeljenja

ISPRAVITI BROJNE NEPRAVDE 23

U Kotoru osnovano Crnogorsko-talijansko kulturno udruženje „Dante Alighieri“

MOST KOJI SPAJA DVIJE KULTURE 24

Sjećanje na katastrofalni potres 1979. god.

CRNA TRAVANJSKA NEDJELJA 25

Nove nevolje za ribare u Bokokotorskom zaljevu

RIBE SVE MANJE, OBVEZA SVE VIŠE 27

U Baru otvoren Regionalni pomorsko-meteorološki centar

SIGURNIJA PLOVIDBA 27

Generalni direktor UNESCO-a Koičiro Macura u Kotoru

IZRADA MANAGEMENT PLANA PRIORITET 28

Upoznajmo Hrvatsku (4)

POVIJEST HRVATSKOGA JEZIKA 29

Iz aktivnosti udruga i političke stranke Hrvata u Crnoj Gori

BOGATA KRONIKA AKTIVNOSTI 33

Hrvati iz Crne Gore moći će se od ove godine obrazovati na svom maternjem jeziku

UČIMO HRVATSKI, POVIJEST I ZEMLJOPIS 41

Pišu i pjevaju o Boki

„BOKA JE U MOM DJETINJSTVU“ 42

Putovanje kroz prošlost Boke Kotorske

KOTOR I NJEGOV TRIPUNDAN 43

Poznate ličnosti iz povijesti Kotora: Franz Laforest

PIONIR FOTOGRAFIJE 44

Četiri generacije obitelji Homen održavaju gradske satove u Kotoru

ČUVARI GRADSKOG VREMENA 45

Naši sportaši: Željko Vičević, vaterpolist

NAJMLADI AS SPORTSKE OBITELJI 46

Iz povijesti Boke kotorske

ANTROPONIMSKA FORMULA NOMINACIJA NAHOČADI U XVIII. I XIX. STOLJEĆU 48

DA LI ZNATE O PRČANJU 50

www.idk-computers.com **Pentium 4**

od 388€

Notebook

od 850€

Digitalni

fotoaparati

computers

od 87€

+381 67 30 10 46

+381 82 68 10 05

**Kreditni od 3
do 36 mjeseci**

ZAGREB-HRVATSKA

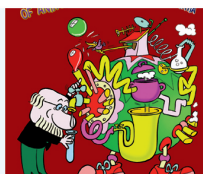
Među obiljem kulturno-zabavnih događanja u našem gradu, tijekom mjeseca listopada i studenog 2004. posebno ističemo:

LISTOPAD

- 18. Izložba „Renesansa u Hrvatskoj“
Klovićevi dvori
- 29. Koncert Zagrebačke filharmonije „Crvena oktava“
Koncertna dvorana „Vatroslav Lisinski“
- 31. „Balkanski špijun“
Satirično kazalište „Kerempuh“

STUDENI

- 3.–15. Earwing No Jazz Festival
Diskoteka „Kset“

Dodatne informacije potražite na našim internet stranicama: www.zagreb-touristinfo.hr

Turistička zajednica grada Zagreba

